

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**KOVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE SOSYAL BELEDİYECİLİK:
YEDİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİNİN ÇALIŞMALARI
ÜZERİNE NİTEL BİR ANALİZ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İREM DİDEM YILMAZ

Tez Danışmanı

DOÇ. DR. MELİKE ERDOĞAN ÖZBEY

ÇANAKKALE – 2023

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**KOVİD-19 PANDEMİ SÜRECİNDE SOSYAL BELEDİYECİLİK:
YEDİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİNİN ÇALIŞMALARI
ÜZERİNE NİTEL BİR ANALİZ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İREM DİDEM YILMAZ

Tez Danışmanı

DOÇ. DR. MELİKE ERDOĞAN ÖZBEY

ÇANAKKALE – 2023

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İrem Didem YILMAZ tarafından Doç. Dr. Melike ERDOĞAN ÖZBEY yönetiminde hazırlanan ve **15/08/2023** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**Kovid-19 Pandemi Sürecinde Sosyal Belediyecilik: Yedi Büyükşehir Belediyesinin Çalışmaları Üzerine Nitel Bir Analiz**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Doç. Dr. Melike ERDOĞAN ÖZBEY

.....

(Danışman)

...

Dr. Öğr. Üyesi Şermin ATAK ÇOBANOĞLU

.....

...

Doç. Dr. Aslı YÖNTEN BALABAN

.....

....

Tez No : 10571951

Tez Savunma Tarihi : 15/08/2023

.....
Prof. Dr. Ahmet Evren ERGİNAL
Enstitü Müdürü

.././20..

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

(İmza)

İrem Didem YILMAZ

15/08/2023

TEŞEKKÜR

Bu tezin gerçekleştirilmesinde, çalıŐmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen saygı değer danışman hocam Doç. Dr. Melike ERDOğAN ÖZBEY'e minnettarım. Çalışma sürecinde bana yardımcı olan sevgili Fatma ÜSTÜN'e ve arkadaşım ağla YILDIZ'a, beni her gün motive eden sevgilim Mehmet ÇENTİK'e, hayatım boyunca tüm zorlukları benimle göğsleyen annem iğdem YILMAZ'a, hep arkamda olan babam Muammer YILMAZ'a, canım kardeŐim Dilek YILMAZ'a, manevi olarak beni her zaman destekleyen ve yanımda olan tüm aileme ve arkadaşlarıma sonsuz teŐekkürlerimi sunarım.

İrem Didem YILMAZ
anakkale, Ağustos 2023

ÖZET

KOVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE SOSYAL BELEDİYECİLİK: YEDİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİNİN ÇALIŞMALARI ÜZERİNE NİTEL BİR ANALİZ

İrem Didem YILMAZ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Melike ERDOĞAN ÖZBEY

Ağustos 2023, 132

Sosyal belediyecilik, yerel düzeyde vatandaşların refahını yükseltmeye yönelik yerel yönetim birimleri tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerin tümünü ifade etmektedir. Sosyal belediyecilik anlayışı tarihsel süreçte yaşanan krizlerle gelişerek uygulama alanı genişlemiştir. Son yüzyılda insan hayatını etkileyen en büyük kriz 2019 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'nde ortaya çıkıp 2020 yılında pandemi halini alan Kovid-19 salgını olup, dünya genelinde sosyo-ekonomik, siyasal ve sağlık alanlarında derin etkiler yaratmıştır. Bu noktada, sürecin olumsuz etkilerini gidermek için bazı aktörler mücadele etmiştir. Yerel yönetimler, halka en yakın hizmet veren kurumlar olarak bu zorlu süreçte büyük önem taşımıştır. Kovid-19 salgını döneminde sosyal belediyecilik, yerel yönetimlerin önemli bir rol üstlenmesiyle ön plana çıkmıştır. Belediyeler, salgınla mücadelede halkın temel ihtiyaçlarını sosyal hizmetler ve yardımlar sunarak karşılamıştır. Büyükşehirler ise salgın sürecinde kalabalık yapı ve yoğun vaka oranlarıyla oldukça dezavantajlı durumda kalmışlardır. Pandemi sürecinde büyükşehir belediyelerinin sosyal belediyecilik faaliyetleri önemli hale gelmiştir.

Bu tezin temel amacı Kovid-19 salgını sürecinde büyükşehir belediyelerinin sosyal belediyecilik faaliyetlerinin hangi açılardan önem kazandığını açıklamaktır. Bu amaç doğrultusunda Adana, Ankara, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, İzmir ve Samsun Büyükşehir Belediyeleri buldukları yedi coğrafi bölgeden örneklem seçilmiştir. Araştırma nitel analiz yöntemi gerçekleştirilmiştir. Araştırmada doküman analizi ve görüşme tekniği

kullanılmıştır. Toplanan veriler MAXQDA Nitel Analiz Programı ile analiz edilmiş ve bulgular elde edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgular çerçevesinde Kovid-19 salgını sürecinin sosyal belediyecilik faaliyetlerini olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Büyükşehir belediyelerinin salgın sürecinde halka sosyal dayanışma, halk sağlığı, sosyal yaşantı ve psikolojik destek olmak üzere dört ana temel üzerinde yardım ettiği saptanmıştır. Dezavantajlı grupların her kademesine yönelik birçok çalışma yürütüldüğü tespit edilmiştir. Halkın bilgilendirilmesinin ve işbirliklerinin önem kazandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kovid-19 Salgını, Yerel Yönetimler, Büyükşehir Belediyeleri, Sosyal Belediyecilik

ABSTRACT

SOCIAL MUNICIPALISM DURING THE COVID-19 PANDEMIC: A QUALITATIVE ANALYSIS OF SEVEN METROPOLITAN MUNICIPALITIES' WORKS

Irem Didem YILMAZ

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Department of Political Science and Public Administration Master's Degree Thesis

Supervisor: Doç. Dr. Melike ERDOGAN OZBEY

August 2023, 132

Social municipalism refers to all the activities carried out by local government units with the aim of improving the welfare of citizens at the local level. The concept of social municipalism has evolved and expanded throughout history, particularly during times of crises. The most significant crisis that has affected human life in the last century is the COVID-19 pandemic, which emerged in the People's Republic of China in 2019 and turned into a global pandemic in 2020, causing profound effects on socio-economic, political, and health sectors worldwide. In this context, various actors have struggled to mitigate the negative impacts of the pandemic. Local governments have played a crucial role as institutions closest to the public in dealing with this challenging period. During the COVID-19 outbreak, social municipalism gained prominence with local governments taking on significant responsibilities. Municipalities provided essential services and assistance to the public to combat the pandemic. Metropolitan municipalities, in particular, faced significant challenges due to their dense population and high infection rates. Thus, during the pandemic, the social municipalism activities of metropolitan municipalities became even more crucial.

The main aim of this thesis is to elucidate the significance of metropolitan municipalities' social municipal activities during the COVID-19 pandemic. To achieve this goal, a sample of seven metropolitan municipalities - Adana, Ankara, Erzurum, Gaziantep, Istanbul, Izmir, and Samsun - was selected from different geographical regions. The research utilized a qualitative analysis method, employing document analysis and interview

techniques. The gathered data were analyzed using the MAXQDA Qualitative Analysis Software, and the findings were obtained.

Based on the findings from the research, it has been concluded that the COVID-19 pandemic positively impacted social municipal activities. Metropolitan municipalities' provided assistance to the public during the pandemic on four main pillars: social solidarity, public health, social life, and psychological support. Numerous initiatives were carried out to support disadvantaged groups at every level. The significance of informing the public and establishing collaborations has also been emphasized.

Keywords: COVID-19 Pandemic, Local Governments, Metropolitan Municipalities, Social Municipality

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR.....	xi
TABLolar DİZİNİ.....	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE/ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

7

2.1. Tarihte Yaşanan Salgın Hastalıklar	7
2.1.1. Veba Salgınları (Kara Ölüm)	9
2.1.2. Kolera Pandemileri	11
2.1.3. İspanyol Gribi	12
2.1.4. SARS Koronavirüsü (SARS-CoV)	13
2.1.5. Domuz Gribi (A/H1N1)	13
2.1.6. Ebola Salgını	14
2.2. Kovid-19 Salgını	14
2.2.1. Kovid-19 Salgınının Ortaya Çıkışı	15
2.2.2. Kovid-19 Salgınının Yayılımı	16
2.2.3. Kovid-19 Salgınının Etkileri	21
2.3. Kovid-19 Salgını ile Mücadelede Dünya Örnekleri	23
2.3.1. Çin Halk Cumhuriyeti	24

2.3.2.	İngiltere	25
2.3.3.	İtalya.....	27
2.3.4.	Amerika Birleşik Devletleri	28
2.4.	Yerel Yönetimler.....	30
2.4.1.	Yerel Yönetimlerin Tanımı	31
2.4.2.	Yerel Yönetimlerin Özellikleri ve İşlevleri	32
2.4.3.	Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi.....	34
2.4.4.	Türkiye’de Yerel Yönetimler.....	36
	İl Özel İdareleri	39
	Belediyeler	41
	Köyler	43
	Büyükşehir Belediyeleri	45
2.5.	Önceki Çalışmalar	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL DEVLET VE SOSYAL BELEDİYECİLİK

		50
3.1.	Sosyal Devlet	50
3.1.1.	Sosyal Devlet Kavramı, Amacı ve Özellikleri	50
3.1.2.	Sosyal Devletin Tarihsel Gelişimi	52
3.2.	Sosyal Politika	55
3.2.1.	Sosyal Politika Kavramı	55
3.2.2.	Sosyal Politikanın Tarihsel Gelişimi	56
3.3.	Sosyal Belediyecilik	58
3.3.1.	Sosyal Belediyeciliğin Tanımı, Önemi ve İlkeleri	58
3.3.2.	Sosyal Belediyeciliğin Tarihsel Gelişimi	60
3.3.3.	Sosyal Belediyeciliğin İşlevleri ve Uygulamaları	62
3.3.4.	Sosyal Belediyecilik Modelleri	64
3.4.	Türkiye’de Sosyal Belediyecilik	66
3.4.1.	Türkiye’de Sosyal Belediyeciliğin Tarihsel Gelişimi	66
3.4.2.	Türkiye’de Sosyal Belediyeciliğin Hukuksal Altyapısı	68
3.4.3.	Türkiye’de Sosyal Belediyeciliğin Uygulanma Süreci	74

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE BULGULARI

	76
4.1. Alan Araştırması	76
4.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	76
4.1.2. Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Teknikleri.....	77
4.1.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	78
4.1.4. Araştırmanın Soruları	84
4.2. Araştırma Bulguları (Yedi Büyükşehir Belediyesinin Kovid-19 Sürecinde Sosyal Belediyecilik Faaliyetleri Üzerine Nitel Bir Araştırma)	85
4.2.1. Büyükşehir Belediyelerinin Sosyal Belediyecilik Anlayışı	85
4.2.2. Kovid-19 Salgını Sürecinin Sosyal Belediyeciliğe Etkisi	88
4.2.3. Kovid-19 Sürecinde Büyükşehir Belediyelerinin Sahip Oldukları Avantajlar ve Dezavantajlar	92
4.2.4. Kovid-19 Sürecindeki Faaliyetlerden Halkı Bilgilendirme Araçları	93
4.2.5. Kovid-19 Salgını Sürecinde Büyükşehir Belediyesinin Sosyal Belediyecilik Faaliyetleri	95
4.2.6. Kovid-19 Salgını Sürecinde Büyükşehir Belediyesinin Dezavantajlı Gruplara Yönelik Çalışmaları	98
4.2.7. Kovid-19 Salgını Sürecinde Büyükşehir Belediyesinin Sosyal Belediyecilik Faaliyetlerine Vaka Sayılarının Etkisi	101
4.2.8. Kovid-19 Salgını Sürecinde Büyükşehir Belediyelerinin İşbirlikleri	102
4.2.9. Büyükşehir Belediyelerinin Kovid-19 Salgın Yönetimi	104

BEŞİNCİ BÖLÜM
SONUÇ ve ÖNERİLER

	108
5.1. Sonuç ve Öneriler	108
KAYNAKÇA	115
EKLER	I
EK 1. ETİK KURUL İZİNİ.....	I
EK 2. GÖRÜŞME SORULARI	II
ÖZGEÇMİŞ	III

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
GBB	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
KAYA	Kamu Yönetimi Araştırma Projesi
KIRDES	Kırsal Altyapı Projesi
KÖYDES	Köy Altyapısı Destekleme Projesi
MEHTAP	Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
SARS	Şiddetli Akut Solunum Sendromu
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TDK	Türk Dil Kurumu
TODAİE	Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu

TABLULAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Tarihte Yaşanan Salgın Hastalıklar	9
Tablo 2	Kovid-19 Salgınının Yayılımı	17
Tablo 3	Sosyal Belediyeciliğin İşlevleri	62
Tablo 4	Sosyal Belediyecilik Uygulamaları	63
Tablo 5	Büyükşehir Belediyeleri ile Yapılan Görüşme Detayları	84
Tablo 6	Yedi Büyükşehir Belediyesinin Sosyal Belediyecilik Tanımları	86
Tablo 7	Kovid-19 Sürecinde Dezavantajlı Gruplara Yönelik Çalışmalar	99

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Sık kullanılan kavramlar	85
Şekil 2	Kovid-19'un sosyal belediyeciliğe etkisi	89
Şekil 3	Kovid-19 salgınının sosyal belediyeciliği olumlu etkileme nedenleri	90
Şekil 4	Kovid-19 sürecinde sosyal belediyeciliğe önem kazandıran sebepler	91
Şekil 5	Avantajlar	92
Şekil 6	Dezavantajlar	93
Şekil 7	Kovid-19 sürecindeki faaliyetlerden halkı bilgilendirme araçları	94
Şekil 8	Kovid-19 salgını sürecinde büyükşehir belediyesinin sosyal belediyecilik faaliyetleri	96
Şekil 9	Kovid-19 salgını ile faaliyetler nasıl değişti?	97
Şekil 10	Kovid-19 salgını sürecinde büyükşehir belediyesinin sosyal belediyecilik faaliyetlerine vaka sayılarının etkisi	101
Şekil 11	İşbirliği	103
Şekil 12	Büyükşehir belediyesinin Kovid-19 salgın yönetimi	105

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Tarihsel süreçte toplumla ilgili problemleri çözmek ve halkın isteklerine cevap vermek zamanla devletin görevi haline gelmiştir. Devletin vatandaşların sosyal boyuttaki ihtiyaçlarını karşılaması ve halkın refahını arttırması sosyal sorumluluğu olarak ortaya çıkmıştır. Sosyal devlet, 19. yüzyılda Sanayi Devrimi'nin meydana getirdiği sosyal sorunlarla mücadele etmek amacıyla oluşmuş ve hükümetlerin uygulamaya başlamasıyla hızla gelişmiştir. En geniş tabiriyle sosyal devlet, toplumdaki eşitsizlikleri gidermeyi hedefleyen bir devlet anlayışıdır. Buradan hareketle sosyal devletin amaçları sosyal güvenliği, eşitliği, adaleti, ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı sağlamak olarak sıralanabilir.

Vatandaşların yaşam şartlarını iyileştirmeyi hedefleyen sosyal devletin en önemli özelliği sosyal hakların en üst düzeyde sağlanmış olmasıdır. Bu amaçla sosyal devlet, sosyal politikalar aracılığıyla bireylerin temel hak ve özgürlüklerine yönelik uygulamaları hem üretmekte hem yönetmektedir. Son yüzyılda sosyal devletin geçirdiği değişimle devletlerin temel sosyal faaliyet alanı sosyal politikalar üzerinden ilerlemektedir. Merkeziyetçiliğin yerini ademi merkeziyetçiliğe bırakmasıyla sosyal politikalar devletin farklı yönetim kademeleri tarafından yürütülmektedir. Bu yönetim kademelerinden biri de yerel yönetimlerdir.

Kamu yönetimi, merkezi yönetim ve yerel yönetim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yerel yönetimler, ulusal yönetim sistemi içinde halka en yakın hizmet birimleri olarak karar organlarının halk tarafından seçildiği kamu tüzel kişiliğidir. Yerel yönetimler halkın yerel ihtiyaçlarına daha hızlı, kolay ve verimli şekilde cevap verebildikleri için birçok hizmetin yerine getirilmesinde önemli role sahiptir. Yerel yönetimler, demokrasinin vazgeçilmez bir ögesi olarak sosyal hizmet işlevlerini de yerine getirmektedir. Bu aşamada yerel

yönetimlerin sosyal politikaları uygulama sürecinde sosyal belediyecilik kavramı ortaya çıkmıştır.

Sosyal devletin yerele yansması olarak sosyal belediyecilik, yerel yönetimlerin kendi sınırlarında ikamet edenlerin her türlü sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasını ifade eden kamusal bir uygulamadır. Sosyal belediyecilik eşitlik, adalet ve katılım ilkeleri üzerinden yerel yönetimlerin toplumsal sorunlara çözüm üretmesidir. Sosyal belediyecilik, dezavantajlı grupların topluma geri kazandırılması ve fırsat eşitliğinin sağlanması görevini de kapsamaktadır. Bu anlayışın temel hedefleri kentin ekonomik, sosyal ve kültürel olarak geliştirilmesi, sosyal refahın artırılması, demokrasi kültürünün yaygınlaştırılması ve kentlerin çevresel anlamda doğaya uyumlanmasını sağlamaktır.

Ekonomik krizler, savaşlar, sanayileşme ve salgın hastalıkların meydana getirmiş olduğu sorunlara halka en yakın hizmet birimleri olarak yerel yönetimlerin çözüm sunmasıyla ortaya çıkan sosyal belediyecilik, önce Avrupa'da başlamış oradan tüm dünyaya yayılmıştır. Tarihsel gelişiminde ilk olarak kentin yoksul kesimlerine yönelik yapılan sosyal yardım ve sosyal hizmetleri içerirken zamanla yerel halkın sosyal içerikli tüm ihtiyaçlarının karşılanmasını kapsamıştır. Türkiye'de 1990'lı yıllarda uygulanmaya başlanan sosyal belediyecilik, kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması çalışmalarıyla 2004 ve 2005 yıllarında yürürlüğe giren İl Özel İdaresi Kanunu, Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve Belediye Kanunu ile hukuksal bir zemine sahip olmuştur.

Türkiye'de yerel yönetimler, il özel idareleri, belediyeler, köyler ve büyükşehir belediyeleri olmak üzere ayrılmaktadır. Osmanlı Devleti'ne kadar uzanan bu köklü kamusal yapılanmalar zamanla gelişmiştir. Özellikle 1980 sonrasında yerel yönetimlere verilen önem artmış yetki düzeyleri genişletilmiştir. İl özel idareleri, il sınırları içerisindeki mahalli müşterek ihtiyaçları karşılayan kurumken köyler nüfusu iki binden az olan bazı coğrafi şartları sağlayan yerleşim yerlerinin yönetilmesidir. Belediyeler, nüfusun beş bin ve üzerindeki yerleşim yerlerinde kurulan bir yönetim kademesidir. Bu kurumların yanında nüfusun yoğun olduğu yerlerde daha iyi yönetim sağlanması adına 1984 yılında büyükşehir belediye uygulamasına geçilmiştir.

Türkiye'de 1970'li yıllardan itibaren kentler yoğun göç almaya başlamışlardır. Kentsel alanlarda nüfus hızla artmış ve sosyal alanlarda ihtiyaçlar yoğunlaşmıştır. Bu sebeple yoğun nüfuslu kentlerde halkın ihtiyaçlarının karşılanması ve kentlerin daha yaşanabilir bir yer olması için büyükşehir belediyeleri faaliyet göstermektedir. Büyükşehir belediyeleri, hem pek çok altyapı ve üstyapı hizmetlerini hem de sosyal sosyal yardım ve sosyal hizmetleri sağlamaktadır. Büyükşehir belediyeleri, halkın her alandaki ihtiyaçlarına özenli bir şekilde cevap vererek sosyal belediyecilik ilkelerini uygulamaktadır. Böylece bu yönetim birimleri yerel düzeyde kalkınmanın önemli bir ayağını oluşturmaktadır.

Dünya tarihi incelendiğinde insanlığın birçok kez salgın hastalıklarla mücadele ettiği görülmektedir. Ulaşımın ve ticaretin gelişmesi salgın hastalıkların da kolayca taşınmasına yol açmıştır. Bu hastalıklardan Veba, Kolera, İspanyol Gribi, SARS, Domuz Gribi ve Ebola salgınları ortaya çıktıkları zaman diliminde büyük etkiler yaratmıştır. Tarih boyunca nüfusun kalabalıklaştığı kentler, insan sağlığını etkileyen bulaşıcı salgınların yayılımı için uygun ortamlar olmuştur. Bu nedenle salgınlar kentlerin yapısında büyük dönüşüm sağlamıştır. Ancak büyük hastalıklar nüfusun azalmasına, ülkelerin yok olmasına ve hatta tarihin seyrinin değişmesine kadar büyük etkilere yol açmıştır. Böylece salgınlar ekonomik, siyasi, askeri ve sosyal alanlarda geniş tahribatlara sebep olmuştur. Tüm dünyada etkiler yaratan bu salgınlar için koordineli çalışmanın ne denli önemli olduğu fark edilmiş ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 1946 yılında kurulmuştur.

Son yüzyılın en büyük salgını olarak Kovid-19, Aralık 2019 tarihinde Çin Halk Cumhuriyeti'nin Wuhan kentinde ortaya çıkmış üç ay gibi kısa bir sürede tüm dünyaya yayılmıştır. 30 Ocak 2020'de DSÖ tarafından "Küresel Halk Sağlığı Acil Durumu" ardından 11 Mart 2020 tarihinde "pandemi" olarak ilan edilmiştir (Bilgili, 2020: 225). Kovid-19'un hızlı yayılım göstermesi yüksek oranda kayıplar verilmesine neden olmuştur. Eğitim, mesleki yaşantı ve sosyal yaşam durma noktasına gelmiştir. Kentsel yaşamda ve ekonomide ağır sonuçlar doğuran Kovid-19, tarihin en büyük krizlerinden biri olmuştur. Tüm dünya salgınla mücadelede harekete geçmiştir. Kovid-19, kamu yönetimlerini idari önleyici tedbirler almak zorunda bırakmıştır. Dünya genelinde geniş yelpazede yasaklamalar uygulanmıştır.

Kovid-19 salgını ile küresel ölçekte mücadele edilmiş olsa da ülkeler kendi müdahale yöntemlerini geliştirmiştir. Çeşitli aktörlerden biri olarak merkezi yönetimler genel olarak seyahat kısıtlamaları, karantina ve uzaktan çalışma gibi koruyucu önlemler alma yolunu izlemiştir. Fakat salgın, vatandaşa hızlı ve etkin hizmeti ön plana çıkarmıştır. Böylece vatandaşa en yakın hizmet sunmakla görevli olan yerel yönetimlerin rolü oldukça önemli bir konuma gelmiştir. Yerel yönetimlerin bu süreçte temel ihtiyaçlara daha özgün, etkin ve hızlı çözümler ürettiği söylenebilir. Çünkü yerel yönetimler bu süreçte hem salgının yayılımını hafifletmeyi önleyen tedbirler almış hem de halkın ihtiyaçlarını göz önünde bulunduracak şekilde sosyal yardım ve sosyal hizmet konularında çalışmalar yapmıştır.

Kovid-19 ile mücadelede yerel yönetimlerin rolünün çok önemli olmasının sebebi salgının en büyük etkilerinin özellikle nüfusun yoğun olduğu kent bölgelerinde yaşanmasıdır. Salgın nüfusun yoğun olduğu bölgelerde hızla yayılmış ve birincil düzeyde kent yaşamını etkilemiştir. Dünyada yoğun nüfuslu Çin Halk Cumhuriyeti'nden Wuhan ve Pekin, Amerika Birleşik Devletleri'nden New York'da, İngiltere'den Londra'da, İtalya'dan Roma'da ve Türkiye'den İstanbul'da çok yüksek vakalar kaydedilmiş ve kayıplar verilmiştir. Kovid-19 ile küresel düzeyde meydana gelen sorunlara karşı yerel yönetimlerin sunduğu çözümler ön plana çıkmıştır. Büyük kentlerde yerel yönetim birimleri ürettikleri çözüm yöntemleri ile mücadele yolları oluşturmuştur.

Ülkemizde yoğun nüfusa sahip yerel yönetim birimleri olarak büyükşehir belediyeleri salgınla mücadelede kilit taşı haline gelmiştir. Öncelikle salgın büyükşehirlerde hızla yayılmış ve büyükşehir belediyelerinin faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemiştir. Büyükşehir belediyeleri salgın sürecinin yönetiminde halkın artan temel ihtiyaç taleplerine özen göstermiştir. Bu noktada sosyal belediyecilik faaliyetleri büyük önem kazanmıştır. Böylece büyükşehir belediyeleri, salgın krizinin etkileriyle başa çıkmak adına sosyal belediyecilik faaliyetleriyle topluma destek olmuş ve önemli bir rol oynamıştır.

Bu tezin amacı; Kovid-19 salgını sürecinde, büyükşehir belediyelerinde sosyal belediyecilik faaliyetlerinin hangi açılardan önem kazandığını açıklamaktır. Pandemi sürecinde ortaya çıkan sorunlarla hangi uygulamalar neticesinde başa çıkıldığını sunmayı

amaçlayan tez, bu yerel birimlerde yürütülen faaliyetlerin çeşitliliğini inceleme amacını da gütmektedir. Bu çerçevede Türkiye'nin her bölgesinden vaka sayıları en yüksek olan bir adet büyükşehir belediyesi seçilmiştir; Akdeniz Bölgesi'nden Adana, Doğu Anadolu'dan Erzurum, Ege Bölgesi'nden İzmir, Güneydoğu Anadolu'dan Gaziantep, İç Anadolu Bölgesi'nden Ankara, Karadeniz Bölgesi'nden Samsun, Marmara Bölgesi'nden İstanbul tezin örneklemini oluşturmaktadır. Çalışma alanyazın (literatür) taraması, nitel analiz yöntemi ve görüşme tekniğiyle hazırlanmıştır. Dört büyükşehir belediyesinin personelleriyle yarı yapılandırılmış bireysel görüşme gerçekleştirilmiştir. İki büyükşehir belediyesi ile hem görüşme hem doküman analizi yapılmıştır. Görüşme yapılamayan bir büyükşehir belediyesi için doküman analizi yapılmış ve sonuçlar MAXQDA nitel analiz programı ile analiz edilerek bulgular elde edilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümü giriş kısmından oluşmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde kuramsal çerçeve ve önceki çalışmalar incelenmiştir. Bu bölümde ilk olarak tarihte yaşanan salgın hastalıklar açıklanmış ve devamında Kovid-19 salgını hakkında bilgiler verilmiştir. Bu bilgilerin ana başlıkları salgının ortaya çıkışı, yayılımı ve etkileridir. Devamında Kovid-19 salgını mücadelesinde dünyadaki bazı ülkeler incelenmiştir. Bu ülkeler; Çin Halk Cumhuriyeti, İngiltere, İtalya ve Amerika Birleşik Devletleri'dir. Diğer bir inceleme başlığı ise yerel yönetimlerdir. Yerel yönetimlerin tanımı, tarihsel gelişimi ve işlevleri incelenerek Türkiye'deki yerel yönetim birimleri hakkında bilgi verilmiştir. Bu bölümün sonunda tezin konusuna paralel olan literatürdeki daha önce yazılmış çalışmalar sunulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde "Sosyal Devlet ve Sosyal Belediyecilik" konusu ele alınmıştır. Bu bölüm, sosyal devlet kavramını, amacını ve tarihsel gelişimini açıklamaktadır. Devamında sosyal politikanın önemi ve sosyal belediyecilik kavramı üzerinde durulurken, sosyal belediyeciliğin tarihsel gelişimi, işlevleri ve modelleri de incelenmektedir. Türkiye'de sosyal belediyeciliğin tarihsel gelişimi, hukuksal altyapısı ve uygulanma süreci özel olarak ele alınmaktadır.

Çalışmanın dördüncü bölümü, “Araştırma Yöntemi ve Bulgular” olarak belirlenmiştir. Bu bölümde öncelikle alan araştırması dahilinde araştırmanın amacı ve önemi açıklanmıştır. Araştırmanın yöntemi ve analizlerin nasıl yapıldığına dair bilgiler verilmiştir. Araştırma soruları bu bölümde sunulmuştur. Araştırmanın bulgular kısmında ise Adana, Ankara, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, İzmir ve Samsun Büyükşehir Belediyeleri’nin Kovid-19 sürecinde sosyal belediyeçilik faaliyetleri incelenmektedir. Çalışmanın son bölümü olan “Sonuç ve Öneriler” bölümünde çalışma bulgularından elde edilen sonuçlar ve bu bağlamda yapılan öneriler sunulmaktadır. Bu çalışmanın sonuçları, büyükşehir belediyelerinin sosyal belediyeçilik alanındaki rolünü anlamak ve gelecekteki kriz dönemlerinde daha etkili müdahalelerde bulunmak için önemli bir katkı sağlayacak niteliktedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Bu bölümde ilk olarak kuramsal çerçeve sunulacak ardından önceki çalışmalara değinilecektir.

2.1. Tarihte Yaşanan Salgın Hastalıklar

Tarihin akışını değiştiren ve insanlık tarihinde önemli kırılma noktaları olarak kaydedilen olaylar, dünya tarihinin karmaşık dokusunu oluşturmaktadır. Bu kırılmalar, insan toplumlarının siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarında köklü değişikliklere neden olmuştur. Bu kırılmalar kimi zaman savaşlar veya doğal afetler kimi zaman da salgın hastalıklar meydana gelmiştir. (Peker ve Köseoğlu, 2021: 88). Salgın hastalıklar tarihsel süreçte birçok kez gündeme gelmiştir (Benli, 2021: 9). Çünkü salgın hastalıklara neden olan virüslerin tarihi, insanlık tarihinden daha eskilere dayanmaktadır (Göktürk, 2021: 5). Ticaretin ve taşımacılığın toplumları birbirlerine bağlamasıyla salgın hastalıkların etkileri zamanla artmıştır. Geniş kitlelere ulaşan salgın hastalıklar büyük kayıplar meydana getirmiştir (Öner, 2020: 76).

İnsan yaşamını çeşitli açılardan etkileyen ve değişimleri ortaya çıkaran salgın hastalıklar farklı açılardan tanımlanabilir. Salgın kelimesinin Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğündeki (2021) anlamı şu şekildedir: “Bir hastalığın veya başka bir durumun yaygınlaşması ve birçok kimseye birden bulaşması, epidemi”. Tuğaç (2020: 260) salgın hastalığı sadece bir patojenik temelden meydana gelen, belirli bir kitleye ulaşan ve insanlara etki etme hızı, kontrol edilebilirliğinden büyük olan hastalıklar olarak tanımlamaktadır. Salgın hastalıklar şiddetlerine göre isimlendirilmektedir. Salgın hastalıklar bir toplumu etkilemekte ise epidemi, dünyada etki yaratmakta ise pandemi olarak adlandırılmaktadır. Pandemi, ‘pandemos’ olarak Yunancadan gelmektedir. Pan ‘herkes’ ve demos ‘halk’ sözcüklerinin birleşiminden oluşmaktadır. T.C. Sağlık Bakanlığı (2021) pandemi kelimesini; “Bir hastalığın veya enfeksiyon etkeninin ülkelerde, kıtalarda, hatta tüm dünya gibi çok geniş bir alanda yayılım göstermesi” şeklinde tanımlamaktadır.

Salgın hastalıklar ile baş etmek söz konusu olduğunda bazı kavramlar ortaya çıkmaktadır. Hastalık kaynağının bulunması, erken tanı, tedavi, karantina ve izolasyon kavramları sıklıkla gündeme gelmektedir (Parıldar, 2020: 24). Karantina bulaşıcı hastalık riski olan kişilerin belirtilerini kontrol etmek amacıyla sosyal anlamda kısıtlanmasıdır. İzolasyon ise bulaşıcı hastalığa yakalanmış kişinin kendini soyutlamasıdır böylece daha fazla kişiye bulaşma riski azaltılmaktadır (Öztürk, 2021: 15).

Tarih boyunca salgınlar toplumu geniş bir yelpazede etkilemiştir. Bu etkiler ekonomik, sosyal, kültürel ve yönetsel olmuştur (Öner, 2021: 3). Eski dönemlerde yeni kıtaların keşfi ve ticaret yollarıyla tüm dünyaya sıçrayan salgın hastalıklar, imparatorlukların çöküşünde dahi etkili olmuş ve dönem dönem bütün ticari etkinlikleri durdurmuştur (Özdere Sözer, 2021: 8-11). Toplumsal dengeyi bozan ve gündelik düzeni değiştiren salgın hastalıklar, sosyal sorunlara sebep olmuşlardır. Büyük kitlelerin sağlığına tehdit oluşturduğu için toplumsal değişimler de ortaya çıkmıştır (Yelboğa ve Bayır Aslan, 2020: 46).

Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan kentler, aşırı kalabalıklaşma ve yetersiz altyapı Orta Çağda salgın hastalıkların hızla yayılması ve kayıpların artması için uygun bir ortam olmuştur. Liman şehirleri de ticaretin gelişmesine olduğu kadar salgın hastalıkların yaygınlaşmasına da sebep olmuştur. Gecekondulaşma, gelişmemiş sağlık önlemleri ve yetersiz beslenme ile kentler, salgınların kuluçka yeridir (Beyaz, 2021: 188-189). Böylelikle salgınlar ve pandemiler kentleşme sürecinde etkili olmuşlardır (Tuğaç, 2020: 261).

Tarih boyunca salgınlar, kentleri etkilemenin yanı sıra kent nüfusunun çoğunluğunu meydana getiren yoksul kesim için büyük sınav olmuşlardır (Öztürk, 2021: 18). Yoksul tabaka salgın hastalıkların en çok etkilediği kesim olmuştur çünkü ekonomik dezavantajlar ve kötü şartlar salgın hastalık savaşlarında tarih boyunca fırsat eşitsizliği yaratmıştır. Ürünler ve ilaçlar bu dönemlerde yüksek fiyatlandırılmış lakin ticaretin durmasına sebep olan salgınlar işsizliği beraberinde getirerek yoksul kesimi mağlup etmiştir (Özdere Sözer, 2021: 8-38).

Dünya çapında büyük etkiler yaratan ve çalışma kapsamına alınmış salgın hastalıklar aşağıdaki tabloda kronolojik olarak verilmiş olup çalışmanın devamında açıklanacaktır.

Tablo 1

Tarihte Yaşanan Salgın Hastalıklar

Tarih aralığı	Salgının adı
541-1885	Veba salgınları
1817-1923	Kolera pandemileri
1918-1919	İspanyol gribi
2002-2004	Sars korona virüsü
2009-2010	Domuz gribi
2014-2016	Ebola salgını

Kaynak: (Ak, Ak Bingül ve Türk, 2020'den akt. Öner, 2021: 4).

2.1.1. Veba Salgınları (Kara Ölüm)

Veba arapça kökü 'taun' kelimesinden gelen ve anlamı hasta farelerden insanlara geçebilen bir mikrobun meydana getirdiği bulaşıcı, öldürücü bir hastalıktır (TDK, 2021). Bu mikrop, Alexandre Yersin tarafından Yersinia pestis olarak adlandırılmıştır ve hasta farelerden ısırma yoluyla pirelerin insanlara bulaştırdığı tespit edilmiştir (Parıldar, 2021: 22).

Literatürde hıyarcıklı veba ve akciğer vebasası olarak iki türden bahsedilebilir. Hıyarcıklı veba; mikrobun kapmış pirenin ısırması yoluyla bulaşan deride siyah lekelenmeler ile belirti gösteren sonrasında vücutta urların meydana gelmesiyle hastayı kısa sürede öldüren bir türdür. Akciğer vebasası ise mikrobun akciğerlere ulaşması sonucu burundan kan gelmesiyle belirti göstermektedir ve hastanın öksürüğü ile diğer bireylere bulaşabilen en tehlikeli türdür (Özden ve Özmat, 2014: 64-65).

Tarih sahnesinde üç dalga veba salgınından söz edilmektedir. Birinci dalga, 541 yılında Mısır'da ve 542 yılında Bizans İmparatorluğu'nda başlamış ve 8. yüzyılın ortalarına kadar etki etmiş Jüstinyen Vebasıdır. İkinci dalga, 1347'de Çin'de başlamış ve ticaret yolları ile dünyanın pek çok yerine yayılım göstermiş olup Avrupa kıtasını sarmıştır. Bu dalga öyle büyük kayıplara yol açmıştır ki "Kara Ölüm" olarak adlandırılmıştır. 18. yüzyılın başlarına

kadar Avrupa'nın şehirlerinde devamlı olarak ortaya çıkmıştır. Kara Ölüm'ün Avrupa'da kayıtlara geçmiş tahribatı "23.840.000" insan olmuştur. Özellikle büyük kentlere sahip ülkelerin kayıpları oldukça fazladır. Örneğin Londra'da 100.000 kişi, İngiltere'nin nüfusunun ise üçte biri vebadan hayatını kaybetmiştir. Üçüncü dalga ise 1896 yıllarında başlamış 1914 yılına kadar etki etmiştir. Genel olarak veba salgınlarının 75 milyon insanın hayatına mâl olduğu tahmin edilmektedir (Öner, 2021: 5-7).

Hastalığın Avrupa başta olmak üzere dünyada bu kadar hızlı yayılım göstermesi ve büyük bir etkiye sebep olması hastalığa uygun koşulların etkisidir. Dünyada aşırı nüfus artışının yaşandığı dönemlerde gerekli hijyen ortamının olmaması, tarımın gelişmesi ile hayvan gücünün tarımda kullanılması ve kentleşme sürecindeki aksaklıklar salgının hızla yayılmasına neden olmuştur. O dönem Avrupa kentleşme sürecinde dar ve pis sokaklar, sefalet ve ticaretin kontrolsüz gelişmesi salgının yayılımı için uygun bir ortam olmuştur. Salgınla mücadele sürecinde ise; birinci dalgada feodal düzenin tek başına önlemler alabileceği kadar basit bir kriz ortamı olmamıştır. İkinci dalgada vebanın sınıfsal sonuçlar doğurmasındaki temel neden sıradan halkın yetersiz beslenmesi olmuş yerel otoriteler bu konuda etkili kararlar alamamıştır. Üçüncü dalgada bilimsel gelişmeler ile başarıya ulaşılmıştır (Özden ve Özmat, 2014: 63-67).

Veba salgınları ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel olarak büyük etkilere yol açmıştır. Birinci dalga hem feodalizmin çöküşüne hem de dünya nüfusunun %30 gerilemesine sebep olmuştur. Roma İmparatorluğu'nun yıkımında etkisi olduğu belirtilmektedir. Yine Hun İmparatorluğu'nun çökmesi aynı döneme denk gelmektedir (Parıldar, 2021: 22). İkinci dalgada ise büyük trajediler yaşanmış ve kıtlık büyük bir sorun haline gelmiştir (Özdere Sözer, 2021: 10-11). Köylerde ve kasabalarda nüfus oldukça azalmıştır. Kent yönetiminin etkisi ortaya çıkmış ve veba salgını yönetsel tedbirlerle etki altına alınmıştır. Halkı bilinçlendirmek için çan kulelerine siyah bayraklar asılmıştır; toplumsal alışkanlıkları ve yaşamsal düzenini değiştiren tedbirler yürürlüğe konulmuştur; yerel otoriteler pazar alanlarını denetlemeye başlamış, caddelerin temizliğine önem verilmiş ve atık konusunda yasaklar konulmuştur. Aynı zamanda sağlık hizmetlerine gösterilen önem artmıştır. Bunun sonucunda yerel yönetimlerin oluşturulmasına yönelik zemin oluşmuştur (Özden ve Özmat, 2014: 65-84). Özetle Tuğaç'ın (2020: 261-267) da belirttiği gibi veba salgınları kentsel gelişmeye önayak olmuştur.

2.1.2. Kolera Pandemileri

Fransızca ‘Choléra’ kelimesinden dilimize yerleşmiş olan kolera, kontamine gıdalar veya su ile bulaşan bir enfeksiyon salgın hastalığıdır (Parıldar, 2020: 15). Osmanlı döneminde birçok adlandırmaya tabii olmuşsa da karasarılık veya illet-i kolera olarak bilinmektedir. Mide ve bağırsaklara yerleşerek akut kusma ve ishal belirtileri göstermektedir. Bu durum hızla su ve tuz kaybıyla kan basıncının düşmesine yol açmaktadır. Kramplar yaşayarak hasta kısa sürede hayatını kaybetmektedir. Suyla oldukça kolay yayılmaktadır. (Yılmaz, 2017: 29-30).

1816-1966 yılları arasında dünyanın genelinde 7 ayrı pandemiye yol açan kolera, üç ana güzergâh ile yayılmıştır: birincisi; Hindistan’dan Rusya’ya varan karayolu, ikincisi; Umman Denizi’nden Bağdat’a varan deniz yolu, üçüncüsü; Hindistan’dan Avrupa’ya varan deniz yolu. Bu hastalığın kökeni Hindistan’dadır. 1816 yılında dini törenler için kullanılan Ganj Nehri, mikropların toplanması ve muson yağmurları sonrası taşkınlar ile insanlara bulaşması için doğru zemini hazırlamıştır. Salgının yayılma hızında Hindistan’ın kalabalık nüfusu ve kentlerin yetersiz altyapısı etkili olmuştur. Bir diğer etken ise İngiliz sömürgeciliğidir. Çünkü Hindistan’daki İngiliz askerler Avrupa’ya bu virüsü taşımıştır (Yılmaz, 2017: 30-32). Resmi kayıtlardan elde edilmiş vaka sayısı 12,9 milyondur (Öner, 2021: 15).

Osmanlı Devleti’nde büyük tahribatlara yol açan kolera salgını, zamanla uluslararası bütünleşmenin önemini gündeme getirmiştir. Böylelikle uluslararası çapta Sıhhiye Konferansı toplanmıştır. Osmanlı’da Vakıf Gureba Hastanesi ve Bezm-i Âlem Hastanesi kolera salgınında mücadele amacıyla kurulmuştur (Göktürk, 2021: 11). 18. yüzyılda vebanın kentleşmeyi geliştirmesi gibi 19. yüzyılda da kolera kentlerde belediyeçilik faaliyetlerinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Hastalıktan korunma amacını taşısa da geniş yollar, temizlik sistemleri ve kanalizasyon sistemleri ile modern kentin temelleri atılmış olup kentlerde temiz yaşam çevreleri hedeflenmiştir (Tuğaç, 2020: 268).

2.1.3. İspanyol Gribi

1918-1919 yılları arasında, 20. yüzyılın en büyük pandemisi olarak kayıtlara geçen İspanyol Gribi influenza A (H1N1) tipi virüsün neden olduğu bir salgın hastalıktır. Domuz veya kuş türünden ortaya çıktığı tespit edilmiştir (Özdere Sözer, 2021: 15-16). Salgının en önemli özelliği 20-40 yaş arasındaki sağlıklı gençlerde hızla ilerlemesi ve ölümlerle sonuçlanmasıdır (Göktürk, 2021: 8).

Tarihin ilk İspanyol Gribi vakası 1918 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Kansas Eyaletinde kaydedilmiştir. Bu duruma rağmen hastalığın kaynağı ile ilgili olarak literatürde üç farklı görüş vardır. İlk görüş hastalığın kaynağını Çin, ikinci görüş Batı Avrupa ve son görüş ABD olarak ele alır. Yayılmının kaynağının bilinmemesinin sebebi ise Birinci Dünya Savaşı sırasında pandemi hakkında ülkelerin uyguladığı sansür olmuştur. Hatta hastalığın adı, sansür uygulamayarak pandemi hakkında bilgiler sunan İspanya'nın Gribi olarak anılmasıyla tarihe geçmiştir (Öner, 2021: 17).

Dünyada 500 milyon kişiyi etkilediği tahmin edilen İspanyol Gribi'nin 40-70 milyon insanın hayatını kaybetmesine yol açtığı bilinmektedir (Öner, 2020: 78). Özüyle savaş döneminde bir kurşun bile bu kadar büyük tahribata yol açmamıştır. Savaş dönemi cepheden cepheye giden askerlerle artış göstermiş ve savaşa giden doktorlar sebebiyle sivil halkın tedavisinde gecikmeye yol açmıştır (Özdere Sözer, 2021: 37).

Büyük tahribatın sorumluları siyasi ve tıbbi olarak kayıtsız kalan otoritelerdir. Salgının ekonomik ve sosyal açıdan etkileri büyüdükçe tedbirler almak zorunda kalınmıştır. Bu tedbirler toplu alanların kapatılması ve eğitime ara verilmesiyle başlamıştır. Yüz maskelerinin kullanımı ve sıcaklık ölçümleri zorunlu hale getirilmiştir. Hijyen kuralları ve beslenme önem arz etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nu da derinden etkileyen bu salgın için gerekli önlemler alınmıştır. İstanbul Şehremaneti tarafından alınan kararlar şu şekilde sıralanabilir; kamusal alanların geçici süreyle kapatılması, hijyen kurallarına önem verilmesi, eğitime ara verilmesi ve halkın bilgilendirilmesidir (Yolun, 2020: 76-79).

İspanyol gribinin kentsel ölçekte meydana getirdiği değişiklikler ise daha havadar konut yapımı ve gecekondulaşmanın önlenmesi olmuştur. Kentlerin gelişiminde hijyen

açısından kolay temizlenebilir ürünlerin kullanılması ve atık yönetimi gibi çözümler üretilmeye başlanmıştır (Tuğaç, 2020: 269).

2.1.4. Sars Korona Virüsü

Ağır Akut Solunum Sendromu (Severe Acute Respiratory Syndrome; SARS), koronavirüs enfeksiyonunun neden olduğu bir salgın hastalıktır. Yarasalardan palmiye misk kedilerine bulaştıktan sonra insanları etkilediği tahmin edilmektedir (Öner, 2021: 25). Bu solunum yolu hastalığı damlacık yoluyla bulaşmaktadır ve 65 yaş üzeri kişilerde daha etkili olmaktadır (Parıldar, 2020: 20). Hastalığın belirtileri nefes darlığı, boğaz ağrısı, öksürük ve yüksek ateştir. Hastalığın tedavisi ise iyileşen antikorlu bireylerin plazması ile yapılmıştır (Akkuş, 2020: 9).

2002 yılında Çin'de kayıtlara geçen Sars, 26 ülkeye yayılmış ve 774 kişinin ölümüne neden olmuştur (Öner, 2020: 78). Dünya geneline yayılmadığı için epidemi olarak kalmıştır (Benli, 2021: 8). Hastalık en çok zararı Çin ekonomisine ve bulaş gösterdiği ülkelerin turizmüne vermiştir (Özdere Sözer, 2021: 17). Salgın sürecinde ülkeler arasında ticaret anlaşmaları feshedilmiştir böylece büyük maddi zararlar yaşanmıştır. Dünya genelinde turizm ve seyahat kısıtlamaları getirilmiş olup alınan tedbirler sayesinde hastalık daha derin izler bırakmadan ortadan kaybolmuştur (Çiftçi ve Çoksüer, 2020: 10).

2.1.5. Domuz Gribi (A/H1N1)

Domuz Gribi (A tipi H1N1) virüsü, influenza ailesinden biri olarak domuzlardan insanlara bulaşan akut solunum yolu enfeksiyonudur. İnsandan insana ise öksürme ve hapşırma yoluyla bulaşmaktadır. Damlacıklarla bulaş gösterdiği için hijyen oldukça önemlidir. Hastalığın semptomları ise ateş, halsizlik, öksürük ve ishaldir (Oğuztürk, 2009: 7). Etki gösterdiği yaş aralığı ise 30-50 yani orta yaşlı kesimdir (Özdere Sözer, 2021: 17). Bu salgınla mücadelede aşılama yöntemi kullanılmıştır (Göktürk, 2021: 18).

Domuz Gribi, 2009 tarihinde Meksika'nın bir domuz çiftliğinde başlayarak tüm dünyayı etkisi altına almıştır. 700 milyon kişi etkilenmiş olup 18.500 kişi hayatını

kaybetmiştir (Öner, 2020: 79). Ekonomi ve turizm açısından şok etkisi yaratsa da asıl olumsuz etkiyi domuz eti üreticilerine yaşatmıştır (Öner, 2021: 34-35).

2.1.6. Ebola Salgını

Afrika kökenli Ebola Salgınının kaynağı meyve yarasalarıdır. Hayvan eti tüketimiyle insan vücuduna geçtiği tahmin edilmektedir. Hastalığın belirtileri ise ateş, eklem ve baş ağrıları, halsizlik ve faranjittir. İç veya dış kanamaya yol açabilmektedir ve bilinen en bulaşıcı hastalıktır (Saltık, Kale ve Hasırcıoğlu, 2014: 37-38). Ölümcül sonuçlar doğuran bu hastalığın tedavisi aşılama yöntemi olmuştur (Parıldar, 2021: 20).

Virüs, 1976 yılında Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde ortaya çıkmıştır. Adını salgının tespit edildiği bölgedeki Ebola nehrinden almaktadır (Saltık, Kale ve Hasırcıoğlu, 2014: 36). Salgın, 2014 yılında başlamış olup yayılımını ise Afrika ülkelerinin ekonomik yönden zayıf olmasıyla gerçekleştirmiştir (Özdere Sözer, 2021: 17). Bu salgın sonucunda 11.310 kişi ölmüştür (Öner, 2020: 79).

Hastalık sebebiyle hayatını kaybedenler genel olarak sağlık çalışanları olmuştur. Bu durum salgının sağlık sektörünü derinden etkilemesine neden olmuştur. Salgın süresince uçuş yasakları ve eğitimin durdurulması gibi tedbirler alınsa da enfekte yöreler çok fazla göç vermiş ve işgücü azalması yaşanmıştır (Öner, 2021: 36-38). Türkiye'de ise merkezi yönetim tarafından önlemler alınmıştır.

2.2. Kovid-19 Salgını

Korona kelimesi Latince güneş veya taç anlamına gelmektedir. Hastalığın bu şekilde anılmasının sebebi Korona Virüsünün (Kovid-19) sivri görüntüsüdür. Virüs memeli hayvanlardan insanlara geçmektedir ve virüsün yayılımı oldukça hızlıdır. Kronik rahatsızlıkları ve vücut direnci düşük olan kişilerde daha şiddetli sonuçlar gösteren akut solunum yolu hastalığıdır. Kovid-19 Salgını, bireylerin hayatlarını kaybetmelerine neden olacak kadar tehlikeli bir hastalıktır (Göktürk, 2021: 23-24).

2019 yılının Aralık ayında Çin'in Wuhan kentinde bir deniz ürünleri pazarından önce yerel halkı etkileyerek sonra kente yayılım gösteren Kovid-19, zamanla endişe duyulacak hale gelmiştir. 30 Ocak 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından "halk sağlığı acil durumu" ilan edilmiştir. Dünyanın her yerine yayılması ile 11 Mart 2020 tarihinde "pandemi" olarak kayıtlara geçmiştir (Peker ve İslamoğlu, 2021: 91).

Kovid-19 her anlamda hayatı olumsuz etkilemiştir. Sosyal, eğitim ve mesleki hayat yeni kalıplarla gündeme gelmiştir. Bu durum çoğu ülkeyi acil durum tedbirlerine yönlendirmiştir (Öztürk, 2021: 16-17). Toplumlara etkileyen salgın ile kamu yönetiminde de idari önlemler alınmıştır. Küresel anlamda koordinasyon sağlanmaya çalışılmış ve bilgi platformları kurulmuştur (Tokgöz, 2021: 66-67). Kovid-19 salgını tarihteki en büyük krizlerden biridir (Öner ve Çam, 2021: 139). Kentsel yaşam yeni normaller ile düzenlenmiştir (Henden Şolt, 2021: 39). Bu zorlu süreç tarihteki diğer örnekleri gibi en çok dezavantajlı kesim olan yoksul, genç, kadın, yaşlı ve işsizleri etkilemiştir. Meydana gelen sorunlar neticesinde ise devletlerin hem merkezi hem yerel yönetimlerinin sosyal politika çalışmaları büyük önem kazanmıştır (Urhan ve Arslankoç, 2021: 945).

Küresel ölçekte büyük tahribatlara sebep olan Kovid-19 salgının ortaya çıkışı, yayılımı ve etkilerine çalışmanın devamında daha kapsamlı değinilecektir.

2.2.1. Kovid-19 Salgınının Ortaya Çıkışı

Tarihte ilk olarak 30 Aralık 2019'da DSÖ'nün Çin Ülke Ofisince kayıtlara geçen yeni tip korona virüsün, Çin'in Wuhan kentindeki Huanan Deniz Ürünleri pazarında satılan yarasalardan insanlara geçtiği tahmin edilmektedir. Bazı teorilere göre bir laboratuvar kazasında olduğu varsayılmaktadır. Bir aylık süreçte yaratmış olduğu endişe sonucu 30 Ocak 2020'de DSÖ tarafından "Halk Sağlığı Acil Durumu" ilan edilmiştir. 11 Şubat 2020 tarihinde salgının resmi adı "Kovid-19" olarak belirtilmiştir. Kovid-19, Aralık 2019, Ocak ve Şubat 2020'de ülkeleri yoğun bir şekilde bulaşma tehdidiyle karşı karşıya bırakmıştır. 11 Mart 2020 tarihine gelindiğinde dünyanın çoğunluğuna yayılım göstermiş bu virüs artık "pandemi" halini almıştır (Peker ve İslamoğlu, 2021: 91). Türkiye'de ilk vakanın 10 Mart 2020 tarihinde bildirilmiştir (Öner, 2021: 43).

Daha önce yaşanmış olan SARS ve Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS) bu korona virüs ailesinin başka türleridir. Kovid-19 ise bu virüs ailesinin mutasyon geçirmiş türüdür. Kovid-19'a SAR-CoV-2 virüsünün neden olduğu bilinmektedir. Bu virüs insandan insana damlacık yoluyla bulaş göstermekte ve temas ile hızlı bir yayılım gerçekleştirmektedir. Salgının bireyde oluşturduğu semptomlar ise yüksek ateş, öksürük, burun tıkanıklığı, eklem ağrıları, halsizlik ve tat-koku kaybıdır. Ölüm oranı oldukça yüksek olan salgın en çok 65 yaş üzeri ve kronik hastalıkları olan kişilerde risk oluşturmaktadır (Göktürk, 2021: 25-27).

Kovid-19 salgınıyla baş etme yolları ise tarihteki örnekleri gibi maske kullanımı, dezenfekte işlemleri, sosyal mesafe çalışmaları, seyahat yasakları, eğitim kurumlarının kapatılması, kamuya açık alanların kapatılması, ulaşım kısıtlamaları olmuştur. DSÖ, ülkeler için salgında yapılması gerekenleri içeren bir rehber yayınlamıştır. Aşı çalışmaları yapılmış ve farklı formüller içeren aşılar elde edilmiştir (Ndwandwe ve Wiysonge, 2021: 111-116).

Salgın kısa sürede yoğun etkilere sebep olmuştur. Uluslararası kurumlar, devletler ve yerel yönetimler salgınla mücadele için ilk kademe yöntemler geliştirmişlerdir. Bu alınan tedbirler yüksek kamu harcamalarına sebep olmuştur. Ortaya çıktığı süreçte kamu ve özel sektörün temel mekanizmalarını sarsmıştır. Salgında özellikle yoğun temasa ortam hazırlayan kentlerde kısa sürede kentsel hizmetlerin değişimi yaşanmıştır (Bilgiç, 2020: 2088). Bu değişimlere salgının etkilerinde değinilecektir.

2.2.2. Kovid-19 Salgınının Yayılımı

31 Aralık 2019 tarihinde DSÖ Çin Ülke Ofisince kayıtlara sebebi bilinmeyen zatürre vakalarının bildirilmesiyle başlayan süreç, 5 Ocak 2020 tarihinde ise bu kişilerde daha önce görülmemiş yeni bir koronavirüsün keşfedilmesiyle hastalık Çin'in Wuhan kentinden tüm dünyaya yayılmaya başlamıştır (Budak ve Korkmaz, 2020: 66). Hastalıkta tedavi sürecinin bilinmemesi, virüsün kuluçka süresinde belirti göstermemesi ve önlemlerin çok geç alınması üç ay gibi kısa bir sürede virüs pandemi halini almıştır. Kovid-19 salgını, küreselleşmiş dünyada çok hızlı bir şekilde yayılım göstermiştir. Bu yayılım aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2

Kovid-19 Salgınının Yayılımı

Tarih	Gelişme
31 Aralık 2019	Çin’de ilk vaka bildirim
5 Ocak 2020	DSÖ’nün salgın ilan etmesi
10 Ocak 2020	DSÖ’nün rehber yayınlaması
11 Ocak 2020	İlk ölümün gerçekleşmesi (Çin)
13 Ocak 2020	Taylan’da ilk vaka
21 Ocak 2020	ABD’de ilk vaka
23 Ocak 2020	Wuhan kentinin karantinaya alınması
2 Şubat 2020	Filipinler’de ilk ölüm (Çin dışında ilk ölüm vakası)
7 Şubat 2020	İlk Kovid-19 tespiti yapan Dr. Li Wenliang’ın Ölümü
11 Şubat 2020	“Kovid-19” olarak isimlendirilmesi
14 Şubat 2020	Afrika kıtasındaki ilk vaka (Mısır)
17 Şubat 2020	DSÖ’nün toplu alan yasağı getirmesi
19 Şubat 2020	İran’da ilk vaka bildirim

Tablo 2'nin devamı

24 Şubat 2020	İtalya'nın yüksek oranda vaka bildirimini
26 Şubat 2020	Brezilya'da ilk vaka bildirimini
29 Şubat 2020	ABD'de uçuş yasağı getirilmesi
3 Mart 2020	Suudi Arabistan'da ilk vaka
7 Mart 2020	Toplam 100 ülkede salgının varlığının ilan edilmesi
10 Mart 2020	İtalya'nın komple karantina ilan edilmesi
11 Mart 2020	Türkiye'de ilk vaka bildirimini, Pandemi ilan edilmesi, Avrupa'da uçuş yasakları başlatılması
13 Mart 2020	DSÖ'nün 5000 kişinin salgın sonucu yaşamını yitirdiğini duyurması
14 Mart 2020	İspanya'nın komple karantinaya alınması
16 Mart 2020	Almanya ve Kanada'nın sınırlarını kapatması, İlk deneysel aşılama yapılması
17 Mart 2020	AB'nin seyahat kısıtlaması
18 Mart 2020	Belçika'nın komple karantinaya alınması
19 Mart 2020	Avustralya ve Yeni Zelanda'nın sınırlarının kapatılması

Tablo 2'nin devamı

21 Mart 2020	Sri Lanka ve Ürdün'de sokağa çıkma yasağı
23 Mart 2020	Birleşik Arap Emirlikleri, Güney Afrika ve Birleşik Krallıkta sokağa çıkma yasağı
23 Mart 2020	Hong Kong'da seyahat kısıtlaması, DSÖ'nün toplam vakanın 300 bini geçtiğini bildirmesi
24 Mart 2020	Hindistan ve Mısır'da sokağa çıkma yasağı ilan edilmesi
24 Mart 2020	Fransa'da OHAL ilan edilmesi, 2020 Tokyo Olimpiyatlarının ertelenmesi
27 Mart 2020	İngiltere başbakanı Boris Johnson'ın Kovid-19'a yakalanması
29 Mart 2020	Dünya çapında ölümlerin 30 bini geçmesi
30 Mart 2020	Nijerya ve Rusya'da sokağa çıkma yasağı ilan edilmesi
7 Nisan 2020	İsrail'de sokağa çıkma yasağı getirilmesi, Japonya'da bir aylık OHAL ilan edilmesi
9 Nisan 2020	Uluslararası Para Fonu (IMF), küresel ekonomik büyümenin negatif yönde olduğunu bildirmesi
15 Nisan 2020	Dünyada toplam vakanın 2 milyonu aşması

Tablo 2'nin devamı

20 Nisan 2020	ABD'nin göçmen kabul etmeyi durdurması
24 Nisan 2020	DSÖ'nün Avrupa'da önlemlerin azaltılmasına yönelik rehberin yayınlanması
25 Nisan 2020	Birleşik Krallıkta ölüm sayısının 20 bini aşması
27 Nisan 2020	Dünyada toplam vakası sayısının 3 milyonu geçmesi
28 Nisan 2020	ABD'de vakaların 1 milyonu aşması
2 Mayıs 2020	Afrika kıtasında vakaların 40 bini aşması
3 Mayıs 2020	Kabil'de salgının hızla yayılması
5 Mayıs 2020	Birleşik Krallıkta ölümlerin 30 bini aşması
6 Mayıs 2020	Polonya'da cumhurbaşkanlığı seçimleri ertelendi
11 Mayıs 2020	ABD'de ölüm sayısının 80 bini aşması
Haziran, Temmuz ve Ağustos 2020	Vakalar ülkeden ülkeye değişiklik göstermiştir
14 Eylül 2020	ABD'nin haftalık vaka sayıları 700 bini bulmuştur

Tablo 2'nin devamı

Kasım 2020 – Ocak 2021	Vaka sayılarında azalmaların görülmesi
6 Mayıs 2021	Dünya genelinde vakaların en yüksek olduğu tarih
Mayıs 2021 – Aralık 2021	Vaka sayılarının azalması
27 Aralık 2021	Dünya genelinde vaka sayısı; 281.808.270 Ölüm sayısı; 5.411.759

Kaynak: (Budak ve Korkmaz, 2020: 66-70), (DSÖ, 2021)

Kovid-19'un toplam iki yılda bu kadar hızlı yayılması ile hükümetler bazı tedbirler almak zorunda kalmıştır. Halkın bilgilendirilmesi amaçlanmıştır. Tabloda belirtildiği gibi ülkeler önce uluslararası yayılımını engellemeye çalışıp sınırları kapatmıştır. Ardından ulusal olarak mücadeleler verilmiştir. Ulaşım kısıtlamaları, zorunlu karantinalar, eğitim ve mesleki hayatının evden devam etmesi, halka açık alanların kapatılması ve sosyal mesafe tedbir amacıyla uygulanmıştır (Can, 2021: 33-35).

Ülkeler aşı çalışmaları başlattıklarını duyurmuştur. DSÖ tarafından onay alan ilk aşı ise BioNTech ve Pfizer şirketlerinin ortaklığında geliştirilen Pfizer-BioNTech Kovid-19 aşısıdır. Aşının kod adı BNT162b2 olarak tanımlanmıştır. Bu aşıyla adlarını dünyaya duyuran iki Türk bilim insanı Özlem Türeci ve Uğur Şahin (Peker ve Köseoğlu, 2021: 91), sayısız ödüllerle onurlandırılmıştır.

2.2.3. Kovid-19 Salgınının Etkileri

21. yüzyılın en büyük tehditlerinden biri olan Kovid-19, her alanda etki göstermiştir. Bu etkiler kişisel, toplumsal, kamusal ve kentsel olarak dört grupta incelenebilir. İlk olarak

kişisel etkiler salgın hastalığın vücutta meydana getirdiği hasarlar ve pandemi koşullarının etkileridir. Salgın sonucunda hayatını kaybeden ve salgın hastalığın vücudunda kalıcı hasar bıraktığı kişiler salgından birebir etkilenen grup olmuştur. Salgında yakınlarını kaybedenler ve psikolojik açıdan pandemi koşullarını kaldıramayanlar da Kovid-19'dan etkilenmiştir. Pandemi koşullarının bireysel etkileri ise kaygı, endişe, panik, korku, öfke, ırkçılık, yalnızlık, tükenmişlik, depresyon, ekonomik kaygı, gelecek kaygısı, kötü bağımlılık halleri, sağlıksız beslenme ve metabolizma bozukluklarıdır (Peteet, 2020: 2203-2204).

İkinci olarak toplumsal etkiler ise pandemi sürecinde 'yeni normal' şeklinde kabul görmüştür. Sosyal açıdan toplu alanlar bir süre kapatılarak etkinlik, konser ve toplantılara ara verilmiştir. Bu durum sosyal fobinin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Sosyal yaşamın sıfırlandığı bu dönemde eğitim ve meslek hayatı da evden yürütülmüştür. Eğitim, 'uzaktan eğitim' şeklinde adlandırılmış olsa da fırsat eşitsizlikleri doğurmuştur. Arkadaşlık ilişkileri teknolojik bir hâl almıştır. Gençlerde madde kullanımı, kadın ve çocuklara yönelik aile içi şiddet artmış olup yaşlılar ise teknolojik haberleşmeden geri kalmıştır (Urhan ve Arslankoç, 2021: 957). Nikah, cenaze ve merasimler salgın sebebiyle geçici süre yasaklanmıştır. Bu etkiler üzerine bazı ülkelerde çoğu zaman kısıtlamaların kaldırılmasına yönelik büyük protestolar gerçekleştirilmiştir.

Üçüncü olarak pandeminin kamusal etkileri, salgının ağır sonuçlarından biridir. Geniş çapta halk sağlığını tehdit eden bu salgın önce hükümetlerin sağlık hizmetlerinde belirli süreyle çöküşe yol açmıştır. Bazı ülkelerde kamu dairelerinin kapatılması bazı ülkelerde ise esnek çalışma saatlerinin getirilmesi kamu hizmetlerinde aksamalara neden olmuştur. Dijital platformlardan verilen hizmetler ön plana çıkmıştır. Mevcut otoritelerin yürüttüğü politikalar tartışma konusu haline gelmiştir (Özdere Sözer, 2021: 47-48).

Pandeminin dördüncü etkisi olarak kentsel etkiler, salgının yayılma olasılığını tetikleyen nüfus yoğunluğuna bağlı olarak büyük olmuştur. Nüfus yoğunluğuna karşın yetersiz altyapı hizmetleri, pandeminin ortaya çıkardığı zorluklarla baş etmede eksiklikler meydana getirmiştir. Kentsel altyapı tarihteki birçok salgınla gelişmiş olsa da Kovid-19 salgını sürdürülebilir kentlerin önemini ortaya koymuştur (Henden Şolt, 2021: 43). Karantinaların kentsel sonuçlarında bilgilendirmenin önemi anlaşılmıştır. Bu bağlamda kent bilgi sistemlerinin geliştirilmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Yerel yönetimler ise

toplumsal bilinçlendirme için çalışmalar yürütmeye başlamıştır. Kent planlamasına etki eden diğer salgınlar gibi kentin temizliği Kovid-19 pandemisinde de gündeme gelmiştir. Belediyeler maske dağıtımını yapmış ve dezenfekte işlemleri yürütmüştür. Vebanın kent yapılanmasına etkisi Kovid-19'un konut yapılanmasından beklentiler ile örtüşebilmektedir. Kovid-19, konutların birçok beklentiye cevap vermesi yönünde yenilenmesine etki etmiştir. Kentsel yoksullukların arttığı bu yüzyılda bu durumun kalıcı hale gelmesi yine pandeminin etkilerinden biridir. Yaşam şartları zorlaştıkça kentsel yoksulluk artmaktadır (Yılmaz, 2021: 181-191).

Kovid-19 Salgınının bu dört büyük etkiye yol açmasının ana etkeni ekonomik açıdan tüm dünyayı sarsmış olmasıdır. Çoğu sektörde üretimin durması küresel anlamda ekonomiyi durma noktasına getirmiş işsizliğin artmasına sebep olmuştur (Göktürk, 2021: 67). Üretimin durması arz yanlı şoka sebep olmuş, karantina tedbiri ile de talep şoku yaşanmıştır. Bu dönemde yaşanan ekonomik hezeyan, salgın sona erdiğinde kriz olarak adlandırılmalıdır. Seyahat kısıtlamaları turizmi durma eşiğine getirerek turizm sektöründeki parasal akıştaki düzen de bozulmuştur. Mevsimlik ve kayıt dışı işçiler bu dönemde işsizler ordusuna eklenmek zorunda kalmıştır. Yoksulluk böylece derinleşmiş ve imkanlara erişimi zorlaştırmıştır (Tokgöz, 2021: 67-70; Öner, 2021: 43-47).

Doğrudan veya dolaylı olarak herkesi etkisi altına alan Kovid-19 salgını, olanaklara erişebilme konusunda dezavantajlı bireyler grubuna giren engelliler, yaşlılar, yoksullar, gençler, çocuklar ve kadınları iki kat daha fazla etkilemiştir. Çünkü pandemi zaten imkanları kısıtlayan bir süreç olduğundan bu grup için etkileri tartışılmaz derecede derin olmuştur (Kara, 2020: 26-31). Pandeminin olumlu etkisi ise bu gruba yönelik faaliyetlerin arttırılması gerektiğinin farkındalığıdır. Uluslararası kurum ve kuruluşlar, devletler ve yerel otoriteler sosyal politikalarına daha yoğun zaman harcamak zorunda kalmışlardır.

2.3. Kovid-19 Salgını ile Mücadelede Dünya Örnekleri

Kovid-19 salgını, tarihteki salgın örnekleri gibi, bu sürecin iyi yönetilmesi adına ilk olarak küresel ölçekte önlemler alınmasını gerektirmiştir. Bu konuda DSÖ, Birleşmiş Milletler (BM), Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), Birleşmiş Milletler

Kalkınma Fonu (UNDP) ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) gibi uluslararası kurumlar rehberlik etmiştir (Urhan ve Arslankoç, 2021: 958).

Uluslararası örgütlerin danışmanlığı ışığında hükümetler de birtakım sorumluluklar üstlenmek zorunda kalmıştır. Kovid-19 böylelikle mevcut yönetimlerin uygunluğunun sınındığı bir dönem olmuştur. Kamu yönetiminin güçlü ve zayıf yanları belirgin hale gelmiştir. Merkez-yerel çatışmaları ve atanmış ve seçilmişlerin işbirliği ortaya çıkmıştır (Tokgöz, 2021: 73).

Pandemi sürecinde ilgi odakları her zaman kentler olmuştur bu durum kent yönetimlerini önemli konuma getirmiştir. Her anlamda altyapısal kapasite ve uygulamalar ön plana çıkmıştır (Öner, 2020: 82). Yerel yönetimler, bu süreçte hızlı ve etkili çözümler üretmek zorunda kalmıştır. Merkezi yönetim genel politikalara yönelmiş, özel politikalarda da yerel yönetimler yer almıştır. Dünya çapında yerel yönetimlerin hizmetleri ise şu şekilde sıralanabilir; kamuoyu bilgilendirme, sosyal destek ve yardım, eğitim, kültürel ve psikolojik destek, sağlık hizmetleri (Bilgiç, 2020: 2086-2089). Kovid-19 salgını diğer salgınlardan ayıran durum sosyal yardımların yanında işsiz kalan işyeri sahipleri ve esnaf gibi büyük bir kitlenin yardıma muhtaç kalmış olmasıdır (Çimen, 2021: 33). Bu yoksunlukla başa çıkmak için de sosyal belediyeçilik kavramı daha etkili bir şekilde gündeme gelmiştir (Öner ve Çam, 2021: 137).

Çalışmanın devamında Çin, İngiltere, İtalya ve ABD'nin Kovid-19 salgınındaki mücadele süreçlerine değinilecektir. Çalışma kapsamına alınma sebepleri ise DSÖ'nün verilerine göre en yüksek vaka sayılarının bu ülkelerde meydana gelmesidir.

2.3.1. Çin Halk Cumhuriyeti

Çin, Kovid-19 salgınının başladığı ülkedir. Virüs, Wuhan kentinden tüm dünyaya yayılmıştır. DSÖ, 31 Aralık 2019 tarihinde Çin'de ilk vaka bildirimini kayıtlara geçmiştir. Ardından vaka sayıları artmış, ölümler yaşanmış ve ülke topyekün karantina altına alınmıştır. Çin, hastalığın sonuçlarını gördükten sonra durumu acilen ciddiye almak zorunda kalmıştır (Liu, Yue ve Tchounwou, 2020: 1-2). İlk olarak alınan önlemler Wuhan kentinde salgının hapsedilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Wuhan kentine giriş ve çıkışlar

yasaklanmıştır. Hastalık teşhisi konan bireyler izolasyon altına alınmıştır. Çin hükümeti, sert kurallar koymuş ve uyulması için disiplinli davranmıştır. Sosyal mesafe yaşamın her alanına uygulanmıştır. Toplanmak yasaklanmış, maske zorunluluğu getirilmiş ve ülke komple karantina altına alınmıştır (Bilgili, 2020: 226). Çin sağlık sistemi, rekor bir süre olan 10 günde, sadece Kovid-19 salgını hastalarını tedavi edecek, iki hastane inşa etmiştir (Tuğaç, 2020: 277). Hükümet destekli aşı çalışmaları sonucu ise CoronaVac aşısı üretilmiştir. (Öner ve Çam, 2021: 141).

Çin Halk Cumhuriyeti, merkezi yapılanmanın oldukça güçlü olduğu bir ülkedir. Kararlar merkezi yönetim tarafından alınır ve sıkı bir şekilde yönetilir. Bu açıklama ışığında Çin'in Kovid-19 salgını sürecinde yerel anlamda mücadelesi yine merkezi yönetim tarafından alınmış kararların uygulanmasıdır. Belediyelerin yürüttükleri bu uygulamalar sosyal mesafenin korunması, dezenfekte işlemleri, karantina denetimleri ve trafik kontrolüdür (Bilgili, 2020: 228-229). Sonuç olarak Çin'de yerel yönetimler salgın ile mücadelede birincil karar alma yetkisine sahip olmamışlardır. Merkezi yönetim, pandemiyi tek elden alınan kararlarla yürütmüştür. Önceliği topyekün ülke sağlığını korumaya adanmış ülke, ardından ekonomik durumunu iyileştirici faaliyetlere başlamıştır (Liu, Yue ve Tchounwou, 2020: 3).

2.3.2. İngiltere

İngiltere'de ilk Kovid-19 vakası 31 Ocak 2020 tarihinde York şehrinde kayıtlara geçmiştir. Ardından hızlı bir şekilde yayılım yaşayan İngiltere, DSÖ tarafından açıklanan veriler üzerine Avrupa'nın Kovid-19 merkezi olmuştur. Bu süreçte İngiltere'de karışıklık çıkaran diğer bir konu ise merkezi hükümet tarafından gizlice alınmış kararların sızdırılması olmuştur. Bu karara göre sürü bağışıklığı modeli izlenecek ve büyük önlemler gerekmeyecektir. Fakat kamuoyuna sızdırılan bu bilgi halkın sert tepkilerine neden olmuştur (Öner, 2020: 75-81). Böylelikle önce merkezi sonra yerel anlamda Kovid-19 ile mücadele etmek amacıyla birtakım önlemler alınmıştır (Önez Çetin, 2021: 62).

İngiltere Ulusal Sağlık Kurumu (National Health Service), Kovid-19 ile ilgili tüm görsel ve sayısal verileri web sayfası aracılığıyla kamuoyuna açmıştır. Test yaptırmak için randevu almayı kolaylaştırmak adına 119 numaralı telefon ve acil tıbbi yardım hizmeti veren

999 numaralı telefon hatları devreye sokulmuştur. İngiltere Maliye Bakanlığı ise ağır şekilde etkilenen ekonomi için bir dizi önlemler almıştır. Kovid-19'un işletmelerde meydana getirdiği tahribatı hafifletmek için ek mali destek paketi "Koronavirüs Yasası" olarak 25 Mart 2020 tarihinde kabul edilmiştir. Ek mali desteğin içeriğinde ise çalışan ücretleri, hastalık ücretleri ve vergi ödemeleri gibi konularda devletin sağladığı kredi yer almaktadır (Öner, 2020: 83-85). İngiltere, Kovid-19'un ekonomik etkilerine yaklaşık 300 milyar sterlin hibe etmiştir (Öner, 2021: 58).

Londra Belediyesi, Kovid-19 sürecinde politikalarını belirlemek amacıyla online düzeyde bir anket çalışması yapmıştır. Ardından yerel vakaların aktarıldığı "Coronavirus news feed" web sayfası ile hem bilgilendirme çalışmaları yapılmış hem de farkındalık yaratmıştır. Pandemi sürecinde en büyük etkiyi yaratan Londra Belediye Başkanının sosyal medya paylaşımları olmuştur. Kovid-19 ile ilgili olarak kentin pek çok yerine geçici tabelalar tasarlanmıştır. Yeşil alanlar sosyal mesafeye uygun biçimde yeniden tasarlanmıştır. (Öner, 2020: 82-87). Londra Belediyesi, Kovid-19 salgınının ekonomik tesiri altında olan işletmeler için de çalışmalar yürütmüştür. Londra Büyüme Merkezi danışmanlığında işbirlikleri sağlanmıştır. İşletmelerin kiralarının ertelenebileceğine dair hukuki anlamda düzenlemeler yapılmıştır. (Öner, 2020: 85-86). Bunlar gibi birçok çalışma ile belediye, yaşam standartlarını etkileyecek olan ekonomik düzeyin bozulmaması için gayret göstermiştir.

Londra Belediyesi sosyal belediyecilik kapsamında ise "Kovid-19: Sağlık ve Refah Hizmetleri Güncellemeleri" adlı çalışmayı yürütmüştür. Güncellenen hizmetler ise psikolojik danışma hattı, ruh sağlığı yardım hattı, yakınlarını kaybedenlere yas destek hattı, uyuşturucu ve alkol tedavisi destek hattı, sigara bırakma hattı, iletişim destek hattı, şehir sağlık merkezi, cinsel sağlık desteği, çocuklara ve gençlere destek, acil ağız sağlığı ve açık eczane hizmeti olarak sıralanabilir. Pandemi sürecinde büyük çaba sarf eden sağlık çalışanları için de akşamları alkış desteği ile moral verme kampanyası gerçekleştirilmiştir (Öner, 2020: 83). Evsizler bu süreçte belediye tarafından otellere yerleştirilmiştir. Evsizler için belediye yaklaşık 10 milyon sterlin hibe etmiştir (Bilgiç, 2020: 2090).

İngiltere'nin Kovid-19 ile mücadelesinde bazı yerel meclislerin yürütmüş olduğu faaliyetler de oldukça etkili olmuştur. Southampton Kent Meclisi, iş desteği sağlamıştır. Reading Belediye Meclisi, çocuklar için sanatsal sanal etkinlikler düzenlemiştir. Craven

Bölge Meclisi ve Reading Meclisi evde kültür etkinlikleri kapsamında müze ve kütüphanelere sanal erişim sağlamıştır. Tower Hamlets ve Oldham Belediye Meclisi gıda dağıtım ağı oluşturmuştur. Doğu Suffolk Meclisi ve Cornwall Meclisi evsizlere ev sağlamak için projeler geliştirmiştir. Hertfordshire İl Meclisi ise Kovid-19 salgını sürecinde sigarayı bırakmaya teşvik edici faaliyetlerde bulunmuştur (Önez Çetin, 2021: 62).

Özetle, İngiltere’de hızlı yayılımı ile büyük korku yaşatan Kovid-19 pandemisinde öncelikle hızlı ve etkili çözümler almak zorunda kalınmıştır. Ulusal Sağlık Kurumu, Maliye Bakanlığı ve Yerel Yönetimler Bakanlığı gibi merkezi yönetim kurumları etkili kararlar almıştır. Yerel düzeyde belediye meclisleri başta olmak üzere incelenen Londra Belediyesi, geniş çapta çalışmalar yürüterek örnek teşkil etmiştir. Bu bilgiler ışığında İngiltere’nin hem merkezi hem de yerel anlamda etkili çalışmalar yürütmüş olduğu belirtilebilir.

2.3.3. İtalya

31 Ocak'ta, İtalyan hükümeti olağanüstü hal ilan ederek ulusal topraklar genelinde enfeksiyonu kontrol altına almak için ilk önlemleri uygulamaya başlamıştır. Alınan ilk önlemler arasında, Çin'den ve Çin'e yapılan tüm uçuşların askıya alınması yer aldı. Ayrıca havaalanı kontrolleri için termal tarayıcıların kullanılması ve Çin'den gelen yolcuların sağlık durumlarının ara duraklamalar yoluyla izlenmesi amaçlanmıştır. 21 Şubat'ta, Sağlık Bakanlığı, yakın teması olan kişiler için zorunlu karantina ve izolasyon önlemlerini uygulamaya koymuştur (Auriemma ve Iannaccone, 2020: 1-2). İtalya 24 Şubat 2020 tarihinde yüksek oranda vaka sayısı ile kayıtlara geçmiştir. Bu bilgi ile Kovid-19 salgınının Avrupa’da ulaştığı ilk ülke İtalya olmuştur. Böylece dünyada Çin, İtalya ve İran Kovid-19’un ilk periyodunda en çok etkilenen ülkeler olmuştur (Remuzzi ve Remuzzi, 2020: 1225). DSÖ’nün pandemi ilanına kadar İtalya etkili önlemler almamıştır. Böylece İtalya’da sağlık sisteminin çökmesiyle beraber en çok etkilenen ülkelerden biri haline gelmiştir. Hastanelerin yetersiz kaldığı süreçte tedaviler kapalı spor salonlarında gerçekleştirilmiştir. Sosyal medyaya yansıyan görüntüler İtalya için büyük krize sebep olmuştur. Ekipman yetersizliği sebebiyle Avrupa Birliği (AB) ile ilişkileri bozulmuş olup dünyaya acil yardım çağrısında bulunmuştur (Özdere Sözer, 2021: 56-57).

Ülkenin bir çıkmaza sürüklenmesinin asıl sebebi yönetseldir. Kovid-19 Salgını başlangıcında merkezi yönetimin mi yerel yönetimin mi süreci yöneteceği kararlaştırılamamıştır. Alınan kararlar kargaşa ortamına yol açmıştır. Bu süreç İtalya'da merkezileşmenin sakıncalarının tartışma konusu olmasına kadar ilerlemiştir. Koordinasyon eksikliğini gidermek için belirli işbirlikleri yapılmıştır (Tokgöz, 2021: 73). İtalyan Hükümeti, 8 Mart 2020'de en çok vakanın görüldüğü Lombardiya bölgesinde hareketin kısıtlanması ile bulaşmayı sınırlamak için sokağa çıkma yasağı uygulamıştır. 10 Mart 2020 tarihinde İtalya'nın tamamen karantina altına alınması ile etkili ve hızlı çözüm üretme süreci başlamıştır (Remuzzi ve Remuzzi, 2020: 1225).

Ekonomik, sosyal, kültürel ve sağlık alanlarında büyük sorunlar yaşayan İtalya çözüm için yaklaşık 25 milyar Euro tutarındaki Acil Eylem Paketi'ni açıklamıştır. Bu paketin içeriğinde işletmelerin kredi ihtiyaçlarına ayrılan pay, işsizler ve yoksullar için ayrılan pay ve ödemelerde ertelemelere gidilmesini sayılayacak pay bulunmaktadır. Hükümet vergilerde indirimlere gitmiştir (Özdere Sözer, 2021: 56). 21 Mart 2020 tarihine gelindiğinde ülkenin Başbakanı zorunlu olmayan tüm üretimi durdurmuştur. Sağlık Bakanlığı ise toplu alanlara giriş-çıkışı ve toplu aktiviteleri yasaklamıştır (Bilgili, 2020: 226). Merkezi yönetim böylece sert yasaklamalarla virüsün yayılımını kontrol altına almıştır.

İtalya'nın yerel düzeyde Kovid-19 ile mücadelesinde Milano Belediyesinin uygulamaları incelenebilir. Milano Belediyesi, salgının etkileri ile savaşabilmek için halka açık bir fon oluşturmuştur. Bu fon yardım toplamak ve kentsel faaliyetlerin kalitesini arttırmak içindir. Fonda toplanan yüksek miktardaki para, sosyal belediyeçilik uygulamalarını gerçekleştirmek için büyük bir destek olmuştur. Belediye maddi gücü yetersiz olan kesimlere ücretsiz maske dağıtımını gerçekleştirmiştir. Belediyeye ait fakat pandemi koşullarında kullanılmayan binalarda ise evsizlere barınma imkânı sunulmuştur (Bilgili, 2020: 228).

Kısaca İtalya pandemi başlangıcında kriz yönetiminde zayıf kalmış olsa da bedelini ağır ödemiştir. Bu durum yapılan çalışmalar ve belirlenen politikaların dikkate alınması gerektiğini göstermiştir. Kamuoyunda oluşan zayıf yönetim algısını değiştirmek için ülkenin hem merkezi hem yerel yönetimleri çalışmalarını arttırmıştır.

2.3.4. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

ABD’de 21 Ocak 2020 tarihinde ilk vakanın bildirilmesinin ardından iki ay içerisinde vaka sayısı 1 milyonu aşmıştır. Bu felaket kamu yönetimi ile siyasetin iç içe geçmesinden kaynaklanmıştır. Başkan Trump’ın ve destekçilerinin hastalığı küçük görmesi ve etkili politikalar geliştirmemesi ülkenin kaosa sürüklenmesine sebep olmuştur. Federal hükümetler arasında görülen işbirliği eksikliği ve liderlerin ciddiyetsiz tavırları mücadelenin kapsamını daraltmıştır (Tokgöz, 2021: 72). Bu gibi nedenlerle ABD Kovid-19 salgınından derin yaralar almıştır. En derin etki ekonomiktir. ABD’de ilk kez yaklaşık 3 milyon kişi, işsizlik yardımı için devlete başvurmuştur. Uçuş yasakları ile birlikte dış ticarete de büyük açık kayıtlara geçmiştir. Yardım paketi söz konusu olsa da talepteki fazlalık sebebiyle etkisiz olmuştur. Yaşanan olumsuzluklara rağmen bu yardım paketi dünyada Kovid-19 için ayrılan devlet desteklerinin en büyüğüdür (Öner, 2021: 57-79).

Başlangıçta kayıtsız kalan hükümet ve aksayan sağlık hizmetleri sürecinin devamında her kademenin yerinde kararlar almasıyla salgınla başa çıkılabildiği. Belirtildiği üzere merkezi yönetim yardım paketi hazırlamış, sosyal mesafe kuralının uyulması, sokağa çıkma ve toplanma yasakları gibi tüm ülkede uygulanacak kurallar koymuştur (Bilgili, 2020: 227). ABD’de merkezi yönetimin aldığı kararlar ülkeyi karantina ortamına alarak mevcut vaka artış hızını yavaşlatmak içindir. Sağlık hizmetleri ise yönetsel olarak federal, eyalet ve yerel düzeylerde koşullara uygun politikalar geliştirilerek gerçekleştirilmiştir.

ABD, yerel güçlerin etkili olduğu bir ülkedir. Bu sebeple ülkenin pek çok yerinde yerel yönetimler, DSÖ’nün açıkladığı kurallara uygun faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu çalışma kapsamına uygun şekilde gerçekleştirilen uygulamalardan üç örnek verilebilir. Birincisi New York Belediyesi, kentte bulunan evsizleri, pandemi sürecinde kullanılmayan kamu binalarda, sığınma evlerinde ve kentteki otellerde misafir etmiştir. İkinci olarak San Francisco Belediyesi, pandemide uzaktan eğitim modeline geçilse de internete erişimi olmayan öğrencilere ücretsiz internet sağlayacak olan ‘superspots’ altyapısını kurmuştur. Üçüncü olarak Avusturalya ve ABD’nin Austin ve Wyndham Belediyeleri, pandemi dolayısıyla kentlerde iptal edilen etkinliklerin online şekilde gerçekleştirildiği ‘online

community hubs' platformunu hazırlamak için işbirliğinde bulunmuşlardır (Bilgiç, 2020: 2090-2091).

Özetle, ABD salgını hafife alarak sonuçlarını ağır ödemiştir. Başkanın Kovid-19'u önemsemediğini belirtmesi ve buna yönelik tavırlar sergilemesi salgının sonuçlarını ağırlaştırmış olsa da muhalif yöneticilerin aldıkları etkili kararlar pandemiyle mücadelede etkili olmuştur (Tokgöz, 2021: 72). Pandemiyle mücadelede etkin kararlar ülkenin işleyen mekanizmasında etkin olarak faaliyet gösteren eyalet yönetimlerden gelmiştir. Eyalet yönetimleri ve yerel yönetimler pandemi sürecinde işleyen mekanizmanın paydaşları halini almıştır (Gostin vd., 2020: 1547).

2.4. Yerel Yönetimler

Yönetim kavramı, belirli bir amaç için işbirliğinde hareket eden grubu ifade etmektedir. Yönetim, etkin ve verimli bir şekilde kaynak kullanarak gerekli süreçleri tasarlamak, yürütmek ve denetlemektir. Yönetimin temel özellikleri planlama, organize etme, yönlendirme ve kontrol etme olarak ifade edilebilir (Eryılmaz, 2017: 2-4). Kamu yönetimi ise kamu hizmetlerinin gerçekleştirildiği sisteme verilen addır. Genel bir tanımlama yapılması gerekirse kamu yönetimi, halkın temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere belirli prosedürler çerçevesinde kamu politikaları oluşturma ve uygulama süreçlerini ifade etmektedir (Eryılmaz, 2017: 9-10). Gerçekleştirilen bu kamu hizmeti ulusal düzeyde olduğunda merkezi yönetim tarafından yerel düzeyde olduğunda yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilir. Bu iki yönetim çeşidi kamu yönetiminin iki boyutudur farklı bir deyişle birbirlerine zıt değildir. Birbirlerini tamamlamaktadırlar (Erkul, 2013: 1-10). Yerel yönetimler, yerel düzeyde insanlar tarafından kendi iradeleriyle seçilen organlardır (Keleş, 2016: 28).

Yerel yönetimler, kamu yönetiminde daha katılımcı ve daha şeffaf hizmetlerin ön plana çıkmasıyla yaygınlaşmıştır. Yerel yönetimler, yasal kaidelere uygun şekilde etkin katılımın sağlanması ve demokratik uygulamanın garantisıyla toplumun kendi politikalarını oluşturmasına yarar sağlamaktadır (Gündoğan, 2013: 43-52). Halka en yakın kamu kurumu niteliği taşıyan yerel yönetimler hem kentsel hizmetleri sunmakta hem de merkezi yönetimle ilişkileri yürütmektedir (Henden Şolt, 2021: 40). Yerel halkın ihtiyaçlarına hizmet veren bu

kamu kurumu zamanla daha özel ihtiyaçlar için de faaliyetlerde bulunmuştur. Ulusal düzeyde gerçekleştiren sosyal politikaların yerele entegre edilmiş hali olarak yerel sosyal politikalar, zamanla sosyal belediyeçilik adını almıştır (Urhan ve Arslankoç, 2021: 955). Bu alanda uygulanan hizmetler, doğal afet ve salgın dönemlerinde yerel birimlerden alınması adına önem taşımaktadır. Bu amaçla araştırmada öncelikle yerel yönetimlerin açıklanması önemlidir.

Bu bölümde kamu yönetim mekanizmasının vazgeçilmez bir bileşeni olan yerel yönetimler açıklanacaktır. Bu amaçla bu bölümde yerel yönetimlerin tanımına, tarihsel gelişimine, işlevine ve Türkiye’deki yerel yönetimlere değinilecektir.

2.4.1. Yerel Yönetimlerin Tanımı

Yerel yönetim bir başka deyişle yerinden yönetim, siyasi ve idari birtakım yetkilerin merkezi otoriteden ayrı şekilde işlemlerini ifade etmektedir. Bir ülkede yerel yönetimlerin faaliyet düzeyi ve yetkinliği, o ülkenin demokrasi seviyesi ile doğru orantılıdır. Bu açıdan yerel yönetimler oldukça önemli kurumlardır (Eryılmaz, 2017: 112, 167). Kamu yönetimi sözlüğüne göre yerel yönetimler; “belirli ve sınırlı bir alan içinde, görev ve yetkileri yasalarla belirlenmiş mali işlemlerde özerkliği bulunan kurumsal yapı içinde yetki ve sorumlukların devredildiği merkezi yönetimden ayrı örgütlenmiş olup yerel halkın ihtiyaçlarına uygun hizmet veren karar mercilerinin yerel halk tarafından seçildiği bağımsız kamusal teşkilat” biçiminde açıklanabilir (Ergun, Bozkurt ve Sezen, 1998: 258).

Kamu yönetimine halk katılımını temin eden yerel yönetimler bu sayede halk denetimini de en etkili şekilde sağlamaktadır. Böylece halk en demokratik şekilde kendi kendini yönetebilmektedir (Henden Şolt, 2021: 40). Kamu yönetiminin iki ayağını oluşturan merkezi ve yerel yönetimlerin bazı farklılıkları mevcuttur. Bu farklılıkların en temelleri şu şekilde sıralanabilir; merkezi yönetimin esasları anayasa ile belirlenirken yerel yönetimlerde yasalarla belirlenmektedir, merkezi yönetim ulusal düzeyde politikalar belirlerken yerel yönetim belirli bir alana ait hizmetleri yürütmektedir, merkezi yönetim tam ve mutlak yetki ile donatılmışken yerel yönetimler idari vesayet yönetimiyle meşrulaşmaktadır. Yerel yönetimler, yerinden yönetim olarak da adlandırılan adem-i merkeziyetçi bir yapıdır (Erkul, 2013: 7-11).

Merkezi yönetim ile aralarındaki farklar verilen yerel yönetimler, merkezi yönetimin eksikliklerini kapatarak kamu yönetimini daha etkili hale getirmektedir. Bu hususta yerel yönetimlerin gerçekleştirdiği işlevler vardır. Merkezi yönetimde meydana gelen kırtasiyeciliği en aza indirmektedir. Böylece yürütülen faaliyetlerde maliyet düşürülmektedir. Kentlilere yurttaşlık bilincini kazandıran yerel yönetimler, gerekli yetki ve mali özerklikle donatılmalıdır. Yerel yönetimler, devlet erkini sınırlandırma görevini de taşımaktadır. Bu durumun önemli olmasının sebebi Lord Acton'un deyimiyile "Güç yozlaştırır, mutlak güç mutlak yozlaştırır" cümlesinden hareketle merkezi yönetimin elindeki mutlak gücün yozlaşmasını engelleyen bir kurumdur (Özden, 2013: 22-30).

Yerel yönetimlerin ülke yönetimlerinde önemli olmasının iki önemli unsuru daha vardır. Birincisi yerel yönetimler sosyal politikaların daha spesifik düzeyde belirlenmesinin ve halka daha hızlı ulaştırılmasının sağlandığı bir sistemdir. İkincisi kamu hizmetlerinin gerçekleştirilmesi sonucu çıktılarının ve vatandaş memnuniyetinin daha çabuk ve etkin elde edilebildiği bir kurumdur. Yerel yönetim uygulamaları örneklerince öğrenilebilir, taklit edilebilir, geliştirilebilir ve güçlendirilebilir (Uslu, 2011: 31-32). Yerel yönetimler özgürlük, etkinlik ve katılım değerlerine dayanmaktadır. Özgürlükten kasıt yerel yönetimin üzerinde baskıcı bir denetimin olmaması ve yönetsel anlamda kendi kararlarını alabiliyor olmasıdır. Katılım ise yerel yönetimlerde halkın bütününe karar almaya dahil ederek demokratik bir düzen oluşturmaktır. Etkinlik de yerel yönetimlerin faaliyetlerinin kapsayıcılığını ifade etmektedir (Keleş, 2016: 54-55).

2.4.2. Yerel Yönetimlerin Özellikleri ve İşlevleri

18. yüzyılın ortalarından itibaren ivme kazanan yerel yönetimler, yerel toplulukların yönetim hizmetini görmektedir (Stoker, 1991: 1-3). Gelişen ve büyük bir kurum haline gelen yerel yönetimlerin onu oluşturan özellikleri ve işlevleri bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin özellikleri André-Jean Arnaud d'Andréul'un (2016) çalışmasından şu şekilde aktarılabilir (Haşlak ve Es, 2021: 184):

- Özerklik: Yerel yönetimler, belli bir coğrafi alanda kendi kararlarını alır ve uygularlar. Merkezi hükümetlerin müdahalesinden bağımsızdırlar.

- Sorumluluk: Yerel yönetimler, kendi alanlarında yaşayan insanların ihtiyaçlarını karşılamakla sorumludurlar. Bu nedenle, bölgesel ve yerel özelliklerin farkında olmalı ve buna uygun politikalar üretmelidirler.
- Seçimle işbaşına gelme: Yerel yöneticiler, yerel halk tarafından seçilirler. Bu seçimler, demokratik bir şekilde yapılmalıdır.
- Özgünlük: Yerel yönetimler, kendi özelliklerine uygun politikalar üretmelidirler. Yerel halkın ihtiyaçlarına uygun çözümler bulmalıdırlar.
- Yetki ve Görevler: Yerel yönetimler, yasalara uygun olarak kendi alanlarında yetki ve sorumluluklara sahiptirler. Bu yetki ve sorumluluklar, merkezi hükümet tarafından belirlenir.
- Yeterlilik: Yerel yöneticilerin, görevlerini yerine getirebilmeleri için yeterli bilgi, beceri ve deneyime sahip olmaları gerekmektedir.
- İşbirliği: Yerel yönetimler, diğer yerel yönetimler ve merkezi hükümetle işbirliği yaparak, yerel halkın ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırlar.

Yerel halkın ihtiyaçlarını gidermeyi amaçlayan yerel yönetimlerin daha etkin hizmet sunabilmesi için bu kamu kurumlarına özerklik verilmesi oldukça önemlidir. Bu özerkliğin kapsamı elbette egemenlik değildir. 'Özerk yerel yönetimler' kavramı, 1985 yılında Avrupa Konseyi üyesi devletlerin imzaladığı Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ile tanımlanmış ve kapsam alanı belirtilmiştir. Bu şartın amacı yerel yönetimlerin korunması ve güçlendirilmesidir. Özerk yerel yönetim, yasal sınırlar içerisinde yerel halkın çıkarları için kamu hizmetlerini düzenleme ve yönetme hakkı ve olanağıdır. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın dördüncü maddesine göre özerk yerel yönetimin kapsamı şu şekilde sıralanabilir (Avrupa Konseyi, 1985);

- Anayasa veya kanunlarla belirlenen hükümler çerçevesinde, yerel yönetimlerin yetki ve sorumlulukları belirlenecektir.
- Yerel yönetimler, kanunlarla belirlenen prensipler çerçevesinde, yerel yönetimler ilgili konularda tam takdir yetkisiyle hareket edeceklerdir.
- Kamu hizmetleri genellikle ve tercihen en yakın birimler aracılığıyla vatandaşlara sunulacaktır.
- Yerel yönetimlerin yetkileri, kanunda belirtilen durumlar haricinde, diğer merkezi veya yerel yönetimler tarafından kısıtlanamaz veya etkisizleştirilemez.

- Yerel makamların merkezi veya diğer yerel makamlar tarafından yetkilendirildiği koşullarda, yetkilerini kullanmada yerel şartlara uygun olmaları konusunda yerel yönetimlere yetkilerini kullanma hakkı tanınacaktır.
- Yerel yönetimleri direkt olarak etkileyen bütün hususlarda planlama ve karar alma süreçlerinde, yerel yönetimlere zamanında ve uygun şekilde danışılacaktır.

Yerel yönetimler, kamu kaynaklarının daha verimli harcanması ve kamu hizmetlerinin daha etkin sunulması gibi mühim bir işleve sahiptir. Bu işlevi yerine getirirken sorunların çözümünde katılımın artırılması gibi bir görevi de vardır (Bakır, 2019: 41). Devlet ve vatandaş olabildiğince yaklaştırmak gibi bir misyona da sahip olup bu amaçla yardımlaşmanın gerçekleşmesini sağlamaktadır. Bunları yerine getirmek için yerel yönetimlerin merkezle işbirliğinde bulunması ve eşgüdüm çalışmalarını artırması gerekmektedir (Tokgöz, 2021: 42).

2.4.3. Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi

Yerel yönetimlerin tarihsel gelişiminde doğal olarak oluşan küçük yerleşim yapılarından doğan yönetimler görülmektedir. Bu yapılara Antik siteler, Roma'daki 'municipe', Antik Yunan'daki 'polis devletleri' ve Avrupa'daki feodal beylikler örnek verilebilir (Keleş, 2016: 37-40). İlk yerel yönetimler olarak komün yönetimi, askeri teşkilatlanma, ulusal savunma ve cezalandırma gibi günümüzde merkezi yönetimin yürüttüğü işlemleri yerine getirmektedir (Özden, 2013: 26). Komün yönetimi, belli başlı bölgedeki halkın mahalli düzeydeki işlerini yürütmeye başlamalarıyla oluşmuştur. Tarihi süreçte teşkilat yapılarını oluşturan bu yerel yönetim tarzı, İtalya, Fransa, İspanya İngiltere ve Almanya'da görülmüştür (Osten, 1944: 237).

Günümüzde 'komün' olarak adlandırılan yerel yönetimlerin birer kurum sayılıp belediye ismini alması 1789 yılında Fransız Kurucu Meclisi'nde geçmesiyle gerçekleşmiştir. "Yerel yönetim" kavramından ise 1835 yılında İngiliz Avam Kamarası'nda söz edilmiştir (Keleş, 2016: 40-41). Sanayi Devrimin sonucu olarak hızla modern kentleşme süreci yaşayan İngiltere, belediyelerin kurulmasının da önemli bir aktörüdür. İngiltere'de 1835 yılında Belediye Yasası çıkarılmıştır. Böylece birçok yetkiyle donatılan belediye meclisleri kurulmuştur. Süreç olumlu sonuçlar verince 1888 ve 1894 yıllarında yerel yönetim yasaları

çıkarılmıştır. Yasalar çerçevesinde yerel yönetimlerin sundukları kamusal hizmetler eğitim, itfaiye, su ve kanalizasyon faaliyetleridir (Aktepe, 2020: 17). 19. yüzyılda bir diğer önemli gelişme olarak Fransa’da belediye başkanları seçimle iş başına gelmeye başlamışlardır. 20. yüzyıl gelişmelerinde ise yerel yönetimler için ‘altın çağ’ dönemi denilmektedir. Bu dönemde belediye yetkilerinin genişletilmesi ve örgüt kültürünün yayılması üzerine gelişmeler yaşanmıştır (Keleş, 2016: 43-44). Küreselleşme ile birlikte hükümetler çok aktörlü yönetimi esas alarak merkezi, yerel, özel ve sivil toplum örgütlerinin işbirliğine dayalı bir sistem geliştirmişlerdir (Kesgin, 2012: 172).

Yönetişim olarak adlandırılan çok aktörlü yapı ve kamu işletmeciliği modellerinin popüler hale gelmesiyle devletin küçülmesi gibi bir değişim yaşanmıştır. Bu değişim kamu hizmetlerine ise merkezin yetkilerinin sınırlandırılarak adem-i merkeziyetçiliğin güçlendirilmesi gibi bir etki doğurmuştur (Tokgöz, 2021: 32). Yerellik (subsidiarity) ilkesi olarak da literatüre yerleşen bu etki vatandaşın kamu hizmetini en yakın birimden alması olarak Avrupa Birliği’nce kabul edilmiş ve Maastricht Anlaşması ile vurgulanmıştır. AB ve Avrupa Konseyi kaynaklı birçok belge yerel yönetimlerin önemini vurgulamakta ve tarihsel gelişimlerine katkıda bulunmaktadır. Önceki bölümde içeriğinden söz edilen Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, yerelleşmenin ve yerel yönetimlerin özerkleşmesinin önemini vurgulamak amacıyla 1985 yılında imzaya açılan önemli bir belgedir. Demokrasinin temellerinden biri olarak yerel yönetimleri ön plana çıkarmıştır (Avrupa Konseyi, 1985). Bu anlaşmayı imzalayan birçok ülke bu standartlara uygun faaliyetlerde bulunmuştur. Böylece yerel yönetimler genişleyebilme imkânı bulmuştur.

Yerel yönetimlerin tarihsel gelişmelerine katkıda bulunan bir diğer belge “Gündem 21” başlıklı küresel eylem planıdır. Bu eylem planı, 1992 yılında Brezilya’da gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Dünya ve Kalkınma Konferansı’nda ortaya konmuştur. Gündem 21, yerel yönetimlerin sorumluluğunun artırılması gerektiğini gündeme getirmiştir. Gündem 21’nin 28. Bölümü “Gündem 21’in Desteklenmesinde Yerel Yönetimlerin Girişimleri” başlığında küreselleşmeye bağlı olarak yerelleşmenin artırılması vurgusu içermektedir. Gündem 21’e ek olarak “Yerel Gündem 21” bu bölümde yer almaktadır. Çünkü Gündem 21 hedeflerine ulaşma konusunda yerel uygulamalar oldukça ön plana çıkmıştır. “Yerel Gündem 21”, yerel yönetimlerin işleyiş sisteminin içerisine özel sektör ve sivil toplum örgütlerinin de dahil edilmesini vurgulamaktadır. Böylece katılımcı ve çok aktörlü

mekanizma ile sorunlar daha çabuk ve daha etkili bir şekilde çözüme kavuşacaktır. Yerel Gündem 21'i önemli kılan unsur ise "Kent Konseyleri" yapılarını tanıtmıştır. Kent Konseyleri, eylem planına göre karar alma ve uygulamada esas etmiştir (Emrealp, 2005: 19-66).

Yönetişim terimi, "yönetim" veya "yönetmek" kavramlarından türetilmiştir ve ilk defa Dünya Bankası'nca 1989'da yayınlanan bir raporda yer almıştır. Yönetişim, kamu yönetimi, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları gibi birçok bileşeni içeren karmaşık bir sistemdir ve bu bileşenler arasındaki ilişkiler ve etkileşimleri ifade etmek için kullanılır. Yönetişim, katılımı öngörür ve son 30 yılda giderek daha popüler hale gelmiştir (Eryılmaz, 2017: 59-60).

Yerel yönetim anlayışını geliştiren bu belge merkezi yönetimin esaslarına uygun yürütülen sosyal politikaların da yerele aktarılmasını sağlamıştır. Bu belgeye göre yerel yönetimler, kentsel yoksullukla mücadelede birincil konumda olmalıdır (Bakır, 2019: 54). Tarihsel gelişimi incelenen yerel yönetimlerin zamanla kentsel meselelerde sosyal politika üretebilen ve uygulayan bir yapıya bürünmeleri görev ve sorumluluklarının geniş çapta büyüdüğünü göstermektedir.

2.4.4. Türkiye'de Yerel Yönetimler

Yerel yönetimlerin gelişimi, Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar uzanmaktadır (Eryılmaz, 2017: 157). Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmadan önce Osmanlı kentleri, merkezi yönetimin bir ayağı olarak taşra örgütü adı altında yönetilmiştir. Bu yerel örgütlerin yöneticileri o dönemde kadı olarak adlandırılmıştır. Kamu hizmetleri Tanzimat dönemine kadar kadıların önderliğinde vakıf ve lonca gibi teşkilatlarla işbirliği içerisinde halka sunulmuştur. Kadıların yürüttüğü hizmetler denetleme, mali kontrolü sağlama, temizlik işlemlerinin yönetimi, nikah, tapu işlemleri, güvenlik kontrolü, tımarlı sipahilerin yönetimi, vergi denetimi ve din görevlilerinin ataması gibi geniş çapta olmuştur. Osmanlı Devleti'nin yönetim sistemi bozulmaya başlayınca kent hizmetleri de aksamalar neticesinde yürütülemez hale gelmiştir (Erdem, 2011: 47-49).

Modern il yönetimi yapısının oluşumu, 19. yüzyılın sonlarında Tanzimat reformlarıyla başlamıştır. Böylece kentler ‘Napolyon Modeli’ olarak bilenen il yönetim sistemiyle yönetilmeye başlanmıştır. Tanzimat döneminde köklü değişikliklere sebep olan en önemli reform ‘Vilayet Nizamnamesi’ adındaki yasanın 1864 yılında yürürlüğe konmasıyla gerçekleşmiştir. Fuat ve Mithat Paşaların hazırladığı yeni sistemde ülke, vilayet, sancak, kaza ve köylere ayrılmıştır. Bu yönetim kademelerinin bir diğer önemli yanı seçimle işbaşına gelen ‘idare meclisleri’ oluşturulmuştur. İdare meclisleri, günümüzdeki il genel meclislerinin kökünü oluşturmuştur. Meşrutiyet döneminde yerel yönetim, 1876 çıkarılan Kanun-i Esasi’ye dayanmaktadır. Kurulan ‘vilayet genel meclisleri’ sanayi, ticaret, tarım, imar ve eğitim alanlarında faaliyet göstermiştir. 1913 yılında çıkarılan bir yasa ile il yönetimi, ‘ilin genel yönetimi’ ve ‘ilin özel yönetimi’ şeklinde iki ayrılmasıyla günümüze kadar gelen belediye yönetimlerinin temeli atılmıştır (Eryılmaz, 2017: 157-165).

Cumhuriyetin kurulmasının ardından yerel yönetimler için de yeni bir dönemin başlangıcı sağlanmıştır. Yerel yönetimler adına 1924 yılında Köy Kanunu çıkarılmıştır. Bu yasal düzenleme Cumhuriyet tarihinin yerel yönetimler adına attığı ilk adımdır. 1924 Anayasasında il, kasaba ve köylere tüzel kişilik tanınmıştır. 1930 yılında yerel yönetimler adına önemli bir düzenleme olarak 1580 sayılı Belediye Kanunu çıkarılmıştır (Erdem, 2011: 56-57). Bu gelişmeler ile yerel yönetimler artık devlet yönetiminin bir parçası ve teşkilatlanmanın bir ayağını oluşturmuştur.

Cumhuriyetin kurulmasından 1960’lı yıllara kadar olan süreçte kamu yönetiminde eksiklikleri ve sorunları belirleyebilmek için uzmanlara raporlar hazırlanmıştır bu ilerleme plansız dönem olarak adlandırılmaktadır. 1949 tarihinde Fritz Neumark “Devlet Daire ve Müesseselerinde Rasyonel Çalışma Esasları Hakkında” adlı raporu hazırlamıştır. Raporda katı merkeziyetçilik ve halkın yönetime katılamaması sorunlarına değinilmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur. 1950 yılında James M. Barker tarafından kendi adıyla anılan “Barker Raporu” ise katı kuralcılık gibi bürokratik sorunlara değinmiştir (Tokgöz, 2021: 31). Plansız döneme ait diğer raporlar “Martin-Cush Raporu” (1951), “Mook Raporu” (1961), “Fisher Raporu” (1962) ve “Podol Raporu” (1963) şeklinde sıralanabilir (Erkul, 2013: 30). Martin-Cush Raporu, Maliye Bakanlığı için James W. Martin ve Frank A. Cush tarafından hazırlanmıştır. Türk kamu yönetimindeki merkeziyetçilik eleştirilmiştir (Kaya, 2016: 171).

Mook Raporu ve Podol Raporunda ise yöneticilere ilişkin değerlendirmeler ve öneriler yer almaktadır (Aykaç ve Altunok, 2014: 5).

Kamu yönetiminin yeniden yapılanmasında 1960 sonrası planlı dönem olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde ilk olarak 30 Eylül 1960 tarihinde hükümete danışmanlık yapma amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuştur. 10 Şubat 1961 tarihinde Milli Birlik Komitesi ve DPT'nin isteği ile Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi (TODAİE) tarafından “İdari Reform ve Reorganizasyon Hakkında Ön Rapor” hazırlanmıştır. Planlı dönemin en önemli projelerinden birisi olarak “Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi (MEHTAP)” 1962’de hazırlanmıştır. Bu çalışma 1972 ve 1991 yılları arasında Türkiye’nin idari reformlarına zemin hazırlasa da dönemin siyasi koşullarından dolayı hak ettiği şekilde uygulama alanı bulamamıştır (Yayman, 2005: 237-260).

Yerel yönetimlerin Türkiye tarihinde ilerleme dönemlerinden bir diğeri çok partili hayata geçişin yaşanmasıdır (Erkul, 2013: 2). Çok partili siyasi hayat, seçim usullerinin geliştirilmesi ile belediye meclis seçimlerinin de daha demokratik bir zemine oturtulması açısından ön plana çıkmaktadır. 1961 Anayasası’nda devlet yönetimi, merkez ve yerel olmak üzere iki yönetim kademesine ayrılmış ve yerel yönetimlere mali destek sağlanacağı belirtilmiştir (Anayasa, 1961).

1970’li yıllarda İçişleri Bakanlığı’nın yerel yönetimlerin geliştirilmesi adına iki önemli çalışması bulunmaktadır. Bunlardan ilki İç Düzen Projesidir. Projenin amacı içişleri görev ve örgütlenmesini yeniden düzenlemektir. İçişleri Bakanlığı, İç Düzen Projesi dahilinde yerel yönetimler adına 12 yasa tasarısı hazırlamış olsa da bunlardan hiçbiri yasalaşmamıştır. İkincisi ise 1978’de Yerel Yönetim Bakanlığı’nın kurulmasıdır. Bu yeniliğin amacı hızlı değişim sürecini yakalamak, yerel yönetimleri siyasi çekişmelerden uzak kılmak ve örgütlenmesidir. Yerel Yönetim Bakanlığı, 22 ay görev yaptıktan sonra kaldırılmıştır (Keleş, 2016: 474-477). Planlı dönemde yapılan çalışmalardan “İdari Reform Danışma Kurulu Raporu” 1972 yılında İdari Reform Danışma Kurulu tarafından hazırlanmıştır. Bu çalışmada o tarihlere kadar gerçekleştirilen reform çalışmaları değerlendirilmiştir (Yayman, 2005: 267-273).

1982 tarihli anayasanın 123. maddesine göre “idarenin kuruluş ve görevleri, merkezi ve yerinden yönetim esaslarına dayanır” ibaresiyle iki kademeli yönetimden bahsedilmiş ve 127. maddesinde “mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının yerel ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kuruluş esasları kanunla açıklanan ve karar organları ilgili kanunda belirtilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir” şeklinde tanımlanmıştır (Anayasa, 1982). 1980 sonrası ise teknolojik gelişmeler ışığında devletin küçüldüğü; özgürlük, katılım ve demokrasi gibi kavramların önem kazandığı bir dönem olmuştur. Böylece yerel yönetimlerin genişleyen yetkileri çerçevesinde hizmetleri de ilerleme sağlamıştır. 1980 sonrası dönemde Avrupa Birliği üyelik sürecinin yaşanması ile yönetim alanında yerel yönetimlere katkı sağlayacak bazı reformlar gerçekleştirilmiştir (Tokgöz, 2021: 34).

TODAİE, 1989 yılında “Kamu Yönetimi Araştırma Projesi (KAYA)” çalışmasını başlatmış 1991 tarihinde tamamlamıştır. Bu çalışmanın amacı mevcut sistemi değiştirmek değil iyileştirmektir. KAYA Projesi kamu yönetiminde oluşan aksaklıklar için çözüm önerilerinde bulunmaktadır. Öneriler yerel yönetimlerin yerel düzeyde başlıca hizmet kurumu olması gerektiğini vurgulamaktadır. Yetki düzeyinin artırılması ve denetimin en aza indirilmesi önerileri bulunmaktadır (Keleş, 2016: 490-491). Bu çalışmaların yanında Beş Yıllık Kalkınma Planları da içeriğinde yerel yönetimlerin geliştirilmesi için önemli hedefleri içermiştir.

2000’li yıllardan sonra yerel yönetimlerle ilgili değişen koşullara uygun olarak reform çalışmaları çerçevesinde hukuksal düzenlemeler yapılmıştır. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde Türkiye’nin yerel yönetim birimleri olan il özel idareleri, belediyeler ve köyler ve bunlara ek olarak büyükşehir belediyeleri hakkında bilgi verilecektir.

İl Özel İdareleri

İl özel idaresi, il olarak ifade edilen belirli sınırlar içindeki bir alanın idaresinden sorumlu yerel yönetim birimidir. İl özel idaresi, merkezi ve yerel yönetimler arasındaki yerel ortak hizmetleri gerçekleştiren ara kademedeki bir birimdir. Bir yerel yönetim birimi olarak il özel idareleri, Fransa modelinden Osmanlı’ya uyarlanmıştır. Kanuni olarak ilk defa 1864 yılında çıkartılan Vilayet Nizamnamesi’nde devlet örgütü içerisinde sayılmıştır. Fakat 1870

yılında bu kanun yürürlükten kaldırılmıştır. İkinci Meşrutiyetin ilanı ile Vilayet Kanun tasarısı, 1913'te İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu Muvakkatı adıyla yürürlüğe konmuştur (Eryılmaz, 2017: 175-176). Nizamnamede yerel yönetimler, birer danışma meclisi olarak ifade edilmiştir. Bu kanunu oluşturan iki bölüm bulunmaktadır. Birinci bölüm, 1-74. maddelerden oluşmakta ve illerin genel idaresi ile ilgili hükümleri içermektedir. Birinci bölüm 1929 tarihli 1426 sayılı Vilayet İdareleri Kanunu ile kaldırılmıştır. İkinci bölüm, 74. maddelerden sonrakileri kapsamakta ve il özel idareleri ile ilgili hükümleri içermektedir. İkinci bölüm 1987'de yürürlüğe giren 3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile yeniden düzenlenmiştir (Keleş, 2016: 170-171).

2003 yılında başlayan kamu yönetiminin yeniden yapılanmasıyla birlikte hizmette yerellik ilkesi çerçevesinde yerel sorunların yerel düzeydeki birimlerce çözülmesi benimsenmiş ve çalışmalar başlamıştır. Günümüzde geçerli olan kanun ise 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ise 2005 yılında yürürlüğe konmuştur. Bu kanunla il özel idarelerinin görev ve yetkileri, teşkilat yapısı, organları, denetimi, bütçesi ve borçlanması yeniden düzenlenmiştir (Eryılmaz, 2017: 176).

5302 sayılı kanuna göre il özel idaresi, il halkının yerel ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan ve karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisidir. İl özel idareleri ilin kurulmasıyla kurulur ve ilin kaldırılmasıyla tüzel kişiliği son bulur. İl özel idaresinin organlarını il genel meclisi, il encümeni ve vali oluşturmaktadır. İl genel meclisi, il özel idaresinin karar organıdır. İl encümeni danışma ve icra işlevi olan organdır. Vali ise il özel idaresinin başı ve tüzel kişiliğinin temsilcisidir. İl özel idarelerinin denetimi, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu usullerine göre iç ve dış olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilir (Koçak ve Kavsara, 2012: 65-78). İl özel idaresinin görevleri, bütçesi ve teşkilat sistemi kanunda belirtilmiştir.

İl özel idaresinin görev ve sorumlulukları 5302 sayılı kanunun altıncı maddesinde şöyle sıralanmıştır (5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 2005);

- Belediye sınırları il sınırı olan büyükşehir belediyeleri haricindeki il sınırları içinde çevre düzeni planı yapmak, inşaat ve yerleşim izinleri vermek, toprağın korunmasını sağlamak, erozyonun engellenmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları, binaların bakım ve

onarımını yapmak, kültür, sanat, turizm, sosyal hizmet ve yardımlara ilişkin hizmetleri görmek,

- Belediye sınırları dışında kalan yerlerde orman köylerinin desteklenmesi, ağaçlandırma, park ve bahçe tesisine ait hizmetleri görmek,
- Elektrikli araç, bisiklet ve yaya yollarının projelerini yapmak,
- İl sınırları içinde mabetler, kültür ve tabiat varlıkları, tarihi ve kültürel açıdan önemli mekanların ve cemevlerinin yapım, bakım ve onarımını yapmak,
- Bakanlıklar ve başka kamu kuruluşları tarafından kendilerine aktarılan işleri yapmak,
- Büyükşehirlerde büyükşehir belediyeleriyle diğer illerde il belediyesi ve il özel idaresi ile valinin koordinasyonunda il çevre düzeni planı yapmak.

2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile birlikte Türkiye’de büyükşehir belediyesi sayısı 30’a çıkartılarak bu illerde il özel idarelerinin kaldırılması kararı yürürlüğe konmuştur. 2019 yılından itibaren il özel idaresi sayısı 51’dir (Keleş, 2016: 171).

Belediyeler

Belediye sözcüğünün kökeni bir topluluğun yerleştiği yer manasına gelen Arapça “beled” kelimesidir. Aynı zamanda o yerleşim yerinin yönetimini ifade etmektedir (Erkul, 2013: 49-50). Batılılaşma tesiriyle modernleşme projelerinin İstanbul'daki yerel yönetim sistemi üzerinde önemli bir etkisi olduğunu belirtilebilir. 1858 yılında Altıncı Daire-i Belediye'nin oluşumuyla, İstanbul'un Anadolu yakasında yer alan 10 mahalle bir araya gelerek belediye teşkilatı haline dönüşmüştür. Bu reformla birlikte, yerel yönetimlerin merkezîyetçi yapıdan çıkarak daha demokratik ve katılımcı bir yapıya kavuşması hedeflenmiştir. İlk belediyenin genel görevleri temizlik, yolların inşa edilmesi, kaldırım ve lağım sisteminin yapılması, aydınlatma ve su yollarının bakımı olarak sıralanabilir (Oktay, 2001: 159-165).

Cumhuriyet kurulduğunda Osmanlı Devleti’nden 389 belediye teslim alınmıştır. Cumhuriyet tarihinin ilk belediye düzenlemesi, 417 sayılı Kanun gereği Ankara

Şehremaneti'nin kurulmasıdır. 1930 tarihinde 1580 sayılı Belediyeler Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanun belediyelere kaynak sağlamaları için alan tanımıştır. 1950'li yıllarda kentlere doğru yaşanan göçün artması ile birlikte 1957 yılında belediye ve il özel idareleri birbirlerinden ayrılmıştır. 1961 Anayasasında belediyeler ile ilgili hükümler yer almıştır. 1970'li yıllar belediye yönetiminde farklı hizmetlerin arandığı bir dönem olmuştur. 1980 tarihinden sonra ise artan adem-i merkezîyetçilik belediyelerin merkezin uzantısı olma rolü bir miktar kırmıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde ise dünyada artan yerelleşme ve Avrupa Birliği üyelik süreci ile belediyeler adına reformlar gerçekleştirilmiştir (Bakır, 2019: 44-46). Bu dönemin en büyük reformu 75 yıl yürürlükte olan 1580 sayılı kanunun kaldırılıp 3 Temmuz 2005 tarihinde 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun kabul edilmesidir.

5393 Sayılı Kanun ile belediyelerin kuruluş esasları, sınırları, diğer yerel yönetimlerle ilişkisi ve tüzel kişiliği ile ilgili değişikliklere gidilmiştir. Belediye kavramı yeniden tanımlanmış, yerindenlik ilkesi ve meclis üyelerine huzur hakkı getirilmiş, belediye başkanının yetkileri genişletilmiş, norm kadro uygulamasına geçilmiş, idari vesayet yetkisi kaldırılmış ve katılımı arttıran mekanizmalar geliştirilmiştir (Özden ve Zorlu, 2010: 36-46). Bu kanuna göre belediye, vatandaşın yerel ihtiyaçlarının giderilmesi için kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip tüzel kişisini ifade eden bir kavramdır. Kanunda ifade edilen şekilde belde, belediyesi bulunan yerleşim yeri için kullanılan bir sözcüktür. Hemşehri kavramı ise bu kanunla değişikliğe uğramış ve herkesin ikamet ettiği beldenin hemşehrîsi olduğu belirtilmiştir (5393 sayılı Belediye Kanunu, 2005).

Belediyeler beş bin ve üzeri olan yerleşim alanlarında oluşturulan bir birimdir. İl ve ilçe merkezlerinde kurulması zorunludur. Kanun sınır, birleşme, katılma ve uyuşmazlıklar ile ilgili hükümleri içermektedir. Belediyenin bazı görevleri ise şu şekildedir (Çetinkaya, 2017: 160-163);

- Şehrin altyapı hizmetleri (imar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi);
- Coğrafi ve kent bilgi sistemleri;
- Çevre koruma, temizlik ve atık yönetimi;
- Kamu güvenliği ve acil yardım (zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans);
- Trafik yönetimi;
- Mezarlık hizmetleri;

- Ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar;
- Mesken politikaları;
- Kùltür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor;
- Öğrenci yurtları (orta ve yükseköğrenim seviyesinde);
- Sosyal hizmet ve yardım,
- Nikâh,
- Meslek eğitimi ve beceri geliştirme;
- Ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır.

Belediyenin idari organlarını ise belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanı oluşturur. Belediye meclisi, belediyenin karar organıdır ve üyeleri seçimle iş başına gelmektedir. Belediye meclisi bazı görev ve imtiyazlarla yetkilendirilmiştir. 5393 sayılı kanunun getirdiği yeniliklerden biri olarak meclis her ay toplantı yapacaktır. Belediye başkanı ise belediyenin başı ve tüzel kişiliğinin temsilcisi olarak kanunda belirtilmiştir. Belediye başkanı seçimle iş başına gelmektedir. Nüfusu elli bin üzerindeki belediyelerde belediye başkanı, stratejik plan ve kalkınma planı hazırlayıp meclise sunmakla görevlidir (Keleş, 2016: 264-288).

Dünyada meydana gelen yeniliklere cevap veren bir niteliğe sahip 5393 sayılı kanun, yerel düzeyde katılımı arttırmak ve hizmetlerin daha şeffaf yürütülmesini sağlayacak bazı hükümler içermektedir. Bu kanun ile kent konseylerinin kurulması, gönüllü katılımın sağlanması, meclis kararlarının halka duyurulması, komisyon, denetim ve faaliyet raporlarının kamuoyuna açık olması gibi halkın bilgi edinme kanalları hizmete sunulmuştur (Eryılmaz, 2017: 187-189).

Köyler

Köyler, Cumhuriyetin ilk yıllarında nüfusun en yoğun olduğu yerlerdir. 1950 yıllarından sonra sanayileşme ile köyden kente yoğun bir göç yaşanmış ve kırsal nüfus hızla azalmıştır (Bakır, 2019: 43). II. Mahmut döneminde muhtarların yöneticiliğinde idare edilmeye başlanan köyler, 1924 yılında kabul edilen günümüzde geçerliliği devam eden 442 sayılı Köy Kanunu ile yönetilmektedir (Keleş, 2016: 414). Bu kanuna göre köyün nüfus özelliğine göre tanımı iki binden az olmasıdır. Coğrafi özelliğine göre tanımı ibadethane,

okul, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan ve birlikte ya da dağılmış evlerde ikamet eden insanların tarım alanlarının köyü oluşturmasıdır (Sarı, 2014: 512). Kanunda köyün sınırları ile ilgili hükümler bulunmaktadır. Kısaca köy taşınır ya da taşınmaz eşyaları elinde bulunduran ve idaresine verilen görevleri yapan bir varlık olup tüzel kişiliğe sahiptir.

Köyün ortak malları devlet malı sayılır ve bu mallara zarar verenler cezalandırılır. Muhtar köyün yürütme organını oluşturmakta ve köy işlerini yaptırmak için emir verme yetkisine sahiptir ve muhtar devlet memuru sayılır. Muhtarın görevleri kanunda sırasıyla verilmiştir. Köy işlerini yapmak ya da yaptırmak muhtarın ve ihtiyar meclisinin görevidir. İhtiyar meclisi ve köy derneği köyün karar organı ile danışma organını oluşturmaktadır. Köy derneği, köyde seçme ve seçilme yaşına gelmiş kadın ve erkeklerin toplanmasıdır. Köy işleri ise mecburi ve isteğe bağlı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Mecburi işler kanunda 37 madde halinde sıralanmıştır. İsteğe bağlı işler ise 32 maddede verilmiştir. Köyün denetimi ise köyün bağlı olduğu mülki amirlerce yani kaymakam ya da vali tarafından yapılmaktadır (Çetinkaya, 2017: 245-251). 2020 yılında köy sayısı “18.286”, 2021 yılında ise “18.289” olarak kayıtlara geçmiştir (Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, 2022). 2023 itibariyle köy sayısı “18.277” olmuştur (“İçişleri Bakanlığı”, 2023).

Bir yerel yönetim birimi olarak köylerin gelişimi oldukça önemlidir. 2005 yılında İçişleri Bakanlığı tarafından İl Özel Yönetimleri ve Köylere Hizmet Götürme Birlikleri işbirliğiyle Köy Altyapısını Destekleme (KÖYDES) Projesi oluşturulmuştur. Bu proje köylerin su altyapı sorununu çözmeyi hedeflemektedir (Keleş, 2016: 244). On Birinci Kalkınma Planına (2019-2023) göre büyükşehir olmayan illerde köylerin yerel kapsamdaki alt ve üst yapı ihtiyaçlarına KÖYDES çerçevesinde; büyükşehir belediyesi bulunan ve mahalleye dönüştürülen köylerde Büyükşehirlerin Kırsal Altyapısı Projesi (KIRDES) dahilinde finansal destek sağlanacaktır. Kaynakların verimli ve etkili kullanımı için bir izleme sistemi kurulacaktır. Kırsal alanlarda bulunan kadın ve gençlerin tarımsal faaliyetleri desteklenecektir. Köylerde yoksullukla mücadele kapsamında engelli, yoksul ve yaşlı bireylere hizmet önceliği sunulacaktır. Başka bir deyişle On Birinci Kalkınma Planına göre kırsal kesimlere yönelik sosyal politikalar arttırılacaktır (On Birinci Kalkınma Planı, 2019).

Büyükşehir Belediyeleri

1984 yılında çıkarılan 3030 sayılı Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değişirilererek Kabulü Hakkında Kanun ile nüfusu yoğun iller için büyükşehir ve ilçe belediyeleri olmak üzere iki kademeli belediye uygulaması kabul edilmiştir. 3030 sayılı Büyükşehirlerin Yönetimi Hakkındaki Kanun ile İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Gaziantep, Diyarbakır, Samsun, Bursa, Erzurum, Kocaeli, Konya, Mersin, Kayseri, Antalya, Eskişehir ve Sakarya büyükşehir olmuştur. Bu kanunun görev, yetki ve işbirliği konusundaki eksiklikleri sebebiyle bazı sorunlar yaşanmıştır. Bu sorunları çözmek ve daha gelişmiş bir yapı sunmak için 2004 yılında 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu yürürlüğe girmiştir.

Nüfusun hızla artmasıyla bazı şehirlerde yaşanan hizmet aksaklıklarını gidermek için yeni kararlar alınmıştır. 2012 yılında 6360 sayılı On Dört İilde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun yürürlüğe konmuştur. Bu kanuna göre Aydın, Balıkesir, Hatay, Malatya, Mardin, Muğla, Denizli, Kahramanmaraş, Manisa, Tekirdağ, Şanlıurfa, Trabzon ve Van illeri büyükşehir olmuştur. 2013 yılında ise 6447 sayılı kanun ile birlikte Ordu büyükşehir olmuştur (Keleş, 2016: 351). Türkiye’de güncel haliyle 30 adet büyükşehir bulunmaktadır.

5216 sayılı kanuna göre, büyükşehir belediyesi, il mülki sınırları içerisinde yer alan ve bu sınırlar dahilindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan, idari ve mali özerkliğe sahip, kendisine verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkilerle, seçimle oluşan karar organına sahip olan bir kamu tüzel kişisini ifade etmektedir. Nüfus özelliği ise 750.000’den fazla olmasıdır. Büyükşehir belediyesinin bazı görevleri şu şekilde sıralanabilir (Kayan, 2015: 206-209);

- Stratejik planı hazırlamak, bütçe belirlemek ve yıllık hedefler belirlemek,
- Nazım imar planlarını hazırlamak, izin vermek ve hayata geçirmek,
- İmar planları, parselasyon planları ve çeşitli imar uygulamalarını yapmak ve ruhsatlandırmak,
- İş yerlerine izin vermek ve denetlemek,
- Trafik düzenlemesiyle ilgili görevleri yerine getirmek,

- Yolların inşasını, yapımını, bakımını ve temizlik çalışmalarını yapmak,
- Coğrafi ve kentsel bilgi mekanizmalarını oluşturmak,
- Çevre, tarım alanları ve su havzalarını korumak,
- Ağaçlandırma çalışmaları yapmak,
- Sağlıksız işyerlerini belirli alana toplamak ve çevre kirliliğine karşı tedbirler almak,
- Katı atık yönetim düzenlemesi hazırlamak,
- Sanayi ve tıbbi atık yönetimi yapmak,
- Gıda kurumlarını ruhsatlandırmak ve denetlemek,
- Zabıta faaliyetlerini icra etmek,
- Terminaller, otoparklar, sosyal tesisler, parklar, hayvan barınakları, kütüphane ve müze gibi yapıları inşa etmek,
- Amatör spor kulüplerine destek sağlamak ve spor etkinlikleri düzenlemek,
- İbadethaneler, sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri için yapılar inşa etmek,
- Kültürel ve doğal varlıkları korumak,
- Ulaşım hizmetlerini gerçekleştirmek,
- Altyapı hizmetlerini yapmak,
- Mezarlık alanları oluşturmak,
- Toptancı halleri ve mezbahaları inşa etmek,
- Doğal afet planlamaları yapmak, itfaiye ve acil yardım hizmetlerini gerçekleştirmek,
- Merkezi ısıtma sistemleri kurmak.

Büyükşehir belediyesinin organlarını büyükşehir belediye meclisi, büyükşehir belediye encümeni ve büyükşehir belediye başkanı oluşturmaktadır. Büyükşehir belediye meclisi, büyükşehir belediyesinin karar organı olup üyeleri seçimle iş başına gelmektedir. Büyükşehir belediye başkanı, büyükşehir belediye yönetimine liderlik ederek büyükşehir belediyesinin tüzel kişiliğinin temsilcisidir. Büyükşehir belediye başkanları seçim yoluyla göreve gelmektedir (Çetinkaya, 2017: 211-215).

Büyükşehir belediye meclisi, imar ve bayındırlık; çevre ve sağlık; plan ve bütçe; kültür, gençlik ve spor; ulaşım gibi komisyonlar kurabilir. Büyükşehir belediyesi bütçesi meclise sunulur ve meclis tarafından aynen ya da değiştirilerek kabul edilmektedir (5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004). On Birinci Kalkınma Planı'na göre hizmette etkinlik kapsamında büyükşehir modeli yaygınlaşmaktadır. Büyükşehir belediyeleri ve il

belediyelerinin akıllı kent sistemleri geliştirmesi gerektiği vurgulanmıştır. Büyükşehirlerde kent içi ulaşım için bilgilendirme sistemleri kurulacaktır. Köyden mahalleye dönüşen yerlerde hizmete erişim kolaylaştırılacaktır. Büyükşehir ilçe belediyeleri ile çakışan yetki ve sorumlulukların giderilmesi sağlanacaktır (On Birinci Kalkınma Planı, 2019).

Özetle, il özel idareleri, belediyeler, köyler ve büyükşehir belediyeleri demokratik prensipler doğrultusunda yerel vatandaşın ihtiyaçlarını gidermek amacıyla hizmet sunmaktadır. Genel olarak hizmetler alt ve st yapı, ulaşım, sağlık, eğitim hizmetleri ve vre düzenlemeleri şeklinde kanunlarla yerel yönetimlere görev olarak verilmiştir. Türkiye’de yerel yönetimlerin tabii oldukları kanunlar ve hükümleri, yerel yönetimlere verilen önemi ifade etmektedir.

2.5. nceki alışmalar

Kovid-19 salgını sürecinde yerel yönetimlerce gerçekleştirilen sosyal politika uygulamalarını konu alan kaynak oldukça azdır. Bu bölümde kaynaklardan bazılarının içeriğine değinilmiştir. Bilgiç’in (2020) “COVID-19 ile Mücadele Sürecinde Yerel Yönetimlerin Genel Görünümü” makalesinde 30 büyükşehir belediyesinin belirlenmiş konularda hangi faaliyetleri gerçekleştirdiği açıklanmıştır. Yerel glerin kriz yönetiminde sahip olmaları gereken becerilerden ve merkezi ile yerel yönetimlerin ilişkilerinin daha net planlanması gerektiğinden söz edilmiştir. Merkezi hkmetin sosyal devlet ilkesine uygun ve ortak sorumluluk bilincine göre hareket etmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Salgın ile mücadelede daha kapsamlı bir yönetim anlayışı geliştirilmeli gibi önerilerde bulunulmuştur.

Bilgili’nin (2020) “Merkezi Yönetim, Yerel Yönetimler ve Koronavirüs (COVID-19) Salgını” adlı çalışmasında Kovid-19 Salgınının Dünya’da ve Türkiye’de meydana getirdiği etkilerine değinilmiştir. Çalışmayı zel kılan Fransa, İtalya, ABD, Çin, İspanya, Yeni Zelanda, Günay Kore, Almanya ve Türkiye’nin merkezi ve yerel yönetimlerinin Kovid-19 Salgın sürecindeki faaliyetlerine değinilmesidir. Çalışma stratejik kararların bölünmemesi gerektiğinde merkezi yönetim; belirli bir bölgeye daha etkin olması gerektiğinde ise yerel yönetim tarafından alınmasını önermiştir.

Önceki çalışmalar kapsamında incelenebilecek bir diğer kaynak ise Urhan ve Arslankoç'a (2021) ait olan "Covid-19 Pandemi Sürecinde Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler" başlıklı çalışmadır. Çalışmanın içeriğine göre salgın önce ekonomik sorunlara sebep olmuş ve sosyal hizmetlere ihtiyaç duyan kesimleri arttırmıştır. Çalışmada refah devlet ve sosyal politika kavramları da geniş anlamlarıyla açıklanmıştır. Salgının artmasının sosyal belediyeçilik faaliyetlerinin artmasının doğru orantılı olduğu ifade edilmiştir. Kovid-19 salgını da sosyal hizmetlere olan ihtiyacı arttırmıştır. Çalışmada öncelikle merkezi yönetimin faaliyetlerine ardından İstanbul'un ve seçilmiş ilçe belediyelerinin sosyal politika uygulamalarına değinilmiştir. Çalışmanın sonucuna göre Kovid-19 döneminde İstanbul Büyükşehir Belediyesi şeffaflık, bilgilendirme ve iletişim konusunda başarılı olmuş olsa da merkezi yönetimle koordinasyon eksikliği yaşamıştır. Merkezi yönetimin belediyeleri paydaş olarak görmesi önerilmiştir.

Henden Şolt'un (2021) "Covid-19 Pandemisinde Kentlerde Yaşanan Değişimler ve Kentsel Hizmetler" adlı çalışmasında Kovid-19 salgınında meydana gelen kentsel hizmet değişikliklerinden söz edilmiştir. Pandemi döneminde alınan önlemlere değinilmiştir. Akıllı kent uygulamalarının geliştirilmesi ve kent sürdürülebilirliğin önemli hale gelmesi önerilmiştir. Kentsel hizmetler çerçevesinde ise sosyal anlamda iyileştirilmeler yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Yönetişim esaslı planlama ön plana çıkarılmalı önerisinde bulunulmuştur.

Öner ve Çam'ın (2021) "Covid-19 Sürecinde Yükselen Sosyal Belediyeçilik: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği" isimli çalışmasında Kovid-19 salgını ile gündeme gelen sosyal politikalar ele alınmıştır. Kovid-19 ile ilgili bilgiler sunulmuş ve sosyal devletin kavramsal çerçevesi açıklanmıştır. Türkiye'de sosyal belediyeçiliğin esaslarına değinilmiş olup çalışmanın genel içeriğini ise Ankara Büyükşehir Belediyesinin pandemi sürecindeki sosyal belediyeçilik faaliyetleri oluşturmaktadır. Pandemi dönemini Ankara fırsat eşitliğini kollayan öğrenci dostu uygulamalar, yardım kampanyaları, ulaşım imkanları ve yemek yardımları ile başarıyla geçirdiği sonucuna ulaşmıştır.

Çimen'in (2021) "Dünyayı Sarsan Pandemi (Covid-19) Sürecinde Türkiye'de Sosyal Yardımların Önemini Yeniden Düşünmek" adlı makalesinde Osmanlı Devleti'nden günümüze yaşanan salgın süreçlerindeki sosyal yardımların kamusal boyutu anlatılmaktadır.

Çalışmada klasik ve modern olmak üzere sosyal politikaların boyutlarından söz edilmektedir. Merkezi yönetimin sosyal politika uygulamalarını içeren bu makalede sosyal yardımların sürdürülebilir olması gerektiği vurgulanmıştır. Merkez ve yerelin bütüncül uygulamaları yerine getirmesi gerektiği önerilmiştir.

Literatür taramasından elde edilen bir diğer kaynak ise Peker ve Köseoğlu'nun (2021) "Koronavirüs (Kovid-19) Salgınında Krizle Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü: Beş Büyükşehir Belediyesinde Bir Analiz" çalışmasıdır. Bu çalışmada Kovid-19 Salgını bir kriz olarak belirtilmekte ve kriz yönetimi çerçevesinde değerlendirilmektedir. Büyükşehir belediyelerinin hizmet yürütmekte yetkilendirildikleri hukuki kaynaklara değinilmiştir. İncelenen büyükşehir belediyeleri İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Antalya'dır. Çalışma bu büyükşehirlerin Kovid-19 Salgınındaki hizmetlerine detaylı bir şekilde yer verdiği için önemlidir. Çalışmada bu beş büyükşehir belediyesinin uygulamalarının başarılı olduğu sonucu elde edilmiştir. Kriz dönemlerinde daha verimli hizmet sunulması için merkezden yerele ek kaynak tahsis edilmesi, iletişimin artırılması ve sürekliliğin sağlanması önerilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL DEVLET VE SOSYAL BELEDİYESİLİK

Bu bölümde sosyal devlet, sosyal politika ve sosyal belediyeçilik kavramlarına ve tarihsel gelişimlerine değinildikten sonra Türkiye’de sosyal belediyeçilik anlayışının içeriği açıklanacaktır.

3.1. Sosyal Devlet

Hükümetlerin, bireysel ve toplumsal sosyo-ekonomik sorunların çözümüne yönelik geliştirdikleri faaliyetlerin bir sonucu olarak doğan ve gelişen ‘sosyal devlet’ önemli bir kavramdır. Bu bölümde öncelikle kavram, amaç ve özellikleri açıklanacak ardından tarihsel gelişimine değinilecektir.

3.1.1. Sosyal Devlet Kavramı, Amacı ve Özellikleri

Sosyal devleti oluşturan kelimeler ayrı ayrı incelendiğinde ‘sosyal’ kavramı Fransızca ‘social’ sözcüğünden türemiş olup aralarında ilişki bulunan insanları ifade etmek için kullanılmaktadır (Öztürk, 2012: 7). İkinci kelime olarak ‘devlet’ kavramı ise belirli bir toprak parçası üzerinde egemenlik süren bağımsız insan topluluğunu karşılamaktadır (Gözler, 2016: 133).

Sosyal devlet ise köken olarak Almanca bir terimdir (Kocaoğlu, Aydoğan ve Karabulut Akkuş, 2017: 158). Sosyal devlet, sosyo-ekonomik açıdan toplumda geri planda kalmış yoksul, yardıma ve bakıma muhtaçların korunmasına yönelik hizmetler üreten, sosyal kurumlar açabilen başka bir deyişle toplumsal sorunları çözmeye yönelik hassasiyet gösteren himayeci bir devlet modelidir (Çöpoğlu, 2014: 226). Farklı tanımlamalara göre toplumda var olan eşitsizliğin giderilmesini hedefleyen bir devlet biçimi (Ünlü, 2016: 65) ya da sosyal güvenliği garanti ederek bütün yurttaşlara eğitim, sağlık, ekonomi gibi alanlarda normlar sağlayan devlettir (Koray, 2005: 73).

Literatürde ‘sosyal devlet’ ve ‘refah devleti’ şeklinde kullanılan iki terim çoğunlukla birbiriyle karıştırılmaktadır. Refah devleti, kapitalist devlet modeliyle yönetilen ülkelerde, ekonomik açıdan şekillenen sosyal politikaları üretir. Sosyal devlet ise sosyal dokuda pozitif bir yapılanmaya yönelik sosyal politikalar üretmektedir (Koray ve Temiz, 2014: 13). Başka bir deyişle refah devleti ekonomik bir içeriğe sahipken sosyal devlet sosyal haklara yönelik bir içeriğe sahiptir.

Sosyal devlet kendisini diğer devlet formlarından ayıran birçok özelliğe sahiptir. Bu özellikler şu şekilde sıralanabilir (Koray, 2005: 76-78);

- Ekonomi politikaları sosyal politikalarla birlikte düşünülür,
- Gelirin yeniden bölüşümünde daha eşitlikçi ve adildir,
- İstihdam ve işsizlik politikaları üretilir,
- Sosyal güvenlik sistemi, sosyal hizmetler ve sosyal yargımlar sağlanır,
- Vatandaş sadece siyasal değil sosyal bir boyuta sahiptir,
- Toplumsal uzlaşma sağlar,
- Demokrasinin gelişmesine katkı sağlar.

Sosyal devlet yukarıdaki özelliklerle birlikte belli başlı amaçlara yöneliktir. Sosyal devletin amaçları ise aşağıda sıralanmıştır (Aktan ve Özkıvrak, 2008: 39-52):

- Bireylere alt sınır gelir düzeyinin belirlenmesi,
- Fırsat eşitliğinin temin edilmesi,
- Halkın hayat şartlarının yükseltilmesi,
- Yoksullukla mücadele sağlanması,
- Sosyal güvenliğin temin edilmesi,
- Sosyal dengenin gerçekleştirilmesi,
- İşsizliğin önlenmesi ve istihdamın artırılması,
- Sosyal barışın getirilmesi,
- İktisadi ilerleme ve kalkınmanın gerçekleştirilmesi,
- Eşit bir gelir dağılımının sağlanması,
- Yasalar önünde eşitliğin uygulanması,
- Milli bütünleşmeye sebep olunmasıdır.

Günümüzde sosyal devlet uygulamada bu özellik ve amaçlar eşliğinde bazı politikalarla kendini göstermektedir. Bu politikalar; öğrenim hakkı, sağlık hakkı, istihdam ve çalışma yaşamını düzenleyen politikalar, işçi hakları, vergi politikaları, eşitlik politikaları, sosyal güvenlik, çevre politikalarıdır (Koray ve Temiz, 2014: 25). Bu politikaların yanında devletler eşit ve özgür bir yaşam sürmeleri için vatandaşlarına yönelik birçok hizmeti sağlamaktadır (Berkün, 2017: 583). 21. yüzyılda insan onuruna yaraşır bir yaşam için uygulamalar sosyal devlet bünyesinde sıkça gündeme gelmektedir. Ülkelerin anayasa ve politikalarında yer alan sosyal devlet ve uygulamalarının tarihsel gelişimi aşağıda açıklanmaktadır.

3.1.2. Sosyal Devletin Tarihsel Gelişimi

Sosyal devlet, tüm olgular gibi kendi tarihsel bağlamında gelişen bir devlet formu olmuştur. Geliştiği dönemlerin ekonomik, sosyal ve siyasal etkilerinden izler taşımaktadır. Endüstrileşme döneminden önce ‘gece bekçisi’ niteliğindeki devlette sosyal alandaki yardımlar önde gelen aileler, örgütler ve dini kurumlar tarafından gönüllü yapılan işlemler olmuşlardır. Sosyal devletin ortaya çıkışı endüstrileşmenin ardından işgücü sağlamak amacıyla köyden kente gelen bireylerin insan onuruna yakışmayan şekildeki iş ve gündelik yaşam şartlarının iyileştirilmesi ile başlamıştır. Başlayan işçi hareketleri zamanla devletleri sosyal politik düzenlemeler yapmaya yönlendirmiş olup sosyal devlete geçiş görülmüştür (Çelik, 2014: 4).

Sosyal devletin tarihsel gelişiminde dört dönemden bahsedilebilir. Bu dört dönem şu şekilde sıralanabilir (Koray, 2005: 73-82);

1) Deneyim Kazanma Dönemi: 18. yüzyılda sefalet, hastalık ve açlığın büyümesi ile işçi sınıfında bazı huzursuzluklar başlamıştır. Bu huzursuzluk ortamı işçilerin ayaklanması ile doruk noktasına ulaşmıştır. Hükümetler ortamı yatıştırmak ve toplumun isteklerine kulak vererek bazı siyasal haklar tanımaya başlamış ve işçi sınıfını koruyan politikalar geliştirmişlerdir. Bu politikalar genel olarak eşitlik, özgürlük ve güvenlik temelinde uzlaşma sağlayıcı araçlar olmuştur.

2) Sağlama Dönemi: 1930-1949 yılları arasında, iki dünya savaşı sonrası, dünyada ekonomik sorunlar büyümüştür. Yine aynı dönemde savaşların insanlık üzerinde yarattığı

kısımlar gündeme gelmiştir. Bu dönemde var olan sorunların çözümü için devletler toplumsal dayanışmayı sağlamlaştırıcı politikalar geliştirmiş ve yürütmüştür.

3) Yayılma Dönemi: 1950-1970'li dönem, Keynezyen politikaların devletlerin refah düzeylerinde olumlu etkiler yaratmasıyla ekonomik büyümenin yaşandığı yıllar olmuştur. Bu yıllar aynı zamanda toplumun her kesimine kucak açılan, işçi partilerinin iktidara geldiği, sendikaların önemli yer tuttuğu ve sosyal güvenlik uygulamalarının yayıldığı bir dönemdir. Sosyal devlet olma devletin temel görevlerinden sayılmıştır. Her alanda sosyal devletin altı çağı olarak nitelendirilebilir.

4) Yeniden Biçimlenme: Birçok disipline küreselleşme ve liberalleşme sürecinin etki ettiği yıllardır. Devletin sosyal politika anlayışının ve çalışma ilişkilerinin de bu paralelde etkilendiği bir dönemdir. Burada önemli olan özelleştirmelerin artması ve sosyal devletin bir nevi ikinci plana atılmasıyla devletin görevlerinde daralmalar olmasıdır.

Tarihsel olarak yola çıkıldığında sosyal devlet ilk olarak bireyin ve ailelerin yaşam standartlarını iyileştirme, sosyal riskleri minimuma indirme ve tüm vatandaşlara ulaşan iyi yaşam formunu sunma alanlarında gelişmiştir. Modern sosyal devlet toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşılayan bir modele dönüşmüştür. Bu açıdan sosyal devlet toplumun sağlığını koruyan, sosyal güvenliğini sağlayan ve sosyal yardımların gerçekleştirilmesi için sosyal kurumlar kuran bir yapı haline evrilmiştir (Kamalak ve Gül, 2013: 67-68).

Sosyal devletin gelişimiyle beraber hükümetler politikalarında, yasalarında ve anayasalarında bu anlayışa uygun düzenlemeler yapmışlardır. Sosyal devletin ayak sesleri sayılabilecek ilk düzenleme 1601 yılında İngiltere'nin yoksullara yönelik Yoksullara Yardım Yasası'dır. Sosyal devletin anayasaya ilk intikali 1848 yılında Fransa'da gerçekleşmiştir. Almanya'da işçi sınıfına yönelik düzenlemeler 1880 yılında sosyal güvenlik temellerinin atılması üzerine 1883 yılında hastalıkları kapsayan 1884 yılında iş kazalarını içeren ve 1889 yılında yaşlılık dönemine yönelik sosyal sigortalar geliştirilmiştir. Sosyal güvenlik politikaları 1891'de Danimarka'da, 1898'de Yeni Zelanda'da ve 1908'de İngiltere'de eğitim ve sağlık alanında uygulamaya konulmuştur. Sosyal devlet, 1919 yılında ise Almanya'nın Anayasası'nda yerini almıştır (Aktepe, 2020: 6-8).

İsveç ele alındığında ise 1842 yılında eğitimin zorunlu hale getirilmesi, 1900'lü yıllarda iş kazalarına yönelik sigortanın oluşturulması ve 1913'de emeklilik aylığını

sağlayan ilk ülke olmasıyla sosyal devletin gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır. Amerika ise 1862 yılında iç savaş sonucunda dul ve yetim kalanlara tanınan sosyal yardım ile bu alanın da sosyal devlete dâhil olmasına katkıda bulunmuştur (Şahin, 2020: 6-7). Sosyal devletin yayılım göstermesi, 1950-1980 yılları arasında İsveç, İspanya, Almanya ve İngiltere’de Sosyalist İşçi Partilerinin iktidara gelmesiyle gerçekleşmiştir (Heywood, 2014 akt. Çimen, 2021: 24).

Türkiye’de sosyal devlete yönelik düzenlemeler 1924 Anayasası ile eğitim ve öğretimin ücretsiz hale getirilmesiyle yapılmaya başlanmıştır. 1926 yılında Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu’nda iş güvenliği ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Türkiye tarihinde sosyal devlet ilk defa 1961 Anayasası’nda kullanılan bir terim olmuştur. Ardından 1982 Anayasası’nda Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir hukuk devleti olarak kabul edilmiştir (madde 2). Anayasa’nın beşinci maddesinde devletin görevi “Bireylerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu tedarik etmek; bireyin temel hak ve özgürlüklerini, sosyal hukuk devleti ve adalet prensipleriyle bağdaşmayacak biçimde sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri ortadan kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gereken koşulları hazırlamaya çalışmak” şeklinde tanımlanmıştır (Anayasa, 1982).

1982 Anayasası’nın sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler bölümünün 41. maddesinde ‘Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle annenin ve çocukların korunması ve aile planlamasının eğitimi ile uygulanmasını gerçekleştirmek için gerekli önlemleri alır, kuruluşları kurar’ ve ‘Devlet, çocukların her türlü istismar ve şiddetten korunması için koruyucu önlemler alır’ hükümleri yer almaktadır. 55. maddede ise ‘Devlet, işçilerin adil bir ücret alması ve diğer sosyal yardımlardan faydalanması için gerekli önlemleri alır.’ hükmü ile ücrette adalet ilkesi benimsenmiştir (Anayasa, 1982).

Sosyal devlet anlamında hükümler içeren 1982 Anayasası’nın 60. maddesinde sosyal güvenlik hakkı tüm topluma tanınmıştır. 61. maddede ise sosyal koruma altına alınması gereken şehitlerin dul ve yetimlerine, gazilere, yaşlılara ve çocuklara ilişkin tedbirlerin alınmasına yönelik hükümler bulunmaktadır. 73. maddede vergilerin uygulanmasında sosyal adalet ilkesi kabul edilmiştir (Anayasa, 1982). Böylece 1982 Anayasası’nın sosyal devlet anlamında çeşitli konularda düzenlemeler içerdiğini söylemek mümkündür.

3.2. Sosyal Politika

Bu bölümde sosyal nitelikli politikaların tümünü ifade sosyal politika kavramı, amacı ve uygulamaları açıklandıktan sonra tarihsel gelişimine değinilecektir.

3.2.1. Sosyal Politika Kavramı

Sosyal politika; toplumun sağlık, eğitim ve kültür gibi sosyal alanlarda vatandaşların eşit standartlara ve haklara sahip olmasını garanti eden devlet politikalarını ifade etmektedir (Bakır, 2019: 34). Dar ve geniş olarak da tanımlama yapılabilmektedir. Dar anlamıyla sosyal politika, devletin bir sınıfa yönelik yürüttüğü faaliyetler bütünüdür (Ünlü, 2016: 67). Geniş anlamıyla sosyal politika, toplumun sosyal alanlarında iyileşme sağlamak üzere istihdam, toplumsal ilişkiler, gelir dağılımı, sosyal hizmet, vergi ve demokrasi içerikli devlet politikalarını anlatmaktadır (Pektaş, 2010: 11).

Toplumun sorunlarının tespit edilmesi ve çözüm üretilmesini içeren bir disiplin olarak sosyal politikanın amaçları şu şekilde sıralanabilir (Şahin, 2020: 12-13);

- Yaşam standartlarının altındaki bireylere maddi ve manevi yardım sağlamak,
- Yardıma muhtaç bireylere destek sağlamak,
- Sosyal güvence sistemi oluşturmak,
- Toplumun sosyo-ekonomik yönlerini iyileştirmek,
- Adaleti ve barışı sağlamak,
- Fırsat eşitliğini korumak,
- Sosyal dayanışmayı inşa etmek,
- Refah toplumunu kurmak.

Bir başka deyişle sosyal politikalar devletlerin yeterli istihdam olanakları sağlamasına, işgücü sağlayacak nüfusun eğitilmesine, iş yaşamında standartların getirilmesine, sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesine, sosyal risklere karşı koruma sağlanması ve sendikalaşma gibi toplu ilişkilerin tanınması uygulamalarını yürütme amacı gütmektedir (Koray, 2005: 160-161).

Bu amaçların yürütülmesinde ise devlet bazı araçlar kullanmaktadır. Bu araçlar dar anlamda sosyal sigorta, sosyal yardım, sosyal hizmet ve sosyal tazmindir. Sosyal sigorta; devletin işgücünü her türlü riske karşı koruduğu bir sistemdir. Sosyal yardım; toplumda zor durumdaki kişilere ayni ve nakdi yardımlarda bulunmaktır. Sosyal hizmet; toplumda dezavantajlı kesimin çevrelerine uyum sağlamları için maddi ve manevi olarak desteklenmesidir. Sosyal tazmin; toplumda bir şekilde zarara uğrayan kesimin devletin sorumluluğunda tazminat alma uygulamalarıdır (Maden, 2012: 23-26). Geniş anlamdaki araçları ise devlet politikaları, sendikalar, kooperatifler ve uluslararası örgütlerdir. Devlet politikaları uzlaştırıcı ve dengeleyici niteliği ile güçlü bir sosyal politika aracıdır. Sendikalar iş hayatındaki sorunları çözmek adına toplu pazarlıklarda bulunmakta ve politikaları etkileme işlevini yerine getirmelerinden dolayı sosyal politika aracı sayılmaktadır. Kooperatifler ise tüketiciyi korumaya yönelik politikaları etkilemektedir. Uluslararası örgütler, iş ve sosyal yaşama yönelik geliştirdikleri standartlar ile devlet politikalarında etkin role sahiptir (Çelik, 2013: 29-35).

3.2.2. Sosyal Politikanın Tarihsel Gelişimi

İnsanlık tarihi boyunca toplumsal yapıların ve ihtiyaçların değişimine paralel olarak şekillenen sosyal politika, farklı evrelerden geçerek günümüzdeki şekline ulaşmıştır. Sosyal politikanın gelişiminden bahsetmek için ilk olarak din ve geleneklerin egemen olduğu feodal yapıdan söz edilmelidir. Feodal yapıda halkın ne siyasal ne sosyal hiçbir hakkı bulanmayan köleler olduğu bilinmektedir. Deniz yollarıyla dünyanın keşfedilmesi ile feodal yapı çökmüş insanı özgürleştiren gelişmeler de kaçınılmaz olmuştur. Ticaret ile zenginleşen halk içinde yeni bir sınıf olarak tüccar sınıfı doğmuştur. Bu sınıf zamanla kentlerin gelişimine katkıda bulunmuştur. Kentlerde başlayan güçlenme kendini göstermiş olup sivil toplumu meydana getirmiştir. Sivil toplum, tüccar sınıfının sosyal risklerini azaltmaya yönelik kendilerini korudukları bir yapı şeklindedir. 18. yüzyıl ile endüstrileşme İngiltere’de başlayarak köyden kente göçe sebep olmuştur. Bir tarafta zengin mal sahiplerini oluşturan burjuvazi yer alırken diğer tarafta fabrikalarda açlığın ve sefaletin içinde çalışan işçi sınıfı toplumu oluşturmuştur. Avrupa o dönemde artan zenginliğine karşı büyük bir yoksul toplum içerisinde eşitsiz bir düzenle karşı karşıya kalmıştır. Yükselen işçi hareketleri neticesinde devletler bazı politikalarla halkı kontrol altına almaya çalışmıştır (Koray, 2005: 35-44).

Dönemin özgürlük ve eşitlikten söz eden John Locke ve Rousseau gibi düşünürlerinden etkilenen işçiler protestolarla haklarını savunmaya başlamıştır. Karl Marx'ın sosyalizm anlayışı işçi sınıfını etkileyen en temel düşünce akımı olmuştur. Böylece Marx'ın fikirleri devrimci işçi sınıfının dayanağı sayılabilmektedir. Uzun çalışma saatleri, kadın ve çocukların düşük ücretlerde çalıştırılmaları, sağlıksız fabrika ortamı ve iş kazalarına yönelik devletlerin getirdikleri politikalar işçi hareketlerini zaferle sonuçlandırmıştır. Daha sonra bu hareketler kadın ve çevre konularını da içererek büyümüştür (Koray, 2005: 44-50). Zamanla adalet ve eşitlik ülkelerin politikalarına her alanda girmeye başlamıştır.

Sosyal devletin 1940-1970 arası dönemde parlaması ile sosyal politikaların üretimi ve uygulanması da hızla artmıştır. Sosyal devletin temel amacı sosyal politikaları uygulamak olmuştur. Bireylere tanınan sosyal ve siyasal haklar en geniş halini almıştır. 1970'lerde yaşanan ekonomik krizler, 1980'lerde artan küreselleşme ve özelleştirmeler devletin rolünü daralttığı gibi sosyal politika anlayışının da değiştiği yıllar olmuştur (Urhan ve Arslankoç, 2021: 952). Azalan merkezîyetçilik yerelleşmenin önünü açmış böylelikle yerel kurumlar sosyal politikanın gerçekleştirilmesinde uygun zemin olmuşlardır (Kesgin, 2016: 83).

Türkiye'de sosyal politika gelişimi, cumhuriyet öncesi ve cumhuriyet sonrası olmak üzere iki temel evreye ayrılabilir. Cumhuriyetten önceki dönemde, Osmanlı İmparatorluğu'nun tarım toplumu özelliği taşıması, tımar sistemi, endüstrileşmenin ve demokratikleşmenin sınırlı olması gibi nedenlerle modern manada sosyal politikanın ilerlemesi gerçekleşmemiştir. Sosyal politikaya ilişkin sınırlı düzenlemeler yine de yapılmış olsa da, bu düzenlemeler koruyucu ve kollayıcı değil yasaklayıcı özellikte olmuştur. Cumhuriyet sonrası dönemde ise Türkiye, endüstrileşmeye yönelik politikalar izlemiş, ancak bu politikalar, sermaye yetersizliği ve 1929 Dünya Ekonomik Krizi gibi nedenlerle gerçekleşmemiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun başlangıç yıllarında sosyal politikalar alanında etkili ve hassas bir yönetim anlayışı olmaması nedeniyle kentleşme sorunları ve emekçi sınıfın sorunları dikkate alınmamıştır. Özetle, Türkiye'de sosyal politikanın cumhuriyet öncesi dönemi modern anlamda sosyal politikanın gelişmesine uygun koşullar oluşturamamıştır (Çelik, 2013: 37-38).

Cumhuriyet sonrası dönemde ise endüstrileşmeye yönelik politikalar izlenmiş, ancak bu politikalar sermaye yetersizliği ve Dünya Ekonomik Krizi nedeniyle gerçekleşmemiştir.

İlk iş kanunu olan 3008 Kanunu, 1936'da yürürlüğe girmiş ve çalışma ilişkilerinin düzenlenmesinde devletin baskın bir rol oynadığı otoriter bir sistem getirmiştir. Sendikalar yasaklanmış, işçilerle işverenler arasındaki anlaşmazlıklar devlet eliyle çözülmüştür. Devlet 1980'li yıllara kadar endüstriyel ilişkilerde baskın bir rol oynamaya devam etmiştir. 1945-1950'de işçilere sosyal koruma sağlamak için işçi tazminatı, iş sağlığı ve güvenliği ve hastalık ve analık yardımları dahil olmak üzere çeşitli yasalar çıkarılmıştır. Memur emekli sandığı da 1949'da kurulmuştur. 1961 Anayasası, sosyal refah devleti ilkesini getirmesi ve işçilerin toplu sözleşme ve grev haklarını tanımasıyla Türkiye'de sosyal politikalarda önemli bir dönüm noktası olmuştur. 1982 Anayasası, sosyal ve ekonomik haklara sınırlamalar getirmiş ve devletin bu alanlardaki görevlerini ancak mali kaynaklarının elverdiği ölçüde yerine getireceğini belirtmiştir. 1980 sonrası dönemde devlet, doğrudan sosyal yardım harcamalarını artırırken, sosyal yardımlaşma programlarına toplumsal dayanışma ve toplum katılımını da teşvik etmiştir (Çelik, 2013: 38-42).

3.3. Sosyal Belediyecilik

Bu bölümde sosyal belediyeciliğin tanımı, önemi ve ilkeleri, tarihsel gelişimi, işlevi ve uygulamaları ile sosyal belediyeciliğin modelleri açıklanacaktır.

3.3.1. Sosyal Belediyeciliğin Tanımı, Önemi ve İlkeleri

Sosyal belediyecilik, farklı isimlerle de anılan bir kavram olup literatürde "insan odaklı belediyecilik", "yerel refah belediyeciliği", "belediye sosyalizmi", "toplumcu belediyecilik", "üretici belediye", "birlikçi ve bütüncül belediye" ve "yeni belediyecilik" olarak da adlandırılabilir. Bu yaklaşım, devletlerin sosyal politikalarının yerel düzeyde uygulanmasının bir yansımasıdır. Yerel yönetimler, toplumun ihtiyaçlarına en yakın kamu kurumları olarak, âdemi merkezîyetçi bir yapıyla toplumun sosyal ihtiyaçlarına cevap vermek üzere yetkili hale gelmiştir. Belediyeler, kent yönetimini temsil eden kurumlar olarak başlangıçta kendi talepleri doğrultusunda, zamanla da zorunlu halde sosyal belediyecilik faaliyetlerini gerçekleştirmektedir (Kesgin, 2012: 174-175).

Gürün ve Karaağaç (2017: 48-49) tarafından yapılan tanıma göre, sosyal belediyecilik, belediyelerin sosyal yaşantıda planlama ve düzenleme yaparak, devlet

giderlerini halkın ve çevrenin korunmasına sevk ederek, toplumdaki yoksulla mücadele ederek, sosyal dayanışmayı temin ederek, sosyal ve kültürel etkinlikler sunarak, toplumsal eşitlik sağlayıcı rol atayan bir yaklaşımdır. Sosyal belediyecilik, istihdam, maddi ve manevi sorunlar, sağlık sorunları ve sosyal adalet gibi konularda faaliyetler yürütmektedir. Belediyelerin sosyal işlevlerini arttıran bir modeldir. Sosyal belediyecilik, belediyelerin toplumun sosyal ve ekonomik anlamdaki isteklerine verimli ve hızlı cevap veren birimler haline gelmesini sağlamaktadır (Ünlü, 2016: 68).

Kısaca sosyal belediyecilik, hemşerilere daha iyi yaşam şartları sağlamayı amaçlayarak gerçekleştirdiği sosyal nitelikli mal ve hizmetlerle sosyal adaleti temin etmeye katkıda bulunan belediyeciliktir. Sosyal belediyecilikten farklı bir kavram olarak toplumcu belediyecilik ise toplumun ortak çıkarlarını koruma amacıyla ekonomik krizlerin çok boyutlu sonuçlarından etkilenen yerel halkın yanında yer alan belediye anlayışıdır. Türkiye’de 1970’li yıllarda uygulama örneklerine rastlansa da 1980’li yıllarda darbe ile duraksama dönemine girmiştir (Yönten ve Şimşek, 2016: 81-83).

Belediyeler, sosyal belediyecilik çerçevesinde, toplumun refahı, sağlığı ve güvenliği kapsamında çalışmalar yapmaktadır. (Berkün, 2017: 585). Bu çalışmaların hayata geçirilmesi için, toplumun sosyal yapısını belirleyen analizler yapılmalı ve toplumun sosyal dokusu analiz edilmelidir. (Koçak ve Kavi: 2014: 37). Bu analiz sonucunda, sosyal dokuyu geliştiren ve destekleyen hizmetler hazırlanmalıdır. Sosyal belediyecilik, toplumun sosyal yapısını iyileştirmeyi hedefleyen bir anlayış olarak önemli bir rol oynamaktadır. Bu önemli konuyu anlamak için aşağıdaki sebepler dikkate alınmalıdır (Uslu, 2011: 52-65):

- Yoksulluk, dünya genelinde ve Türkiye’de hükümetlerin rekabet edemeyeceği noktalara gelmiştir.
- İstihdamın durgunlaşması ve işsizlik sorununun artması, toplumda ciddi bir endişe kaynağıdır.
- Ekonomik zorluklar, aile içi huzursuzluğun yükselmesine yol açmaktadır.
- Sanayileşme süreciyle birlikte, kırsal bölgelerden kentlere yoğun bir göç yaşanmaktadır.
- Uluslararası çatışmalar ve savaşlar, uluslararası göçlerin zirveye ulaşmasına neden olmaktadır.
- Toplumda cinsiyet eşitsizliği, birçok alanda kendini göstermektedir.

- Toplumun dezavantajlı grupları ihmal edilemeyecek dereceye ulaşmıştır.

Toplumun ihtiyaçlarına ve sorunlarına odaklanan sosyal belediyciliğin temel ilkeleri yeniden belediyeleştirme, sosyal adalet ve yardımlaşma, halkın iradesine dayalı yönetim, üretim ve paylaşım odaklı, planlama odaklı ve kalkınmacı, birlikçi, kaliteli hizmet sunumu, nitelikli çalışma şartları, çevrenin ve tarihi mirasın korunması, sürekli gelişime hazır olmak, her bireyi gözetken yaklaşım olmak, insan merkezli hizmet anlayışı, toplumsal cinsiyet eşitliği, kültürel ve sanatsal faaliyetleri desteklemek olarak sıralanabilir (Koray ve Temiz, 2014: 31). Bu ilkelerin uygulanması, toplumda adaleti ve refahı artırarak, yoksulluk, işsizlik, eğitim, sağlık, barınma gibi alanlarda yaşanan sorunların çözümüne katkı sağlamaktadır. Böylece sosyal belediycilik halka yönelik üretim sağlanması, rantlara meydan verilmemesi, kentlerin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişiminin sağlanması, demokrasinin sağlanması, sosyal refahın artırılması, çevre kirliliğini azaltacak önlemlere başvurulması ve toplumun her bireyinin eşit imkânlarla sahip olmasının sağlanması gibi topluma faydalar sağlamaktadır (Güler, 2013: 155).

3.3.2. Sosyal Belediyciliğin Tarihsel Gelişimi

Sosyal devlet anlayışının ilk adımları olarak kabul edilen İngiltere'nin 1601 tarihli Yoksulluk Yasaları, dönemin sunulan hizmetlerden yerel yönetimlerin sorumlu olmasıyla sosyal belediyciliğin de filizlendiği ifade edilebilir (Uslu, 2011: 31). Yoksulluğun giderilmesi amacıyla başlayan faaliyetler, gelişerek eğitim ve konut gibi alanları da kapsayacak şekilde genişlemiştir. Sosyal devletin artan faaliyetlerine paralel olarak sosyal belediyciliğinde artmasından söz edilebilir (Sallan Gül, 2013: 88).

Sosyal belediycilik, gücünü iki önemli örnekleme dayandırmaktadır. Bunlardan biri, Paris Komünü'dür. Fransız İşçi Hareketi'nin bir parçası olarak ortaya çıkan bu yaklaşım, mahalli bir birim tarafından toplumun ihtiyaçlarının karşılanmasını amaçlamaktadır. Paris Komünü kent kültürünün yaratılmasına, mesleki eğitimlerin başlatılmasına, mahalli idarelerin siyasal bir yapıya bürünmelerine, kentsel rantların topluma yönlendirilmesine ve birlik duygusunun oluşturulmasına katkı sağlamıştır. 1960 ve 1970'li yıllarda katılım modelinin gelişmesine örnek olmuştur. Diğer bir örnek olarak Belediye Sosyalizmi, 1870 yılında İngiltere'de Joseph Chamberlain öncülüğünde Birmingham şehrinde doğan bir

harekettir. Bu hareket, başlangıçta Birmingham’da sonrasında Londra’da sağlık, gaz ve su hizmetlerinin yerine getirilmesinde etkili olmuştur. Faaliyetleri daha da genişledikçe Avrupa genelinde yayılmıştır (Güler, 2013: 127-128). Belediye sosyalizmi, tarihsel gelişim süreci içerisinde insan yaşamının temel birimleri olarak doğduğu inancını taşımıştır. Bu yüzden yerel hizmetlerin kapsamı genişletilmeli, geniş bir özgürlükten yararlanılmalı, kendi kaynaklarına sahip olmalı ve özerklik sağlanmalıdır. Belediye sosyalizminin dayandığı temel ilkeler; çoğunluğa dayalı bir yönetim, hizmetlerin yerelleşmesi ve bu hizmetlerin temsili hükümet dizgesinde gerçekleşmesidir (Keleş, 2016: 46-47). Belediye sosyalizmi, tarihsel işleyişle sosyal yardım birimlerinin kurulmasına yardımcı olmuş bu yönde girişimciliğin arttırılmasına, çocukların eğitim hizmetlerinin sağlanmasına, halk sağlığının korunmasına ve ekmek fabrikalarının kurulması süreçlerinde rol oynayarak 1920-1930 yıllarında altın çağını yaşamıştır. (Hamamcı, 2016: 161-162).

Sosyal belediye kavramı ise literatüre Fransa’nın Saint-Nazaire kent yönetiminin sosyal belediye olarak tanımlanmasıyla girmiştir (Onar, 2020: 17). Kentleşmenin artışıyla birlikte, merkezi hükümet zayıflamış ve şehir hizmetleri ilerleyen süreçte yerel yönetimlere devredilmiştir. 1980’li dönemlerde devletin faaliyetlerinin daralmasıyla beraber belediyeler önem kazanmıştır. 1990’lı yıllarla beraber sosyal politikaların temel uygulayıcısı olarak belediyeler öne çıkmıştır (Genç, Çavuşoğlu ve Çöpoğlu, 2020: 242).

Yerel yönetimlerin sosyal belediyecilik faaliyetlerinde bulunmasının dünyada artış göstermesinin bir diğer sebebi Avrupa Konseyi’nin hazırladığı 1992 tarihli Avrupa Kentsel Şartı I’dır. Avrupa Kentsel Şartı I, yerel yönetimlere kentsel politika konusunda rehber olma niteliği taşımaktadır (Çalı, 2012: 17). Şartın felsefesi, yerel yönetimin önemine, merkezi ve yerel yönetim arasındaki dayanışmaya ve ulusal sınırları aşan Avrupa kentlerinin işbirliğine dayanmaktadır. Şehirleşme, konut, ulaşım, enerji, çevre, kültür entegrasyonu, dezavantajlı insanlar, kentsel güvenlik ve suç önleme, vatandaş katılımı, şehir yönetimi ve planlama, sağlık gibi birçok konuyu kapsamaktadır. Kent yönetimi konusunda ve kent vatandaşlarının haklarını içermektedir. Bu haklar; emniyet, sağlıklı bir çevre, çalışma imkanları, konut, ulaşım, sağlık, spor ve rekreasyon imkanları, kültürel etkileşim, estetik ve fiziksel çevre, katılım, ekonomik büyüme, sürdürülebilir kalkınma, kişisel bütünlük, belediyeler arası işbirliği ve eşitliktir (Tozaj, 2013: 560-561).

3.3.3. Sosyal Belediyeciliğin İşlevleri ve Uygulamaları

Sosyal belediyecilik, vatandaşın toplumsal sorunlarla tek başına mücadele etmemesi amacıyla belediyelerin yürüttüğü birtakım hizmetler olarak ifade edilirken sosyal belediyeciliğin işlevleri ve farklı uygulamaları bulunmaktadır. Sosyal belediyeciliğin işlevleri ve uygulamalarını açıklamak için iki ayrı tablo hazırlanmıştır.

Tablo 3

Sosyal Belediyeciliğin İşlevleri

1) Sosyalleştirme, Sosyal Kontrol ve Rehabilitasyon	Bireyin içinde bulunduğu sosyal çevreyle uyum içerisinde yaşaması ve bu çevrenin kural ve değerlerine uygun davranması için belediyelerin yürüttüğü eğitim sürecidir. Belediyeler bu konuda yaptırım hakkına sahiptir.
2) Yönlendirme, Kılavuzluk Etme ve Rehberlik Etme	Bireylerin sosyal ve ekonomik yaşamında karşı karşıya kaldığı sorunları çözmesi için belediyelerin danışmalık sunmasıdır. Belediyeler bu işleve yönelik tüketici danışma birimleri kurarak hizmet vermektedir.
3) Yardım Etme ve Gözetme	Bireylerin eşit imkânlara sahip olmasını amaçlayan bir işlemdir. Toplumda bulunan yoksul ve muhtaç kesimin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve karşılanmasını ifade etmektedir.
4) Yatırım Yapma	Toplumun ihtiyaç sahibi ve ortalamanın altında gelire sahip kesimleri için belediyeler ihtiyaçların daha hızlı giderilmesi için yatırım yapabilir. Bu yatırımlar; aşevleri, sığınma evleri, ekmek fabrikaları ve tanzim satış mağazalarıdır.
5) Disfonksiyonel Boyut	Toplumun yapılan yardımlar sonucu alışmasını ve pasif hale gelmesini engelleyerek bireylerin sosyal ve iş yaşamına katılımının sağlanmasıdır. Böylelikle kişiler sosyal yardımlara bağımlı hale getirilmemiş olmaktadır. Bu işlev ile yerel anlamda refahın sağlanmasına katkıda bulunulur.

Kaynak: (Berkün, 2017: 585-586; Kocaoğlu, Aydoğan ve Karabulut Akkuş, 2017: 161; Pektaş, 2010: 14)

Tablo 4

Sosyal Belediyecilik Uygulamaları

1) Yaşlılara Yönelik Uygulamalar	<ul style="list-style-type: none"> • Gıda, giyim, ulaşım ve ısınma için aynı ve nakdi yardımlar • Huzurevi ve bakım hizmetleri • Evde sağlık ve yemek hizmetleri • Gezi programları • İletişim hizmetleri
2) Kadınlara Yönelik Uygulamalar	<ul style="list-style-type: none"> • Okuryazarlık ve meslek edinme atölyeleri • Aile yaşam merkezleri, anne-çocuk sağlığı çalışmaları ve psikolojik destek • Aynı ve nakdi yardımlar, kredi destekleri • Sığınma ve konukevleri • Kadın meclisleri ve kulüpleri
3) Çocuklara Yönelik Uygulamalar	<ul style="list-style-type: none"> • Kreş ve çocuk yuvaları • Çocuk oyun sahaları ve parkları • Şenlik, gezi ve yarışmalar • Çocuk meclisleri ve kulüpleri
4) Gençlere Yönelik Uygulamalar	<ul style="list-style-type: none"> • Gençlik merkezleri • Spor, kültür ve sanat tesisleri • Etüt merkezleri, kütüphane ve bilgi evleri • Burs ve kredi destekleri • Danışma ve psikolojik yardım merkezleri • Gençlik konseyi
5) Engellilere Yönelik Uygulamalar	<ul style="list-style-type: none"> • Ücretsiz sağlık hizmetleri • Aynı ve nakdi yardımlar • Bakım ve rehabilitasyon merkezleri • Özel kurslar • Engellilere yönelik kentsel planlama
6) Risk Gruplarına Yönelik Uygulamalar	<p>İstismara ve ihmale uğramış, uyuşturucu kullanan çocuklara, gençlere ve yetişkinlere yönelik tedavi hizmetleri ve topluma yeniden kazandırma çalışmaları</p>
7) Kriz Dönemi Uygulamaları	<p>Salgın hastalık, doğal afet, savaş ve terör olaylarında toplumun ihtiyaçlarını giderme çalışmaları</p>

Kaynak: (Uslu, 2011: 28-29; Ünlü, 2016: 74-76).

3.3.4. Sosyal Belediyecilik Modelleri

Sosyal belediyecilik temelini sosyal devletten aldığı gibi sosyal devlet modelleri ile aynı şekilde uygulanmaktadır. Bu modeller bazı düşünürler tarafından farklı yorumlanmaktadır. Öncelikle Gosta Esping Andersen'in Liberal ya da Anglosakson, Muhafazakâr ya da Korporatist ve Sosyal Demokrat olarak ayırdığı üçlü sosyal devlet modeli incelenebilir (Koray ve Temiz, 2014: 14).

Liberal ya da Anglosakson modeli, serbest piyasa koşullarının hâkim olduğu ABD, Kanada, Avusturya ve İngiltere'de uygulanmaktadır. Refahın sağlanmasında devlet değil piyasa sorumludur. Devlet piyasaya karışmayan bir formdadır. Devlet yardımları sadece en alt tabakaya sağlanmaktadır. Bu modelde yardım alacak kişilere birtakım testler uygulanmaktadır. Gelir testi bireylerin onuruna dokunduğu için bazı sorunlar meydana gelmektedir. Sosyal hakların temin edilmesinde seçicilik unsuru esastır (Aktepe, 2020: 29-30). Liberal modelde yapılan yardımların kişiyi tembelleştirmemesi ilkesi önem taşımaktadır. Asgari gelir güvencesi oldukça düşüktür.

Muhafazakâr ya da Korporatist model, tarihi geçmişlerinden dolayı korporatist mekanizmaya sahip Almanya, Fransa, Avusturya ve İtalya'ya benzer ülkelerde uygulanmaktadır. Bu modelde sosyal hizmet uygulamalarında devlet piyasanın önündedir. Temel sosyal kurumlar ise aile, devlet ve kilisedir. Sınıfsal ayrım oldukça dikkat çekicidir ve sosyal haklar da önemli derecede statüye dayalıdır. Hiyerarşik yapı korunmaktadır (Koray, 2005: 93). Sosyal güvenlik sistemi önemli boyutlara ulaşmıştır.

Sosyal demokrat model, sosyal hizmet ve yardımları en üst düzeyde devletin karşıladığı modeldir. İsveç bu modelin tipik örneğidir. Toplumsal eşitliği esas alan uygulamalar geliştirilmektedir. Sosyal yardımlar evrensel bir hak olarak görülmektedir. Sosyal harcamalar için gelir ayrılmaktadır. Yerel yönetimlere tanınan özerklik sayesinde sosyal hizmet, eğitim, altyapı ve sağlık gibi alanlarda yüksek faaliyet göstermektedirler (Onar, 2020: 28-29). Bu anlamda diğer modellerden farklı olarak sosyal devletin sosyal belediyecilikle bütünleştiği bir yapıdan söz edilebilmektedir.

Bir diğerk sosyal devlet modellemesi Stephan Leibfried ve Maurizio Ferrera'ya aittir. Leibfried ve Ferrera'nın ayrı ayrı tasarladığı İskandinav, Anglosakson, Bismarck ve Latin Çevresi ya da Güney Avrupa modeli (Koray ve Temiz, 2014: 166-17) çalışmanın devamında açıklanacaktır. Bu modellemeleri diğerklerinden ayıran özellik Akdeniz bölgesinin de değerlendirilmiş olmasıdır.

İskandinav modelinin en önemli özelliğı tam istihdam ve refahın garanti edilmesidir. Bu modelin örnekleri ise İsveç ve Norveç'tir. Bu modelde sosyal haklar yüksek oranda devlet tarafından hayata geçirilmektedir. Herkesin asgari seviyede yaşama garantisi yerine üst mali düzeylerde eşitliğin sağlanması amaçlanmaktadır. Piyasa kontrol edilmektedir. Toplumun dezavantajlı gruplarına yönelik sosyal politika uygulamaları ciddiye alınmaktadır. Modelin temel ilkesi evrenselciliktir böylece çalışma, ücret ve benzeri haklar herkese eşittir. Ekonomik kalkınma, toplumun yüksek refah oranı ve düşük işsizlik oranları ile diğerk modellerden ayırt edilebilir (Toprak, 2015: 160-161).

Anglosakson modeli, artıkcı bir model olarak tanımlanmaktadır. Devlet, bu modelde bireyi eğitim ve geliştirme anlamında desteklemiş olsa da bunu bireyin sorumluluğına bırakmaktadır. Örnek verilebilecek ülkeler ABD, Kanada ve İngiltere'dir. Bu devletler işveren ya da tazmin edici rolde değildir. Devlet sosyal hakların uygulanmasında son çıkar yol olarak sosyal tazmin faaliyetinde bulunabilir. Piyasa bu modelin önemli damarlarından biri olarak görülebilir (Koray, 2005: 95).

Bismarck modelinin tipik örneğı Almanya'dır. Fransa, Avusturya ve İtalya ise diğerk örneklerdir. Bu modelin sosyal refahın ekonomiye bağılı olması, korporatist yapıdaki ülkelerde gelişim göstermesi ve sosyal politikaların yerel yönetimlerce uygulanması şeklinde üç ana özelliğı bulunmaktadır. Sosyal refah asgari düzeyde sigorta uygulamalarına bağılı tutulmuştur. Kiliseler bu modelde sosyal refahın sağlanması bakımından oldukça önem taşımaktadır. Devlet kilisenin etkisiz kaldığı durumlarda sosyal refahı sağlama görevi üstlenmektedir (Toprak, 2015: 163-164). Devlet bu modelde tazmin edici görevdedir.

Latin çevresi ya da Güney Avrupa modeli Yunanistan, Portekiz, İspanya ve Türkiye'yi temsil etmektedir. Bu modelin belirgin özelliğı devletin bireylere sunabileceğı olanakların kısıtlı olmasıdır. Ekonomik krizler sık sık gündeme gelmektedir. Kamu

faaliyetleri ülkeye eşitsiz biçimde yayılmaktadır. Hukuksal altyapı sosyal devlet niteliğinde olsa da uygulamalar zayıftır. Sağlık hizmetleri devlet kurumlarınca yürütülürken yoksullukla mücadelede dini kurumlar ön plana çıkmaktadır. Sosyal politikalar partilerin seçim propagandası haline gelmektedir. Devlet her konuda asgari düzeyleri belirlemede tekeldir (Yıldırım ve Şahin, 2019: 2537-2539).

3.4. Türkiye’de Sosyal Belediyecilik

Türkiye’de sosyal belediyecilik hakkında bilgiler sunabilmek adına öncelikle tarihsel gelişimine ardından hukuksal altyapısına ve son olarak uygulamalarına değinilecektir.

3.4.1. Türkiye’de Sosyal Belediyeciliğin Tarihsel Gelişimi

Türkiye tarihinde dünya geneline kıyasla sosyal belediyecilik daha kısıtlı bir şekilde ilerleme kaydetmiştir. Bu sınırlı ilerleme elbette dönemsel bazı faktörler sebebiyle meydana gelmiştir. Türkiye’de sosyal belediyeciliğin tarihsel gelişimine değinmeden önce Osmanlı İmparatorluğu’nun bu açıdan değerlendirilmesi gerekmektedir.

Osmanlı devletinde kent yönetimlerinden sorumlu kişi kadılardır. Kadılar, kentin altyapı hizmetlerinin yürütülmesini sağlamaktadır. Osmanlı kentlerinde sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamaları genel olarak vakıf ve loncalar tarafından yürütülmektedir. Osmanlı toplumunun değer yargıları ise dini etkilerle birlikte gelişen dayanışma ve yardımlaşmadır. Böylece toplumda yardıma muhtaç bireylere öncelikle yerel halk el uzatmakta büyük kitlelerin yardımına ise vakıf ve dini kurumlar yardım etmektedir. Osmanlı İmparatorluğu’nun devlet kültüründe merkezi yönetim kuvvetli olduğu için yerel yönetim ve sosyal belediyecilik çalışmaları hizmet alanı bulamamıştır. Batılı manada oluşturulan ilk belediye, Altıncı Daire-i Belediye yine kentsel hizmetler sunan bir yerel birimdir (Taşdelen, 2017: 69-71).

Sosyal belediyecilik anlamında ilk yasal çerçeve, belediyelere sosyal yardım hizmeti görevinin verilmesi ile Dersaadet Belediye Kanunu’dur. Bunların yanında sosyal hizmetler için devlet kurumları olarak Himaye-i Etfal (Çocuk Esirgeme) ve Hilal-i Ahmer (Kızılay) oluşturulmuştur. Ardından Darülaceze (Huzurevi) ve Darüşşafaka (Kimsesiz Çocuklar

Okulu) açılmıştır (Çimen, 2021: 22-23). Bu kurumlar, zamanla toplumun muhtaç kesiminin ihtiyaçlarının giderilmesinde önemli birimler olmuşlardır.

1923 yılında İzmir İktisat Kongresi'nde, işçi hakları konusunda bazı hükümlerin kabul edilmesiyle Cumhuriyet tarihinde sosyal anlamdaki ilk adımlar atılmıştır. Bu düzenlemeler arasında 18 yaşının altındaki bireylere çalışma yasağı getirilmesi, haftada bir gün izin hakkının tanınması ve sendikal hakların verilmesi yer almaktadır. Aynı zamanda 1930 yılında kabul edilen 1580 sayılı Belediye Kanunu, belediyelerin görev alanlarını genişletmiştir. Bu kanunun kapsamında halkı korumak, dilencileri kurtaracak tedbirler almak, okuma alanları ve kütüphaneler tesis etmek, spor salonları ve oyun bahçeleri açmak, muhtaçlara yardım etmek, yetimhaneler yapmak, kadın ve çocukları korumak, ücretsiz ilaç ve muayenehane hizmeti sunmak, belediye fırınları açmak, şehri engellilere göre tasarlamak ve meslek edindirme merkezleri açmak gibi sosyal belediyecilik faaliyetleri yer almaktadır. 1940-1960 tarih aralığında İkinci Dünya Savaşı, çok partili yaşama geçiş ve köyden kente göçün yaşandığı yıllardır. Bu dönemde kentleşmenin artması altyapı ve kaynak yetersizliği ile sonuçlanmıştır (Şengün, 2019: 59-61). 1959 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu açılmıştır. Yerel yönetimler bu dönemde merkezi idarenin altında görevleri sayılan sosyal refah hizmetlerini yürütmüşlerdir (Çimen, 2021: 24).

1970'li dönem, özgürlük ve sosyal hakların yaygınlaştığı yıllar olarak bilinmektedir. Bu dönemde sosyal belediyecilik uygulamaları ilk modern örneklerini vermiştir. Belediyeler, merkezi yönetimden bağımsızlaşarak üretici bir rol üstlenmiş ve kaynak oluşturma işlevi görmeye başlamıştır. Kentsel düzenleme ve konut gibi konularda sosyal düzenlemeler gerçekleştirilmiş, sosyal konutlar ve sosyal tesisler inşa edilmiştir. Düşük maliyetli gıda üretim merkezleri ve kültür merkezlerinin yapımına bu dönemde Adım atılmıştır (Bakır, 2019: 56-57).

1980'li yıllarda 12 Eylül darbesinin sonucunda sert merkeziyetçilik yönetime hâkim olmuştur. Katılım ve demokratikleşme önemsiz hale gelmiştir. Zamanla bu sert tutum yumuşamış ve büyükşehir belediyeleri kurulmuştur. Yerelleşme ve özelleşmelerin etkisiyle belediyelerin imar ve planlama alanlarında etkisi artmıştır. Kentlerin göçlerle büyümesi ile rant sektörü ön plana çıkmıştır. Özel sektör ve kamu işbirliği doğmuş ve belediyelerin temel işlevi proje üretmek ve yatırım yapmak olmuştur (Onar, 2020: 36-37). 1990'lı dönem,

kentleşmenin artması, eğitim seviyesinin yükselmesi ve sosyal hizmet talebinin artmasıyla birlikte yeni bir başlangıcı ifade etmektedir. Bu dönemde belediyelerin sosyal hizmet sorumlulukları çeşitlendirilmiştir (İpek ve Çıplak, 2016: 204). Yerelleşme uygulamalarının dünya genelinde artması, Türkiye'ye de büyük katkılar sağlamış ve sosyal belediyecilik uygulamalarının çoğalmasına neden olmuştur (Ünlü, 2013: 70).

2000'li yılların başından itibaren, yerel yönetimler sosyal yardım ve hizmet taleplerinin artmasıyla birlikte yerelleşme hareketi çerçevesinde yeniden yapılandırılmıştır. Bu reform sürecinde yeni yasalar kabul edilmiştir. Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve Belediye Kanunu, 2004 ve 2005 yıllarında yürürlüğe girmiş olup Türkiye'de sosyal belediyeciliğin temelini oluşturmuştur.

3.4.2. Türkiye'de Sosyal Belediyeciliğin Hukuksal Altyapısı

Türkiye'de 2000'li yıllarla beraber idari reformlar kapsamında yerel yönetimlerin görev ve sorumlulukları yeniden yapılandırılmıştır. Bu reform sürecinde, belediyelere sosyal belediyecilik alanında geniş kapsamlı faaliyet alanı sunulmuştur. Bu bölümde Türkiye'de belediyelerin sosyal belediyecilik faaliyetlerinde bulunmaları için tanınan hukuksal altyapı incelenecektir.

2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu, sosyal belediyecilik alanında bir dizi düzenlemeye yer vermektedir. Kanunun 13/a maddesine göre belediyeler, mahalle sakinlerinin ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulmuşlardır. Mahalle ve muhtarlık gereksinimlerinin sağlanması ve sorunların çözümü için elzem ayni yardım ve desteğin, bütçe imkanları ölçüsünde temin edilmesi gerekmektedir. Herkes, ikamet ettiği belde/hemşehri olduğundan, belediye faaliyetlerine aktif olarak dahil olma, belediye faaliyetleri ile ilgili bilgi edinme ve belediyenin sunduğu yardımlarından faydalanma haklarına sahiptir. Ancak yardımlar, insan onurunu incitmeyecek koşullarda sunulmalıdır (Güven ve Yazar, 2021: 24-25).

Belediye, 5393 sayılı kanuna göre, sosyal ve kültürel etkileşimlerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin muhafaza edilmesi konusunda gereken çalışmaları gerçekleştirir. Bu çalışmalar sırasında üniversiteler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, sendikalar,

sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak tedbirler alınır. (madde 13/2). Kanununun 14. maddesine göre belediye görevleri arasında sosyal hizmet ve yardım yer almakta olup gıda bankacılığı yapabilirler. Belediye, hizmetlerini vatandaşlara en yakın noktalarda ve en doğru şekilde sunar. Hizmet sunumu sürecinde engelli bireyler, yaşlılar, dezavantajlı gruplar ve düşük gelirli için özel yöntemler kullanılmaktadır (Sevinç, 2015: 208).

Söz konusu kanununun 15. maddesine göre belediyenin yetki ve ayrıcalıkları arasında, yerel halkın ortak ihtiyaçlarını karşılamak için her türlü faaliyet ve girişimde bulunma yer almaktadır. İzinsiz satış yapan seyyar satıcıların çalışmalarından menedilmesi sonucu, cezası ödenmeyerek iki gün içinde geri alınmayan gıda ürünlerini gıda bankalarına, cezası ödenmeyerek otuz gün içinde geri alınmayan gıda dışı ürünleri yoksullara vermek belediyenin yetki ve imtiyazları dahilinde sayılmıştır. Kamuoyu yoklaması ve araştırması yoluyla, belediye vatandaşların belediye hizmetleriyle ilgili fikirlerini ve düşüncelerini belirlemek amacıyla faaliyet gösterebilir (Hameed, İnan ve Develi, 2020: 236-237).

Belediye başkanı, Belediye Kanunu'nun 38. maddesi gereğince, belde sakinlerinin huzur, esenlik, sağlık ve mutluluğunu sağlamak için gerekli tedbirleri almakla görevlidir. Belediye başkanı, bütçede ayrılan kaynakları yoksul ve muhtaçlar için kullanmak, engellilere yönelik hizmetleri yerine getirmek ve engelliler merkezi açmak gibi sorumlulukları üstlenmektedir (Aygen, 2014: 174). Belediye giderlerinin düzenlendiği 60. maddesinde ise dar gelirliler, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar belediyenin giderleri içerisinde bulunmaktadır. Aynı maddenin devamında belediyenin giderleri arasında, sosyal, kültürel, sanatsal ve bilimsel faaliyetler için yapılan harcamalar da bulunmaktadır (Güven ve Yazar, 2021: 25).

5393 sayılı kanununun 69. maddesine göre belediye ve mücavir alan sınırları dahilinde dar gelirliler, yoksul, muhtaç ve kimsesizlere veya afete maruz kalanlara, aile bireylerine ait konut bulunmayanlara arsa tahsisi yapılabilir. Ayrıca, 775 sayılı Gecekondu Kanunu'nun 25. maddesine uygun durumdaki kişilere de bu madde kapsamında arsa ve konut tahsis edilebilir. 75. maddeye göre ise görev ve sorumluluk alanlarına giren konularda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan dernekler, vergi muafiyeti tanınmış vakıflar ve meslek

odaları gibi kuruluşlar, görev ve sorumluluk alanlarına giren konularda belediye ile ortak hizmet projeleri gerçekleştirebilirler (Sezik, 2017: 56).

Kanunun 76. maddesi kapsamında yer alan hükümler, kent konseyleri ile ilgili düzenlemeleri içermektedir. Kent konseyi, kent yaşamında çeşitli alanlarda etkinlik göstererek kent vizyonunu ve hemşehrilik bilincini geliştirmeyi, kentin hak ve hukukunu korumayı, sürdürülebilir kalkınma ve çevre duyarlılığını sağlamayı, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı desteklemeyi, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme prensiplerini hayata geçirmeyi, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini uygulamayı hedeflemektedir. Belediyeler ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, sendikalar, noterler, üniversiteler, sivil toplum örgütleri, siyasi partiler, kamu kurumları, mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyi, kentin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlamaktadır (Erdoğan, 2021: 240).

Bu kanunda katılım ile ilgili düzenleme 77. maddede yer almaktadır. Belediyeler, beldede dayanışma ve katılımı sağlamak amacıyla sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür alanlarında hizmetler sunmaktadır. Bu hizmetler özellikle yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksul ve düşkünlere yöneliktir. Belediyeler, hizmetlerin etkinliğini, tasarrufunu ve verimliliğini artırmak için gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygulamaktadır (Sevinç, 2015: 208).

2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda sosyal belediyecilik ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Büyükşehir belediyesinin görev ve sorumluluklarının düzenlendiği 7. maddeye göre büyükşehir belediyesi, bölgenin bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatıları inşa etme, işletme veya işletirme görevini üstlenmektedir. Bu kapsamda, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor alanları, dinlenme ve eğlence mekanları gibi yerlerin yapımı ve işletimi büyükşehir belediyesinin sorumluluğundadır. Ayrıca, gerektiğinde amatör spor kulüplerine maddi yardımda bulunmak, malzeme ihtiyacını temin etmek ve gerekli destekleri sunmak da büyükşehir belediyesinin görevleri arasındadır. Büyükşehir belediyesi, sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri için bina ve tesisler inşa etmek, afet bölgelerine araç, gereç ve malzeme yardımı sağlamak, sağlık merkezleri, hastaneler ve mobil sağlık üniteleriyle yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklar gibi farklı gruplara yönelik sosyal ve kültürel

hizmetler sunmakla sorumludur (Aygen, 2014: 175-176). Ayrıca meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleriyle işbirliği yapmak büyükşehir belediyesinin faaliyetleri arasında yer almaktadır. Büyükşehir belediyesi, yoksul ve muhtaçlar için ayrılan bütçeyi kullanmak ve engellilerle ilgili faaliyetlere destek vermek amacıyla engelli merkezleri oluşturmak gibi önemli görev ve sorumlulukları da üstlenmektedir (Yeşil, 2019: 77).

Büyükşehir belediyesinin giderlerinin düzenlendiği 24. maddeye göre büyükşehir belediyesi, dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizlere yönelik sosyal hizmet ve yardımları gerçekleştirmektedir. Aynı şekilde engellilere de sosyal hizmet ve yardımlar sunmak büyükşehir belediyesinin giderleri arasında yer almaktadır (Güven ve Yazar, 2021: 25). 5216 sayılı kanunun 1. Ek maddesi uyarınca büyükşehir belediyeleri, engellilerle ilgili bilgi sağlamak, farkındalık oluşturmak, rehberlik etmek, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri sağlamak amacıyla engelli hizmet birimleri oluşturmaktadır. Bu birimler, engellilere hizmet amacıyla kurulmuş vakıf, dernek ve bu tür kuruluşlarla işbirliği yaparak faaliyetlerini sürdürmektedir.

2005 tarihli 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda sosyal belediyecilik alanında bazı düzenlemeler bulunmaktadır. İl özel idaresi, il sakinlerinin ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla oluşturulmuştur. Bu anlamda, il özel idaresi, ilde yaşayan vatandaşların ihtiyaçlarını gidermek için faaliyet göstermektedir. Kültür-sanat, turizm, sosyal hizmet ve sosyal yardımlar il sınırları içinde il özel idaresinin görev ve sorumlulukları arasında yer almaktadır. İl özel idaresi, hizmetlerini vatandaşlara en yakın noktalarda ve en uygun yöntemlerle sunmaktadır. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşük ve düşük gelirli bireylerin ihtiyaçlarına uygun yöntemler tercih edilmektedir. Valinin görevleri arasında, il halkının huzur, refah, sağlık ve mutluluğu için gerekli tedbirleri almak yer almaktadır. Yoksul ve ihtiyaç sahipleri için ayrılan bütçe kaynaklarını kullanmak valinin görevleri arasındadır. Yoksul, muhtaç, kimsesizler ve engellilere yönelik sosyal hizmet ve yardımlar il özel idaresinin giderleri içerisinde sayılmaktadır (Beyazıt ve Güneş, 2016: 87).

2012 tarihli 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına

Dair Kanun'da sosyal belediyecilik düzenlemeleriyle ilgili olarak 7. maddede Büyükşehir belediyeleri, ilçe belediyelerinin talepleri doğrultusunda afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaların tahliye edilmesi ve yıkımı konusunda her türlü yardımı temin etme ifadesi bu kanunla 5216 sayılı kanuna işlenmiştir (Özer, 2013: 121). Büyükşehir ve ilçe belediyeleri tarım ve hayvancılığı teşvik etmek hedefiyle her çeşit faaliyet ve hizmette bulunabilirler ibaresi bu kanunla 5216 sayılı kanuna işlenmiştir.

6360 sayılı kanuna göre muhtar, mahalle halkının gönüllü olarak katılımıyla ortak ihtiyaçları tespit etme, mahalle yaşam kalitesini iyileştirme, belediye ve diğer kamu kurumlarıyla ilişkileri yönetme, mahalleyle ilgili konularda görüş bildirme, diğer kurumlarla işbirliği yapma ve kanunlarla verilen diğer sorumlulukları yerine getirme görevini yapmakla yükümlüdür ibaresi bu kanunla 5393 sayılı kanuna işlenmiştir (madde 15). Kanunun 17. maddesine göre büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de maddi durumları ve hizmet önceliklerini analiz ederek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler ibaresi bu kanunla 5393 sayılı kanuna işlenmiştir. Belediyelerin gıda bankacılığı yapabileceği hükmü düzenlenmiştir.

Türkiye'de 1930 yılında çıkarılan 1583 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun bazı maddelerinde yerel yönetimlere sağlık ile ilgili konularda görev ve sorumluluklar verilmiştir. Bu kanuna göre belediyeler bulaşıcı hastalıklarla halk sağlığını korumakla görevlidir. Kanunda bulaşıcı hastalıklarla mücadelede yerel kontrolü sağlamak adına umumi hıfzıssıhha kurulları tanımlanmıştır. Böylece bu kanun Kovid-19 salgınında yerel yönetimlerin etkin bir şekilde görev alması adına ön plana çıkmıştır (Etiler, 2020: 69).

6360 sayılı kanunun 19. maddesine göre belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan dernekler, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınmış vakıflar ve 7/6/2005 tarihli ve 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu kapsamına giren meslek odaları ile ortak hizmet projeleri gerçekleştirebilir ibaresi bu kanunla 5393 sayılı kanuna işlenmiştir.

2003 tarihli 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nda sosyal belediyecilik düzenlemeleri 5. maddede şöyle verilmiştir; Kamu maliyesinin temel ilkeleri

arasında, maliye politikasının makroekonomik ve sosyal hedeflerle uyumlu bir şekilde planlanması ve uygulanması, kamu mali yönetiminin ekonomik, mali ve sosyal etkinliği bir arada sağlayacak şekilde kamusal tercihlerin oluşmasına yönelik gerekli şartların oluşturulması yer almaktadır.

Sosyal belediyecilik alanında bir diğer önemli düzenleme On Birinci Kalkınma Planı'dır. Ülkenin 2019-2023 yılları arasındaki ulusal hedeflerini yansıtan bu belgede sosyal yardım ve sosyal hizmet programlarının artırılması hedeflenmiştir. Bu hedefe ulaşabilmek için yerel yönetimler ile işbirliğinde bulunulması gerektiği belirtilmiştir. Çünkü toplumun ihtiyaç portföyünü en iyi şekilde yansıtabilecek kamu kurumları halka en yakın hizmeti sunan yerel yönetimlerdir (On Birinci Kalkınma Planı, 2019).

Acil Durum ve Afet Yönetmeliği'nin 14. maddesinde yer alan 'Başkanlık, görevleriyle ilgili konularda kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, Türkiye Kızılay Derneği ve konu ile ilgili diğer sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve uluslararası kuruluşlar ile işbirliği ve koordinasyonu sağlamakla yetkilidir' ifadesi de sosyal belediyecilik kapsamında değerlendirilebilir. 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nda sosyal nitelikli yardımlara 103. maddede değinilmiştir. Bu düzenlemelere ek olarak 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması Kanunu'nda ve 2872 sayılı Çevre Kanunu'nda yerel yönetimlere sosyal belediyecilik işlevi yükleyen hükümler bulunmaktadır.

Bazı uluslararası antlaşmalar da Türkiye'de sosyal belediyecilik uygulamalarının altyapısını oluşturmaktadır. 1985 yılında kabul edilen ve 1988 yılında yürürlüğe giren Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, Orta ve Doğu Avrupa ile Orta Asya'da yeni bir demokratik yerel yönetim sistemi olarak tasarlanmıştır. Şart ile özyönetim gibi yeni referanslar geliştirilmiştir (Ebel ve Péteri, 2007: 50). Şartın hükümleri, yerel özerkliğin temel öğelerini sunmaktadır. Vurgulanan yerellik ilkesi, belirlenmiş yasalar çerçevesinde kamu hizmetlerinin yerel yönetimlere verilmesini ifade ederek (Himsworth, 2011: 4-5) sosyal politikaların da yerele aktarılmasına yön vermektedir. Bir diğer anlaşma olarak Avrupa Kentel Şartı'nın bir bölümünü oluşturan Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu, kentlilerin sahip olması gereken hakları 20 ana başlık ile açıklamaktadır. Bu haklar; güvenlik, sağlıklı çevre, çalışma, barınma, ulaşım, sağlık, spor ve dinlenme, kültür, kültürlerarası faaliyetler, kaliteli mimari ve çevre, fonksiyonların uyumu, katılım, kalkınma, sürdürülebilir kalkınma,

mal ve hizmet, doğal kaynaklar ve zenginlikler, kendini gerçekleştirme, belediyeler arası işbirliği, mali yapılanma ve eşitlik (European Urban Charter, 1992). Ülkemizde sosyal belediyeciliğin gelişmesine katkı sunan bir belgedir. Bunların yanında başka ülkelerin oluşturdukları standartlar ve hukuksal altyapı mekanizmaları Türkiye için örnek oluşturmaktadır.

3.4.3. Türkiye’de Sosyal Belediyeciliğin Uygulanma Süreci

Belediyeler, vatandaşların sosyal hayatlarını iyileştirmek, toplumsal sorunlarla mücadele etmek ve sosyal adaleti temin etmek hedefiyle birçok proje ve uygulama hayata geçirmektedir. Bu bağlamda, sosyal belediyecilik uygulamalarının etkili bir şekilde örgütlenmesi, uygulanması ve yönetilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Türkiye’de sosyal belediyecilik uygulamalarının yürütülmesi için büyükşehir belediyeleri, il ve ilçe belediyelerinde bulunan ana birimler şu şekilde sıralanabilir (Kalaycı, 2021: 702-708); “Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı”, “Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı”, “Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı”, “Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı”, “Kadın, Aile, Eğitim ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı” veya “Sosyal Projeler Daire Başkanlığı”, “İnsan Kaynakları ve Eğitim Daire Başkanlığı”, “Kültür Daire Başkanlığı”, “Sağlık Daire Başkanlığı” “Halkla İlişkiler Daire Başkanlığı”. Türkiye’de sosyal belediyecilik uygulamalarına yönelik planlamalar bu ana birimler doğrultusunda işlemektedir.

Belirtilen ana birimlerin altında sosyal belediyeciliğin işlevlerine uygun alt birimler kurulmuştur. Türkiye’deki büyükşehir belediyeleri, il ve ilçe belediyelerinde sosyal belediyecilik uygulamaları çerçevesinde kurulan alt birimler ise şu şekilde sıralanabilir (Kalaycı, 2021: 702-708); “Aile ve Sağlık Hizmetleri Şube Müdürlüğü”, “Engelli Hizmetleri Şube Müdürlüğü”, “Göç ve Göçmen İşleri Şube Müdürlüğü”, “Bakım Evleri Şube Müdürlüğü”, “İş Sağlığı ve Güvenliği Şube Müdürlüğü”, “Çocuk Evleri Şube Müdürlüğü”, “Psikolojik Danışmanlık ve Destek Eğitim Şube Müdürlüğü”, “Yaşlı Hizmetleri ve Şefkat Evleri Şube Müdürlüğü”, “Kültür Etkinlikleri Şube Müdürlüğü”, “Meslek Edindirme Şube Müdürlüğü”, “Çocuk ve Gençlik Hizmetleri Şube Müdürlüğü”, “Ayni ve Nakdi Yardım Şube Müdürlüğü”, “Aşevleri Şube Müdürlüğü”, “Hayat Boyu Öğrenme Şube Müdürlüğü”, “Yurtlar ve Misafirhaneler Şube Müdürlüğü”, “Kütüphane ve Müze Şube Müdürlüğü”, “Göç

Yönetimi Şube Müdürlüğü”, “Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü”, “Yaşam Evi Şube Müdürlüğü”, “Sosyal Projeler Şube Müdürlüğü”, “Meslek Fabrikası Şube Müdürlüğü”, Toplum Sağlığı ve Eğitim Şube Müdürlüğü”, “Şehit ve Gazi Hizmetleri Şube Müdürlüğü”, “Bağımlılıkla Mücadele Şube Müdürlüğü”, “Kent Konseyi Şube Müdürlüğü”, “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Şube Müdürlüğü” ve “Kadın Ekonomisini Güçlendirme Şube Müdürlüğü”.

Çalışmada belirtilen ana birim ve alt birimler büyükşehir belediyeleri, il ve ilçe belediyelerinde sosyal belediyecilik alanlarında faaliyetler yürütmektedir. Belediye halkı bu birimlerin fiziksel etkinliklerinden belediyelere form ile müracaat ederek faydalanabilmektedir. Maddi veya manevi desteklerde ise belediyelere form doldurarak, belirtilmiş telefon numarası ile irtibata geçerek ya da internetten başvuru yapılabilir. Bazı belediye faaliyetlerine e-devlet üzerinden de başvurulabilmektedir. Başvurular ilgili birim tarafından, bazı durumlarda yüz yüze görüşme ya da ev ziyaretleri şeklinde, değerlendirilir ve hizmet vermeye başlanılmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde ilk olarak alan araştırması materyalleri anlatılmıştır. Bölümün devamında araştırmadan elde edilen bulgular sunulmuştur.

4.1. Alan Araştırması

Bu başlık devamında araştırmanın amacı ve önemi, araştırma yöntemi ve veri toplama teknikleri, araştırma evreni ve örnekleme ile araştırma soruları verilmiştir.

4.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Kovid-19 salgını, dünya genelinde büyük bir etkiye sahip olan ve birçok ülkeyi etkileyen bir pandemi olmuştur. Kovid-19 salgını devletin yönetim kademelerini de etkilemiştir. Vatandaşa en yakın hizmet birimleri olarak yerel yönetimler, salgın sürecinde de halkın ihtiyaçlarının karşılanması noktasında önem kazanmıştır. Araştırmanın temel amacı Kovid-19 salgını sürecinde büyükşehir belediyelerinin sosyal belediyeçilik faaliyetlerinin hangi açılardan önem kazandığını birçok yönüyle açıklamaktır. Bu amaç doğrultusunda Adana, Ankara, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, İzmir ve Samsun Büyükşehir Belediyeleri'nin Kovid-19 salgını sürecindeki sosyal belediyeçilik faaliyetleri incelenecektir. Çalışmada geleceğe yönelik önlemlerin alınması adına salgın yönetiminde bu kurumların yaşadığı zorlukların tespit edilmesi ile pandemi sürecinde ortaya çıkan sorunlara hangi uygulamalarla çözüm üretildiğini açıklamak da amaçlanmaktadır.

Ülkelerin sağlık politikalarını ve yerel yönetim işlevlerinin ne kadar önemli olduğunu ortaya çıkaran Kovid-19, dünya çapında sosyal belediyeçilik uygulamalarını ön plana çıkarmıştır. Kovid-19 sürecinde yerel yönetimlerin sosyal belediyeçilik faaliyetleri ile ilgili çalışmalar şu şekilde sıralanabilir; Bilgiç (2020) "COVID-19 ile Mücadele Sürecinde Yerel Yönetimlerin Genel Görünümü" makalesinde 30 büyükşehir belediyesinin belirlenmiş konularda hangi faaliyetleri gerçekleştirdiğine değinilmiştir. Peker ve Köseoğlu (2021)

“Koronavirüs (Covid- 19) Salgınında Krizle Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü: Beş Büyükşehir Belediyesinde Bir Analiz” makalesinde beş büyükşehir belediyesinin koronavirüs (Kovid-19) salgını sürecinde aktör olarak yerine getirdikleri görevler ekonomik, siyasi, hukuki açıdan ve vatandaşlar açısından temellendirilerek ele alınmıştır. Bilgili (2020) “Merkezi Yönetim, Yerel Yönetimler ve Koronavirüs (COVID-19) Salgını” makalesinde ülkelerin ve yerel yönetimlerin pandemi sürecindeki faaliyetlerine değinmiştir. Öner ve Çam’ın (2021) “Covid-19 Sürecinde Yükselen Sosyal Belediyecilik: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği” isimli çalışmasında Kovid-19 salgını sürecinde Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin sosyal belediyecilik faaliyetleri açıklanmıştır. YÖK Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında Kovid-19 ve sosyal belediyecilik başlığında sorgulama yapıldığında yüksek lisans ve doktora düzeyinde tez çalışması bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu konuda yüksek lisans ve doktora düzeyinde tezin bulunmaması çok önemli bir süreç olan Kovid-19 pandemisinin yerel sonuçları için Türkiye’nin yedi büyükşehir belediyesinin incelenmesi bu çalışmayı literatür bazında önemli kılmaktadır.

4.1.2. Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Teknikleri

Araştırma yapmak ve hipotezleri test etmek için veriler elde edilmelidir. Sosyal bilimlerde sabit sayılı verilerin analizi için nicel yöntem kullanılırken bir durum, olay ve olgu üzerinden analiz yapmak için nitel yöntem kullanılmaktadır (Berg ve Lune, 2019: 13). Bu bağlamda araştırma yöntemi olarak nitel veri analiz yöntemi seçilmiştir. Nitel analiz, bir konuyu belirli sınırlılıklar içerisinde derinlemesine incelemek olarak tanımlanabilir. Alan araştırması olarak da adlandırılan bu yöntemde gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama teknikleri kullanılmaktadır (Baltacı, 2019: 369).

Araştırma çerçevesinde konu ve süreçle ilgili birincil ve ikincil kaynaklar değerlendirilerek detaylı alanyazın (literatür) taraması yapılmıştır. Konu ile ilgili olarak yabancı ve yerli kaynaklar incelenmiş, veri tabanları taramıp, konuyla ilgili daha önce yayınlanmış kitap, dergi, makale, tez, el kitabı, rapor vb. ikincil veriler değerlendirilmiştir. Araştırmanın uygulama aşamasında ise seçilen yedi büyükşehir belediyesinde Kovid-19 salgını sürecinde gerçekleştirilen sosyal belediyecilik faaliyetlerinin kapsamı için bu büyükşehir belediyelerinde çalışan personellerle bireysel görüşmeler yapılmıştır. Görüşme

gerçekleştirilemeyen büyükşehir belediyeleri için faaliyet raporları, performans raporları ve web siteleri incelenip doküman analizi yapılmıştır.

Doküman analizi, bir araştırma konusuyla ilgili olarak kişi veya kurumlar tarafından oluşturulan çeşitli yazılı belgelerin, yapıtların veya kalıntıların derlenmesi ve incelemesini içeren bilimsel bir araştırma yöntemidir. Doküman analizi, çeşitli dokümanların taranması, toplanması, incelenmesi, sorgulanması ve analiz edilmesi sürecidir. Bu süreç, araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak kullanılan belgelerin ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmesini içermektedir (Sak vd., 2021: 228).

Görüşme, sözlü iletişim aracılığıyla veri toplama tekniğidir. Görüşmeler, bireysel ya da grupça yapılabilir. Görüşme yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Bu üç düzeyin temel farklılığı görüşme öncesinde görüşmeciye bırakılan esnek alandır. Yapılandırılmış görüşmelerde her şey çok nettir ve kurallar katıdır. Yapılandırılmamış görüşmede görüşmeci önceki bilgileri ışığında görüşmenin ilerlemesine bağlı olarak sorularını yöneltmektedir (Karasar, 2020: 210-213). Bu iki uç arasında olmak için yarı yapılandırılmış görüşme tekniği seçilmiştir. Literatür taraması sonucunda 9 soru hazırlanmıştır. Görüşmeler 7 Nisan 2023 – 16 Haziran 2023 tarihleri arasında yapılmıştır. Ankara, Gaziantep, İstanbul ve Samsun Büyükşehir Belediyeleri ile görüşme; Adana ve İzmir Büyükşehir Belediyeleri ile hem görüşme hem doküman analizi; Erzurum Büyükşehir Belediyesi için doküman analizi yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen cevaplar ve yapılan doküman analizi verileri MAXQDA Nitel Analiz Programı ile analiz edilmiş ve bulgular elde edilmiştir. MAXQDA Programında temalar oluşturulmuştur. Temaların oluşturulmasında konunun uzmanı olan iki kişinin görüşleri alınmıştır.

4.1.3. Araştırma Evreni ve Örneklemi

Araştırma evreni, araştırma çalışmasının kapsamını ve sınırlarını temsil etmektedir. Araştırmacının seçtiği bir temsil grup üzerinden görüş bildireceği evrendir. Örneklem ise belirlenen evreni yansıtan küçük kümeyi oluşturmaktadır. Maliyet, kontrol ve etik zorluklar bilimsel araştırmalarda belirli bir alana indirgenmiş örneklem üzerinde çalışmanın asıl sebebi olmuştur (Karasar, 2020: 147-148). “Kovid-19 Pandemi Sürecinde Sosyal

Belediyecilik: Yedi Büyükşehir Belediyesinin Çalışmaları Üzerine Nitel Bir Analiz” adlı tez çalışmasında araştırmanın örneklemini Türkiye’nin yedi bölgesinden vaka sayıları ve sosyal belediyecilik faaliyetlerini dikkate alarak seçilen Adana, Ankara, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, İzmir ve Samsun Büyükşehir Belediyeleri oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini zaman ve maliyet açısından yedi büyükşehir belediyesi ile kısıtlanmıştır.

Araştırma örneklemini oluşturan büyükşehir belediyeleri ile ilgili bilgiler şu şekilde sıralanabilir;

- Adana, Türkiye'nin bir ili ve Akdeniz Bölgesi'nde yer alan bir şehirdir. Adana 2.263.373 nüfusuyla Türkiye'nin önemli ekonomik ve kültürel merkezlerinden biridir. Tarım, sanayi ve ticaret açısından önemli bir konuma sahiptir. Adana Büyükşehir Belediyesi, Adana şehrinin yönetiminden sorumlu olan belediye kurumudur. Adana'nın ilk adı Ezene iken sonradan Atana yapılmıştır. Zamanla Adana ismini alan ilde 1840 yılına kadar günümüzdeki formda bir belediye kurumu bulunmamaktadır. Merkezi hükümet kamu faaliyetlerini vakıflar ise sosyal amaçlı işlemleri yerine getirmiştir. 1871 yılında Adana Belediyesi kurulmuş ilk belediye başkanlığı makamına Gözlüklü Süleyman Efendi getirilmiştir. Kurum cumhuriyetin kurulmasının ardından birçok altyapı çalışmalarını üstlenmiştir. Adana Belediyesi, 1984-1989 yılları arasında belediye şirketi aracılığıyla birçok altyapı hizmetini özelleştirmesiyle adından sıkça söz ettirmiş yenilenmenin öncülerinden biri olmuştur. Adana Belediyesi, 1986 tarihinde yürürlüğe giren 3306 sayılı kanunla Büyükşehir Belediyesi olmuştur. Büyükşehir Belediyesi statüsüyle birlikte Adana'nın yönetimi ve sorumluluk alanı genişlemiş, daha geniş bir coğrafi bölgeyi kapsayacak şekilde büyükşehir belediye sınırları belirlenmiştir. Adana Büyükşehir Belediyesi “Lider ve öncü durumunu koruyarak Türkiye ve Dünya’da örnek belediye olmak” vizyonuyla çalışmaktadır. Adana Büyükşehir Belediyesi’nin sosyal belediyecilik uygulamaları alanında hizmet veren birimleri “Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı”, “Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı”, “Gençlik ve Spor Hizmetleri Daire Başkanlığı” ve “Kadın ve Aile Hizmetleri Daire Başkanlığı” şeklinde sıralanabilir. Adana Büyükşehir Belediyesi’nin Büyükşehir Belediye Başkanı olarak görev alan Zeydan Karalar 2019 tarihinden beri görev almaktadır. (Adana Büyükşehir Belediyesi, 2023).

- Ankara, Türkiye'nin başkenti ve en kalabalık ikinci şehri olarak İç Anadolu Bölgesi'nde yer almaktadır. Nüfusu son olarak 5.747.325 kayıtlara geçmiştir. Ankara, Türkiye'deki birçok kamu kurumunun ve büyükelçiliklerin bulunduğu önemli bir şehirdir. Tanzimat dönemine kadar kent hizmetleri vakıf ve loncalar tarafından yerine getirilmekte olup yönetsel işler kadı tarafından görülmüştür. Ankara'nın 1924 yılında başkent seçilmesi diğer illerden farklı olarak yerel düzeyde yönetimlerin de gelişmesine olanak sağlamıştır. 1924 tarihinde Ankara Şehremaneti'nin kurulması belediye varlığının temeli ve ülkedeki öncü girişimlerden biri olmuştur. 1930 yılında Ankara'da belediye ve valilik tek bünyede birleşmiştir. 1961 yılında belediye yönetimi statüsünü tekrar kazanarak ayrı bir birim haline gelmiştir. 1963 yılından itibaren belediye başkanlarının seçimle iş başına gelmesiyle Ankara halkı idarecilerini doğrudan seçimle belirlemeye başlamıştır. Ankara, büyükşehir belediye statüsünü 1984 yılında çıkarılan 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile elde etmiştir. İlk büyükşehirlerden biri olarak başkent bir nevi yönetim laboratuvarı olmuştur. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin vizyonu "Ankara'yı tarihi, kültürel ve çevresel değerlerine sahip çıkararak yaşanılabilir, sürdürülebilir marka bir şehir yaparak gelişen ve değişen dünyada öncü başkent haline getirmek" şeklinde verilmiştir. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal belediyecilik uygulamaları alanında hizmet sağlayan birimleri "Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı", "Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı", "Kadın ve Aile Hizmetleri Dairesi Başkanlığı" ve "Gençlik ve Spor Hizmetleri Dairesi Başkanlığı" şeklinde sıralanabilir. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin 2019 yerel seçimleriyle Büyükşehir Belediye Başkanı Mansur Yavaş olmuştur (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2023).
- Erzurum, Türkiye'nin Doğu Bölgesi'nde yer alan bir şehirdir. Erzurum'un nüfusu 756.893'tür. Tarihi ve kültürel zenginlikleriyle ön plana çıkarak Erzurum, aynı zamanda önemli bir eğitim, turizm ve ticaret merkezi olmuştur. Doğal güzellikleri, tarihi yapıları ve kış sporları gibi turistik cazibe merkezlerine sahiptir. Şehir, Erzurum Kongresi ile cumhuriyet tarihi için önemli bir yere sahiptir. Erzurum'da belediye teşkilatının kuruluş tarihi olarak 1868 yılı kabul edilmektedir. Bu tarih, Erzurum'un belediye olarak resmi olarak yönetilmeye başlandığı dönemdir. Daha sonra belediye teşkilatının gelişimi ve yapılanması zaman içerisinde değişiklik göstermiştir. Cumhuriyetin kurulmasıyla beraber daha köklü bir belediye yapılanması halini

almıştır. Öte yandan, Erzurum'un büyükşehir belediyesi statüsüne kavuşma tarihi ise 1987'dir. 1987 yılında çıkarılan 3398 sayılı Kanun ile Erzurum, büyükşehir belediyesi statüsüne yükseltilmiştir. Bu değişiklikle birlikte Erzurum, daha geniş bir coğrafi bölgeyi kapsayan büyükşehir belediyesi sınırlarına sahip olmuştur. Erzurum Büyükşehir Belediyesi günümüzde “Tüm dünya çapında görmek ve yaşamak için arzulanan; tarihi, kültürel ve doğal kaynakları ile yaşanabilir; yaşam kalitesi ileri seviyede, bölgesindeki kentlere öncü ve örnek bir Erzurum” vizyonu ile yönetilmektedir. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal belediyecilik ile ilgili görev yapan birimleri “Gençlik ve Spor Hizmetleri Daire Başkanlığı”, “Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı” ve “Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı” şeklinde sıralanabilir. Adana Büyükşehir Belediyesi'nin 2019 yerel seçimleriyle Büyükşehir Belediye Başkanı Mehmet Sekmen olmuştur (Erzurum Büyükşehir Belediyesi, 2023).

- Gaziantep, Türkiye'nin Güneydoğu Bölgesi'nde yer alan 2.130.432 nüfuslu bir şehirdir. Tarihi ve kültürel zenginlikleri, mutfağı, el sanatları ve doğal güzellikleriyle ünlüdür. Gaziantep, aynı zamanda Türkiye'nin en büyük altıncı şehri ve bir sanayi merkezidir. 1870'li yıllara uzanan yerel anlamdaki ilk yöneticisi Mustafa Ağa'dır. Gaziantep, Osmanlı Dönemi'nde de il statüsüyle yönetilmiştir. Kurtuluş Savaşı'nda 10 ay boyunca şehir için mücadele veren halkı onurlandırmak adına Antep adının önüne “Gazi” unvanı verilmiştir. Gaziantep'in belediye olması 1923 yılına dayanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra Gaziantep, belediye olarak yönetilmeye başlanmıştır. Bu tarihten itibaren Gaziantep'in belediye teşkilatı, şehirdeki altyapı çalışmaları, ulaşım hizmetleri, çevre düzenlemeleri ve diğer kamu hizmetlerini yürütmektedir. 1987 yılında Gaziantep Büyükşehir Belediyesi kurulmuştur. 6360 sayılı kanun ile büyükşehir belediyesi sınırları ile il sınırları birleştirilmiştir. “Gaziantep'i tarihi ve kültürel mirası ve çağdaş çalışmaları ile küresel ölçekte referans olan sürdürülebilir gelişmişlik düzeyinde refah düzeyi yüksek bir kent yapmak” vizyonu ile çalışmaktadır. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal belediyecilik hizmeti sunan birimleri “Kadın Aile Eğitim ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı”, “Sağlık Hizmetleri ve Engelliler Daire Başkanlığı” ve “Gençlik Hizmetleri ve Spor Daire Başkanlığı” şeklinde sıralanabilir. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin 2019 yerel seçimleriyle Büyükşehir Belediye Başkanı Fatma Şahin olmuştur (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, 2023).

- İstanbul, 15.840.900 nüfusuyla Türkiye'nin en kalabalık ve en önemli şehirlerinden biri olarak Marmara Bölgesi'nde yer almaktadır. Hem Asya kıtasında hem de Avrupa kıtasında yer almasıyla dikkat çeken İstanbul, tarihi ve kültürel zenginlikleri, boğazı, sarayları, camileri ve diğer turistik cazibe merkezleriyle ünlüdür. Aynı zamanda Türkiye'nin ekonomik, ticari ve kültürel merkezlerinden biridir. 1857 yılında Şehremaneti Nizamnamesi ile İstanbul on dört belediye dairesine bölünmüş devamında çeşitli düzenlemelerle yönetim yapısı değişmiştir. İstanbul'un ilk Şehremini Salih Paşa olmuştur. 1913 yılında on dört belediye tek bir belediye yapılanması altında birleştirilmiştir. 1930 yılında İstanbul'da belediye ve valilik tek birim haline getirilmiştir. Halk tarafından göreve gelen İstanbul Umumi Meclisi kurulmuştur. 1961 senesinde mahalli idarelerin tanımlanmasıyla belediye halini almıştır. İstanbul'un büyükşehir belediyesi statüsüne kavuşma tarihi 1984 yılıdır. 1984 yılında çıkarılan 3030 sayılı Kanun ile İstanbul, Türkiye'nin ilk büyükşehir belediyesi olarak resmi olarak ilan edilmiştir. 1985 tarihinde birtakım yetkiler merkezi otoriteden yerel yönetimlere aktarılmıştır. Böylece büyükşehir belediyeleri geniş yetkilerle donatılmıştır. Günümüzde “Adil, yeşil ve yaratıcı şehir, mutlu İstanbullu” vizyonuyla yönetilmektedir. “Kültür Dairesi Başkanlığı”, “Sağlık Dairesi Başkanlığı” ve “Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı” birimleri tarafından İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal belediyecilik faaliyetlerini yürüttüğü birimlerdir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 2019 yerel seçimleriyle Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu olmuştur (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2023).
- İzmir, Türkiye'nin batısında, Ege Denizi'nin kıyısında Ege Bölgesi'nde yer alan bir şehirdir. İzmir'in nüfusu 4.425.789 olarak kayıtlara geçmiştir. Tarihi ve kültürel zenginlikleri, sahil şeridi, doğal güzellikleri ve modern yaşam tarzıyla dikkat çeken İzmir, Türkiye'nin üçüncü büyük şehri ve önemli bir ekonomik ve turistik merkezidir. İzmir'in belediye statüsüne kavuşma tarihi, 1856 yılına dayanmaktadır. İzmir, Osmanlı İmparatorluğu döneminde ilk belediyelerin kurulduğu şehirlerden biridir. 1856 yılında çıkarılan bir ferman ile İzmir'de belediye teşkilatı oluşturulmuş ve şehir resmi olarak belediye yönetimi ile idare edilmeye başlanmıştır. 1923 yılından itibaren belediye görevi devam etmiştir. Uşakizade Muammer Bey, cumhuriyet tarihinin ilk İzmir Belediye Başkanıdır. 1930'lu yıllarda İzmir Belediyesi, gerçekleştirdiği çalışmalarla adından söz ettirmiştir. Yetki alanları genişledikçe hızla büyümüş halka büyük hizmetler sunmuştur. İzmir, büyükşehir belediyesi statüsüne

1984 yılında kavuşmuştur. 1984 yılında Türkiye'de büyükşehir belediyesi sistemine geçilmesiyle birlikte İzmir, Türkiye'nin büyükşehirlerinden biri olarak resmi olarak ilan edilmiştir. İzmir Büyükşehir Belediyesi, “Gücünü, farklılıkların uyum içinde bir araya gelmesinden alan dünyadan öğrenen ve dünyaya ilham veren refahın, adaletin ve doğayla uyum içinde yaşamın bütün parçalarıyla bütünleştiği bir kent olmak” vizyonuyla hareket etmektedir. İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal belediyecilik alanında hizmet yürütmesinde görev alan birimler “Gençlik ve Spor Hizmetleri Daire Başkanlığı”, “Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı”, “Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı” ve “Sosyal Projeler Dairesi Başkanlığı” şeklinde sıralanabilir 2019 yerel seçimlerinde İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı görevini Mustafa Tunç Soyer almıştır (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2023).

- Samsun, Türkiye'nin Karadeniz Bölgesi'nde yer alan bir ildir. Nüfusu 1.371.274'tür. Samsun Belediyesi'nin kuruluşu, Osmanlı İmparatorluğu'nun batılılaşma hareketleriyle birlikte alınan modern belediye sistemini uygulama kararıyla gerçekleşmiştir. İlk dönemlerde İstanbul'dan atanan belediye başkanları tarafından yönetilen Samsun Şehremaneti, 1893 yılında ilk kez halkın seçimiyle işbaşına gelen bir belediye başkanıyla yönetilmeye başlanmıştır. Cumhuriyet döneminde de faaliyetlerini sürdüren Samsun Belediyesi'nin ilk belediye başkanı Boşnakzade Ahmet Resai Bey olmuştur. Cumhuriyet tarihi boyunca belediyenin gelişimi ülke geneliyle paralel şekilde olmuş Karadeniz Bölgesi'nin gelişmiş şehirleri arasında yer almıştır. 1993 yılında çıkarılan bir kanunla Samsun Büyükşehir Belediyesi adını alarak büyükşehir statüsü kazanmıştır. Bu dönemde yetkileri ve görev alanı genişlemiştir. 2014 yılında kabul edilen bir kanunla tüm Samsun ilçeleri, büyükşehir belediyesinin yetki kapsamına alınmış ve Samsun "bütünşehir" haline gelmiştir. “Yatay kalkınmayı Türkiye’de en iyi başaran hatta dünyaya örnek olacak bir kent olma” vizyonuyla çalışmaktadır. Samsun Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal belediyecilik alanında hizmet yürütmesinde görev alan birimler “Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı” ve “Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı” şeklinde verilebilir. 31 Mart 2019 yerel seçimleri için Samsun Büyükşehir Belediye Başkanlığına Mustafa Demir seçilmiştir (Samsun Büyükşehir Belediyesi, 2023).

Örnekleme oluşturan büyükşehir belediyeleri ile ilgili yapılan görüşmeler hakkındaki bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 5

Büyükşehir Belediyeleri ile Yapılan Görüşme Detayları

Büyükşehir Belediyeleri	Görüşülen Birim	Görüşme Tarihi
Adana Büyükşehir Belediyesi	Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı	15.05.2023
Ankara Büyükşehir Belediyesi	Genel Sekreterlik Proje Ofisi	08.05.2023
Gaziantep Büyükşehir Belediyesi	Kadın, Aile ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı	11.06.2023
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı	07.04.2023
İzmir Büyükşehir Belediyesi	Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı	16.06.2023
Samsun Büyükşehir Belediyesi	Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı	02.05.2023

4.1.4. Araştırmanın Soruları

Araştırmanın soruları aşağıda belirtildiği gibidir.

S1: Kovid-19 salgını sürecinde büyükşehir belediyelerinin sosyal belediyecilik alanındaki hizmetleri önem kazandı mı?

S2: Kovid-19 salgını sürecinde büyükşehir belediyelerinin sosyal belediyecilik alanındaki hizmetleri kapsamında dezavantajlı gruba yönelik faaliyetler arttı mı?

S3: Kovid-19 salgını sürecinde büyükşehir belediyelerinin merkezi yönetim, kent konseyleri, sivil toplum kuruluşları ve özel kurumlarla ilişkileri ve işbirlikleri sağlandı mı?

S4: Kovid-19 salgını sürecinde büyükşehir belediyelerinin sosyal belediyecilik alanındaki hizmetlerini halka iletmek önem kazandı mı?

4.2. Araştırma Bulguları (Yedi Büyükşehir Belediyesinin Covid-19 Sürecinde Sosyal Belediyecilik Faaliyetleri Üzerine Nitel Bir Araştırma)

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular açıklanmıştır.

4.2.1. Büyükşehir Belediyelerinin Sosyal Belediyecilik Anlayışı

Sosyal belediyecilik, yerel halkın sosyal alanlardaki ihtiyaçlarının bir yerel birim tarafından karşılanmasıdır. Toplumda yardıma ihtiyacı olanların desteklenmesi, toplumun refahının eşitlenmesi ve yükseltilmesi adına yerel birimler, projeler oluşturmakta ve bunları hayata geçirmektedir (Kocaoğlu, Aydoğan ve Akkuş, 2017: 159-160). Tek bir sosyal belediyecilik anlayışı tanımı bulunmamaktadır. Yedi büyükşehir belediyesi ile yapılan görüşmeler ve doküman analizi sonucunda bu kamu kurumlarının sosyal belediyecilik tanımlarında sık kullanılan kavramlar kodlanmış ve kelime bulutu oluşturulmuştur.

Şekil 1. Sık kullanılan kavramlar

Şekil 1 incelendiğinde; en çok tekrar edilen kelimelerin sosyal, çözüm ve sağlık olduğu görülmektedir. Sıklık derecesine göre diğer kavramlar ise kalkınma, kaynak yaratmak, dezavantajlı, kalite odaklı, adalet, sosyal doku, rehabilitasyon, ihtiyaç, desteklemek, sürekli, hızlı, üretim, adil, eşit, insan, spor, eğitim, bakım, üretici, istihdam, kırsal, kentsel, risk, kültür, yaşam ve ittifak olmuştur. Yedi büyükşehir belediyesinin sosyal belediyecilik tanımları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 6

Yedi Büyükşehir Belediyesinin Sosyal Belediyecilik Tanımları

Büyükşehir Belediyeleri	Sosyal Belediyecilik Tanımları
Adana Büyükşehir Belediyesi	<p>“Adana Büyükşehir Belediyesi, sosyal belediyecilik kavramını toplumun refahını artırmak, sosyal adaleti sağlamak ve yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla faaliyetlerini yürüten bir anlayış olarak tanımlar. Sosyal belediyecilik, belediyenin hizmetlerini sadece fiziksel altyapıya odaklanmak yerine, insan odaklı bir yaklaşımla gerçekleştirmesini ifade eder. Adana Büyükşehir Belediyesi, halka yönelik sorunları bilen bu sorunlara hızlı çözüm üreten bir anlayışla çalışmaktadır.”</p>
Ankara Büyükşehir Belediyesi	<p>“Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2019 yılından itibaren “hiçbir vatandaşın yatağa aç girmemesi” amacıyla projelerini tasarlamakta ve hayata geçirmektedir. Bu kapsamda yapılan sosyal yardım ve hizmetler iyileştirilmiş, kapsamı ihtiyaca göre çeşitlendirilmiştir. Sosyal yardımlar düzenli ve kriz süreçlerinde dönemsel olarak yapıldığı gibi, “Ankaralıları zengin etmek” amacıyla kırsal kalkınma, üretim ve istihdam temelli sürekliliği olan projeler Belediyemizin odağında yer almaktadır.”</p>
Erzurum Büyükşehir Belediyesi	<p>“Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal belediyecilik anlayışı, vatandaşların sosyal ihtiyaçlarını ve refahını ön planda tutan bir yaklaşıma dayanmaktadır. Belediye, halkın temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik hizmetlerin yanı sıra, eğitim, sağlık, kültür, spor ve diğer sosyal alanlarda da faaliyet göstererek toplumun gelişimine katkıda bulunmaktadır. Sosyal belediyecilik anlayışı çerçevesinde, Erzurum Büyükşehir Belediyesi, dezavantajlı grupları ve ihtiyaç sahiplerini desteklemek için çeşitli sosyal yardım programları yürütmekte ve sosyal projelere öncelik vermektedir.”</p>

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi

“Gaziantep Büyükşehir Belediyesin de temelde sosyal risk gruplarına ve dezavantajlı kesimler olarak ifade edilen kadınlara, çocuklara, yaşlılara, yoksullara, işsizlere ya da etnik kimlik, cinsiyet, göçmenlik gibi nedenlerle toplumdan dışlanmış gruplara yönelik hizmetler sunulması öncelik olarak alınmıştır. Ve bu çalışmalar sürekliliği devam eden hizmetlerdir.”

İstanbul Büyükşehir Belediyesi

“İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal belediyeçilik anlayışı, toplumun her kesimine eşit ve adil hizmet sunmayı, sosyal adaleti sağlamayı ve ihtiyaç sahiplerinin desteklenmesini temel prensipler olarak benimser. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, kentin sosyal dokusunu anlayarak, farklı kesimlerin ihtiyaçlarını belirlemeye ve çözümler üretmeye çalışır. Bu doğrultuda, belediye hizmetlerinin adil ve eşitlikçi bir şekilde dağıtılması, dezavantajlı grupların korunması ve ihtiyaçlarının karşılanması büyük önem taşır.”

İzmir Büyükşehir Belediyesi

“İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin yürütülen çalışmaları sosyal belediyeçilik anlayışı üzerinden yükselmektedir. İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal belediyeçilik anlayışını, vizyonda belirtildiği gibi halkın refahını yükseltmeye odaklanması, toplumcu çalışmalar yürütmesi, halkın katılımına önem vermesi, kentsel ittifaklar ve toplumsal müştereklere öncelik vermesi şeklinde tanımlayabiliriz.”

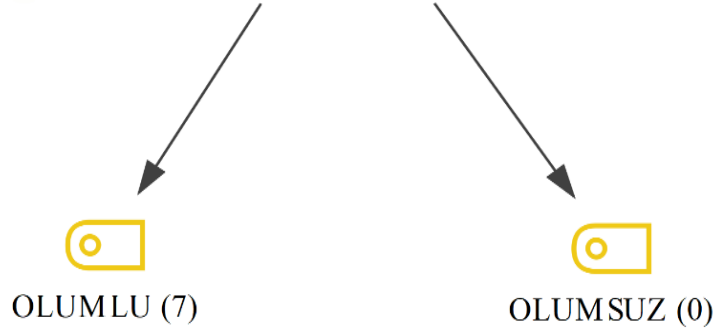
Samsun Büyükşehir Belediyesi

“Samsun Büyükşehir Belediyesi; sosyal belediyecilik anlayışı kapsamında bulunduğu şehirde sosyal adaleti sağlamak, katılımı artırarak, üretici olmak, kaynak yaratmak, sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan kalkınmasına yönelik politikalar hazırlamak ve bu politikalar doğrultusunda hizmet vermeyi stratejik amaçları arasında görmektedir. Bu bağlamda kadın, çocuk, genç, engelli, yaşlı ve yardıma muhtaç kişiler gibi dezavantajlı gruplar arasında değerlendirilen vatandaşlara yönelik sosyal yardım, eğitim, ulaşım, rehabilitasyon, sosyal destek hizmetleri, evde bakım ve sağlık hizmetleri, sosyal ve kültürel hizmetler gibi birçok alanda hizmetlerini sürdürmektedir.”

4.2.2. Kovid-19 Salgını Sürecinin Sosyal Belediyeciliğe Etkisi

2019 yılında ortaya çıkan ve kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına alan Kovid-19 salgını, ekonomik, sosyal, toplumsal, yönetsel ve psikolojik etkiler olmak üzere birçok nedenlerle insanlık tarihinin en büyük krizlerinden biri olduğu söylenebilir. Salgın kentleri ve yaşam alışkanlıklarını da derinden etkilemiştir. Bu durumda kent yönetimleri halkın yaşamsal ihtiyaçlarını gidermek için ana üs haline gelmiştir (Öner, 2020: 76-82). Kovid-19 salgını süreci Türkiye’de büyükşehir belediyelerinin sosyal belediyecilik çalışmalarına etki etmiştir. Bu bağlamda çalışmanın örnekleme içinde yer alan yedi büyükşehir belediyesine “Kovid-19 pandemi süreci, büyükşehir belediyenizin sosyal belediyecilik anlayışını nasıl etkilemiştir?” sorusu sorulmuştur. Alınan cevaplara göre olumlu ve olumsuz olmak üzere iki alt kodla ilişkilendirilerek kodlanmıştır.

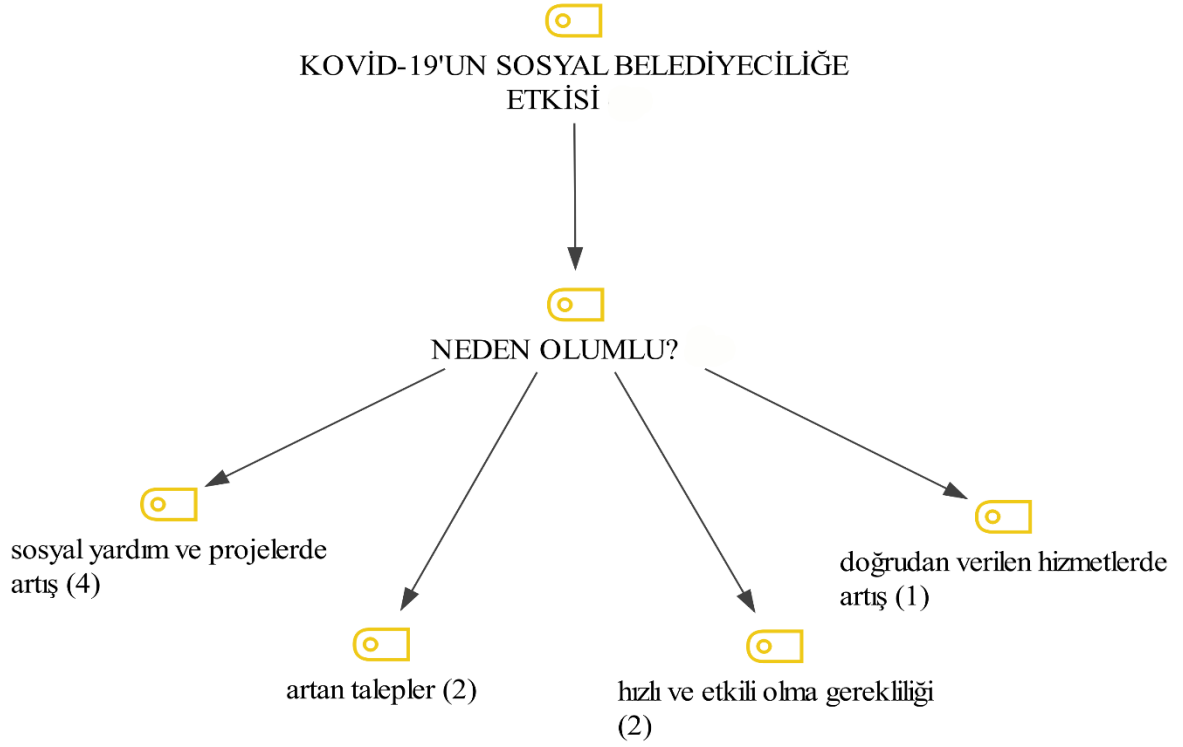
KOVID-19'UN SOSYAL BELEDİYECİLİĞE ETKİSİ

Şekil 2. Kovid-19'un sosyal belediyeciliğe etkisi

Yedi büyükşehir belediyesinin tamamı Kovid-19 salgını sürecinin sosyal belediyeciliğe olumlu etkilerde bulunduğunu belirtmiştir. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, “...kent hizmetlerinin sunumu açısından hemşeriler arasında ortaya çıkardığı yoksunluklar ve erişim yetersizlikleri sosyal belediyecilik olgusunu yeniden güçlü biçimde gündeme getirmiştir” ifadelerini kullanmıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, “Pandeminin ortaya çıkmasıyla birlikte, insanların sağlık, güvenlik ve temel ihtiyaçlarına yönelik acil müdahaleler gerekmektedir ve bu da sosyal belediyeciliğin önemini artırmaktadır.” şeklinde durumu açıklamıştır.

Büyükşehir belediyelerinin pandeminin sosyal belediyeciliğe olumlu etkileme nedenleri için sosyal yardım ve projelerde artış, artan talepler, hızlı ve etkili olma gerekliliği ve doğrudan verilen hizmetlerde artış şeklinde dört alt kod oluşturulmuştur.

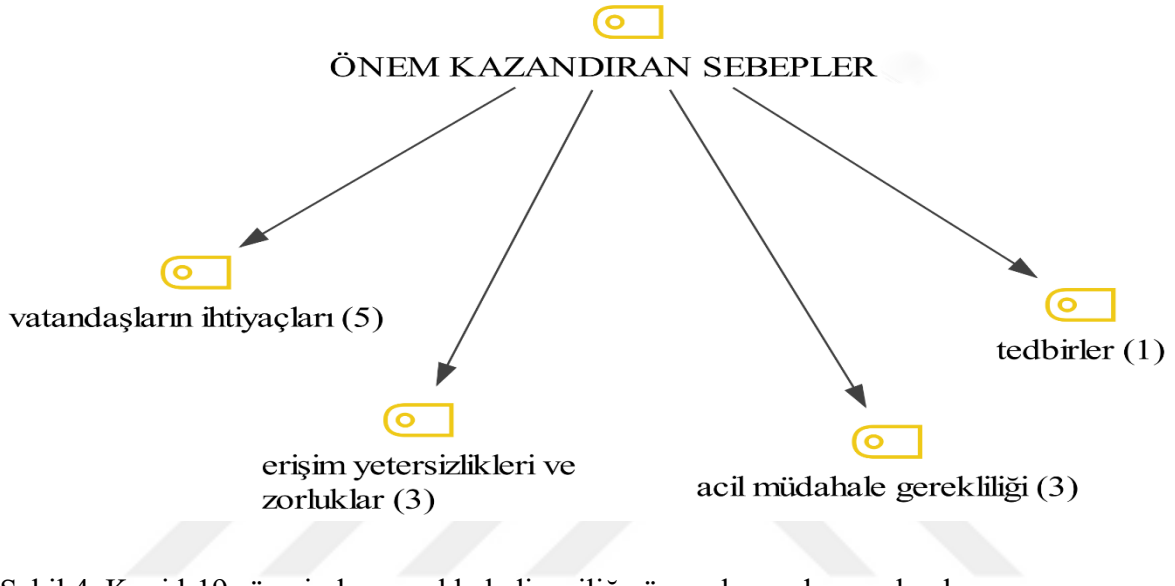

Şekil 3. Kovid-19 salgınının sosyal belediyeciliği olumlu etkileme nedenleri

Kodlama sonucunda büyükşehir belediyelerinin Kovid-19'un sosyal belediyeciliği olumlu etkilemesini ifade ederken kullanılan en sık sebep sosyal yardım ve projelerde artış olmuştur. Devamında hızlı ve etkili olma gerekliliği ve artan talepler eşit sayıda kullanılan kavramlardır. En az kullanılan ifade doğrudan verilen hizmetlerde artış olmuştur. Samsun Büyükşehir Belediyesi, “*Belediyemiz şehrimizde ülke genelinde salgının kontrol altına alınabilmesi, yayılmasının önlenmesi ve pandemiden olumsuz etkilenen vatandaşlarımızın ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına sosyal yardımlar başta olmak üzere sosyal hizmetlerini yürüterek vatandaşların süreçten asgari düzeyde etkilenmesi üzerinde yoğun bir çalışma yürütmüştür.*” ifadeleriyle salgın sürecinde sosyal belediyeciliğin neden olumlu etkilendiğini açıklamıştır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi, “*...mücadele kapsamında birçok projeyi ivedilikle hayata geçirmiştir.*” ifadeleriyle sosyal belediyecilik çalışmalarında hızlı olmaları gerektiğini vurgulamıştır. Erzurum Büyükşehir Belediyesi, “*Salgının getirdiği zorluklarla mücadele etmek için sosyal hizmetlere ve destek programlarına daha fazla önem verilmiştir.*” şeklinde sosyal belediyecilik çalışmalarına artan önemi belirtmiştir.

Kovid-19 salgını sürecinin büyükşehir belediyelerinin sosyal belediyeçilik çalışmalarına etkilerinin incelendiği bu tema bazında büyükşehir belediyelerine ikinci sorunun devamında “Pandemi ile ‘sosyal belediyeçilik’ önem kazandı mı?” sorusu sorulmuştur. Önem olarak belirten vatandaşların ihtiyaçları, erişim yetersizlikleri, acil müdahale gerekliliği ve tedbirler şeklinde dört alt kod oluşturulmuştur.

Şekil 4. Kovid-19 sürecinde sosyal belediyeçiliğe önem kazandıran sebepler

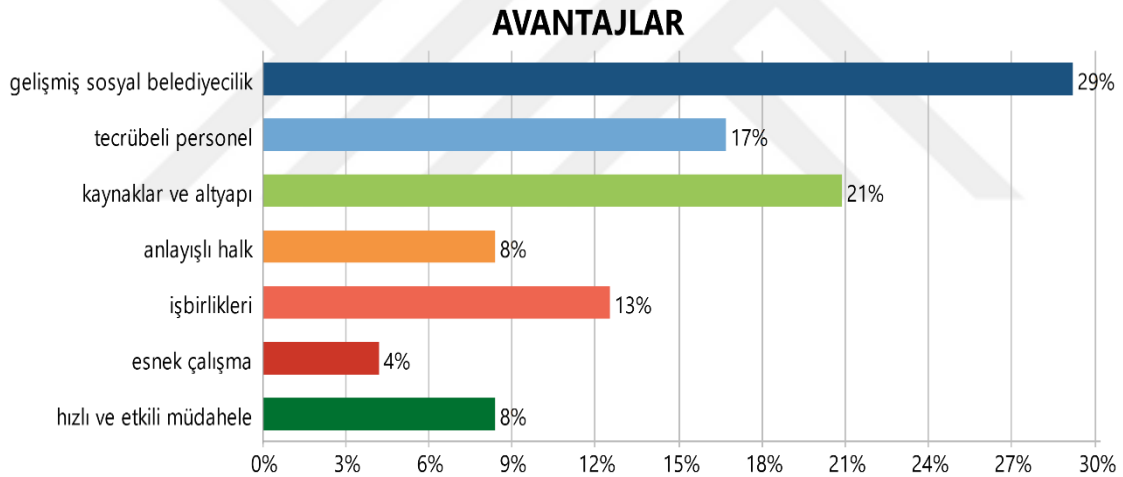
Sık kullanılan ifadelerle göre sosyal belediyeçiliğin pandemi sürecinde önem kazanmasına sebep olan en temel faktör vatandaşların ihtiyacı iken kullanım sıklık derecelerine göre erişim yetersizliği ve zorluklar, acil müdahale gerekliliği ve tedbirler de sosyal belediyeçilik çalışmalarını etkilemiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, “*Pandeminin ortaya çıkmasıyla birlikte, insanların sağlık, güvenlik ve temel ihtiyaçlarına yönelik acil müdahaleler gerekmektedir ve bu da sosyal belediyeçiliğin önemini artırmaktadır.*” ifadesiyle acil müdahale gereken durumların sosyal belediyeçiliğin önemini arttırdığını belirtmiştir.

Samsun Büyükşehir Belediyesi, “*Pandemi sürecinde tüm halkımız kendi ihtiyaçları doğrultusunda taleplerde bulunmuştur. Bu süreçte büyükşehir belediyemiz verdiği her türlü hizmet ile halkımıza; yol, su, kanalizasyon ve altyapı gibi ihtiyaçların yanında sosyal hizmetlerin de ne kadar önemli olduğunu bir kez daha göstermiştir.*” açıklamasıyla

vatandaşların artan ihtiyaçlarının sosyal belediyeciliğe önem gösterilmesine sebep olduğu ifade edilmiştir.

4.2.3. Kovid-19 Sürecinde Büyükşehir Belediyelerinin Sahip Oldukları Avantajları ve Dezavantajları

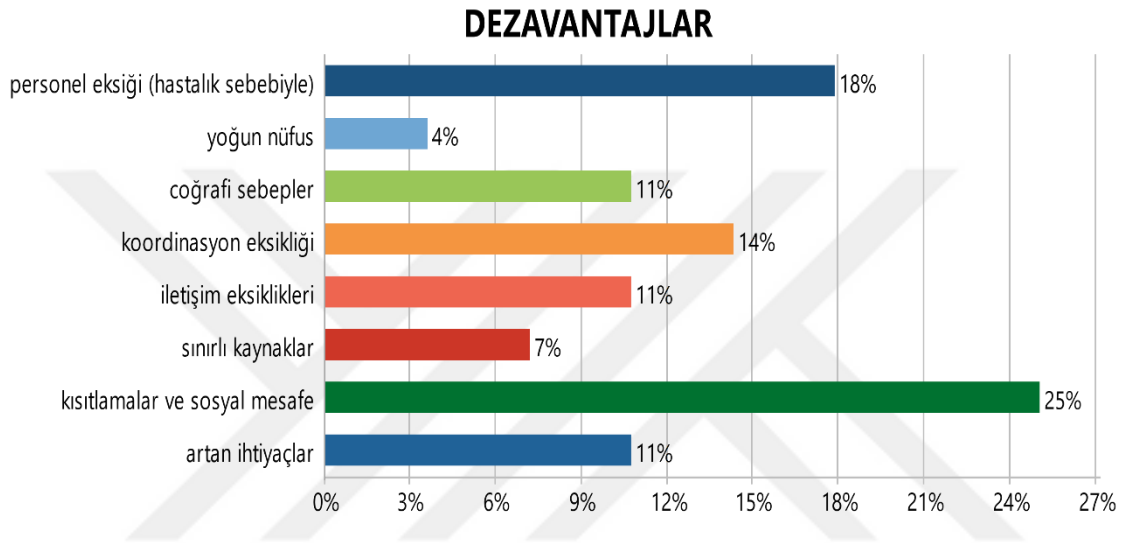
Bu başlık altında Kovid-19 salgını sürecinde büyükşehir belediyelerinin karşılaştıkları avantajlar ve dezavantajlar incelenmiştir. Görüşmeler ve doküman analizi sonucu elde edilen bilgiler neticesinde büyükşehir belediyelerinin Kovid-19 salgını sürecindeki avantajları teması için gelişmiş sosyal belediyecilik, tecrübeli personel, kaynaklar ve altyapı, anlayışlı halk, işbirlikleri, esnek çalışma ve hızlı ve etkili müdahale alt kodları oluşturulmuştur. Elde edilen grafik aşağıda verilmiştir.

Şekil 5. Avantajlar

Bu grafik incelendiğinde %29'luk oranla en çok belirtilen avantaj gelişmiş sosyal belediyecilik anlayışıdır. Belediyeler benimsedikleri sosyal belediyecilik anlayışı sayesinde Kovid-19 sürecini daha kolay atlattı. İkinci olarak belirtilen avantaj kaynaklar ve altyapıdır. Büyükşehir kaynaklarına ve altyapılarına sahip olmak %21 ile avantaj sağlamıştır. En çok belirtilen %17'lik oranla üçüncü avantaj tecrübeli personel olmuştur. Belirtilen diğer avantajlar yüzdelerle sıralamalarıyla işbirlikleri, anlayışlı halk, hızlı ve etkili müdahale ve esnek çalışma olmuştur.

Kovid-19 salgını sürecinde büyükşehir belediyelerinin yaşadıkları dezavantajlar görüşmelerden ve doküman analizinden elde edilen bilgilerle incelenmiştir. Çalışmada dezavantajlar teması altında personel eksikliği (hastalık sebebiyle), yoğun nüfus, coğrafi sebepler, koordinasyon eksikliği, iletişim eksiklikleri, sınırlı kaynaklar, kısıtlamalar ve sosyal mesafe ve artan ihtiyaçlar alt kodları oluşturulmuştur. Elde edilen grafik aşağıda verilmiştir.

Şekil 6. Dezavantajlar

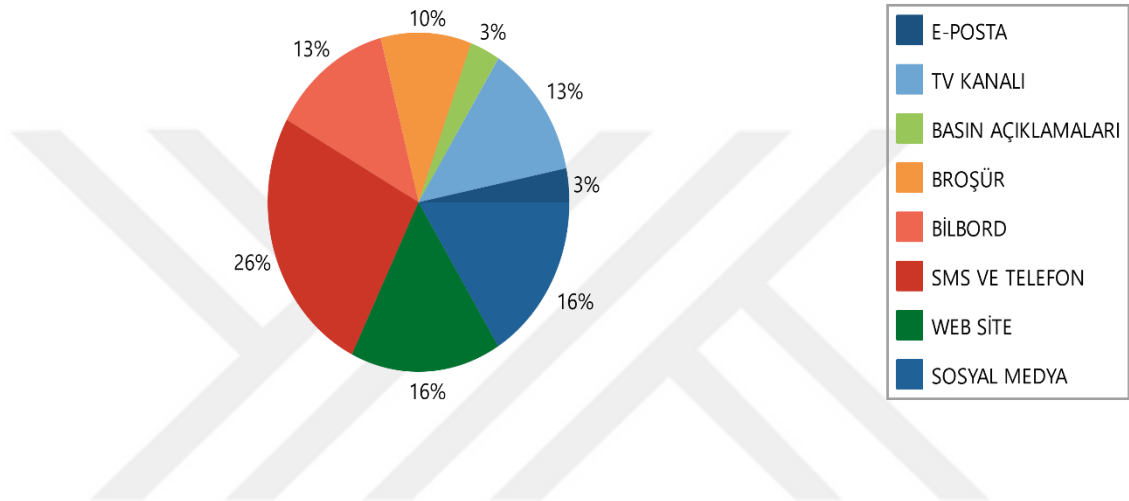
Grafikten hareketle büyükşehir belediyelerinin çalışmalarına engel olan dezavantaj %25 ile kısıtlamalar ve sosyal mesafe olmuştur. Pandemi sürecinde sosyal mesafe hizmet sunumlarını olumsuz etkilemiştir. En sık belirtilen ikinci dezavantaj %18 ile hastalık sebebiyle yaşanan personel eksikliğidir. Salgın çalışanların da zaman zaman hastalanmasına ve personellerin çalışmamasına sebep olmuştur. Üçüncü dezavantaj %14'lük oranla koordinasyon eksikliği olmuştur. İfade edilen diğer dezavantajlar yüzdeleri sıralamalarına göre coğrafi sebepler, iletişim eksiklikleri, artan ihtiyaçlar, sınırlı kaynaklar ve yoğun nüfus şeklinde belirtilebilir.

4.2.4. Kovid-19 Sürecindeki Faaliyetlerden Halkı Bilgilendirme Araçları

Kovid-19 salgınında halkı bilgilendirmek ve iletişim kurmak büyük önem taşımıştır. Salgın boyunca vatandaşlar evde kalmak ve sosyal mesafe kurallarına uymak zorunda

kalmıştır. Bu süreçte doğru bilgi hayati konuma gelmiştir. Olağanüstü durumlarda halkın bilgilendirilmesi anlamına gelen kriz iletişimi bu süreçte gündeme gelmiştir (Tüzün vd., 2020: 1-3). Bireylerin büyükşehir belediyelerinin faaliyetlerin hızlı ve kolay bir şekilde haberdar edilmesi için bu yerel kurumlar birçok iletişim kanalıyla insanlara ulaşmıştır. Halkı bilgilendirmek için kullanılan bilgilendirme araçlarının kod grafiği aşağıda verilmiştir.

KOVID-19 SÜRECİNDE FAALİYETLERDEN HALKI BİLGİLENDİRME ARAÇLARI

Şekil 7. Kovid-19 sürecinde faaliyetlerden halkı bilgilendirme araçları

Yedi büyükşehir belediyesi üzerine yapılan görüşmeler ve incelemeler sonucunda elde edilen bilgilere göre halk faaliyetlerden en çok SMS ve telefon ile haberdar edilmiştir. SMS ve telefon diğer bilgilendirme yollarına göre %26 daha fazla tercih edilmiştir. Daha sonra en çok kullanılan araçlar %16 ile web site ve sosyal medya olmuştur. İnternet ağları pandemi sürecinde sıklıkla tercih edilmiştir. Ardından en sık kullanılanlar %13'lük oranla bilbord ve TV kanalları olmuştur. Devamında sırayla %10 ile broşür, %3 ile basın açıklamaları ve e-posta vatandaşı bilgilendirmek için kullanılmıştır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi, "Yapılan tüm çalışmalar gerek sosyal medya hesaplarımız gerek web sitemizdeki hesap verilebilirlik ve şeffaflık ilkemiz çerçevesinde paylaşılmıştır. Ayrıca otobüs, metro ve 25 ilçe genelinde bulunan meydanlardaki 1400'ü aşkın elektronik pano ile billboardlarda da paylaşımlar yapılarak halkımıza bilgi aktarımı sağlanmıştır." şeklinde halkı bilgilendirmeye verdikleri önemi açıklamıştır. Adana

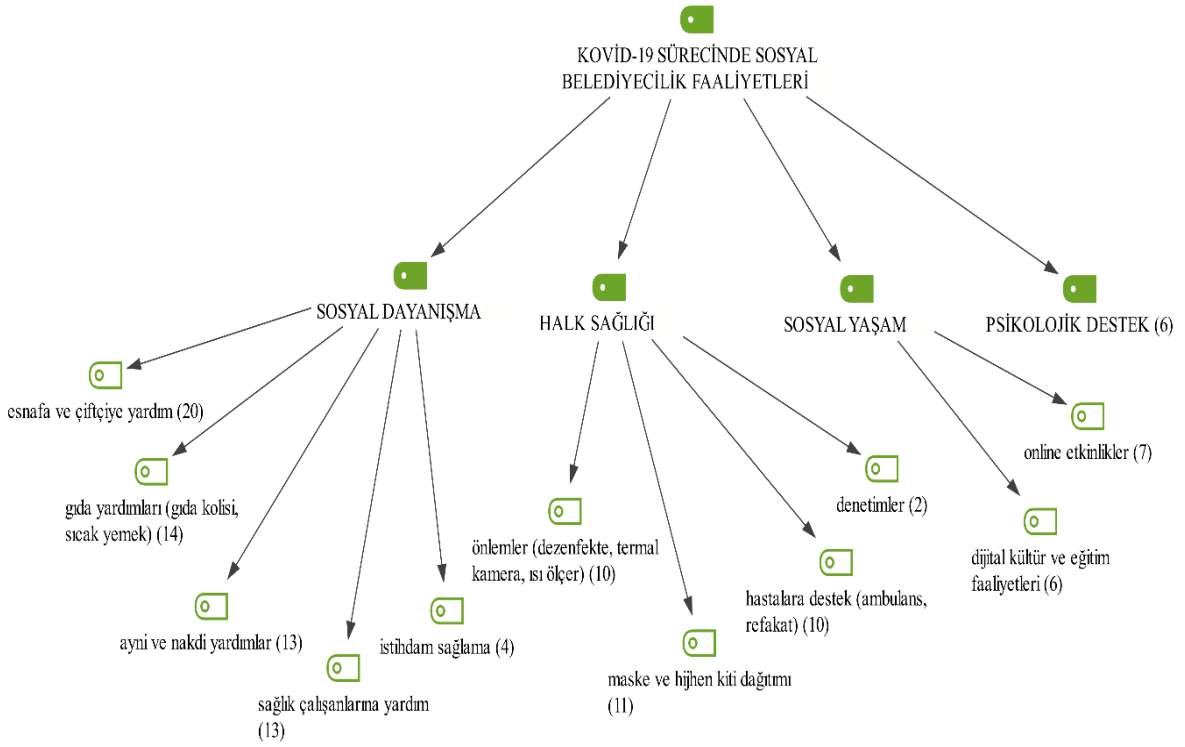
Büyükşehir Belediyesi, “...sosyal medya ve TV kanalı ile halk bilgilendirilmiştir.” şeklinde konuyu açıklamıştır.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, “Kamuoyunda farkındalığın oluşması amacıyla pandemi ilan edilmesi ile beraber faaliyetlerine başlayan GBB yazılı ve görsel bilgilendirme çalışmaları kapsamında üst geçit, bilboart, afiş ekranlarında spotlar yayınlamıştır. Ayrıca web sayfası üzerinden korona virüse karşı alınacak olan tedbirleri içeren 14 kuralı yayınlamıştır.” ifadeleriyle halkın bilgilendirilmesine örnekler sunmuştur.

Samsun Büyükşehir Belediyesi ise “153 Çözüm Merkezimiz vatandaşlarımızın yoğun olarak kullandığı bir halkla ilişkiler faaliyeti yürütmekte olup vatandaşlarımız çoğunlukla bu merkez üzerinden sosyal belediyecilik faaliyetlerinden haberdar olmuştur. Yine sosyal medya ve yerel TV/Radyo kanalları üzerinden bilgilendirmeler yapılmış ve ayrıca ekiplerimiz VEFA Sosyal Destek Grubuna yapılan başvurular üzerinden de vatandaşlarımıza ulaşmıştır.” açıklamalarında bulunmuştur.

4.2.5. Kovid-19 Salgını Sürecinde Büyükşehir Belediyesinin Sosyal Belediyecilik Faaliyetleri

Kovid-19 salgını ile sosyal belediyeciliğin olumlu etkilenmesi sonucu faaliyetlerin de çeşitlendiği söylenebilir. Yedi büyükşehir belediyesi özelinde belediyelere “Kovid-19 pandemi sürecindeki sosyal belediyecilik faaliyetleri neler olmuştur?” sorusu sorulmuştur. Bu kapsamda verilen cevaplar ve incelenen belgelerden elde edilen veriler çerçevesinde sosyal dayanışma, halk sağlığı, sosyal yaşam ve psikolojik destek alt kodları oluşturulmuştur.

Şekil 8. Kovid-19 salgını sürecinde büyükşehir belediyesinin sosyal belediyecilik faaliyetleri

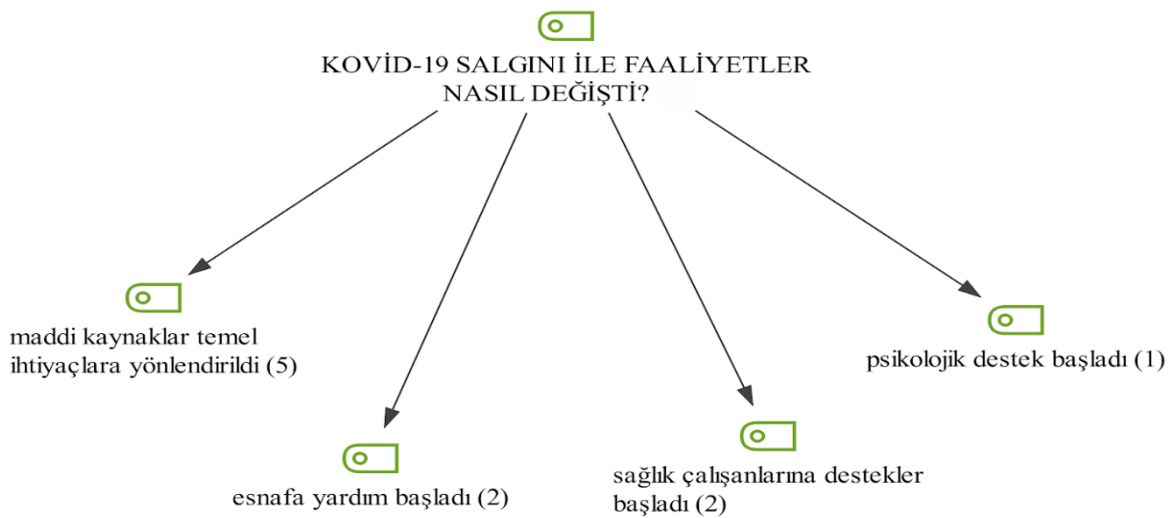
Sosyal dayanışma büyükşehir belediyelerinin yerel halka maddi yardımlarını ifade etmektedir. Bu alanda yapılan yardımlar kod sıklığına göre şu şekilde sıralanabilir; esnafa ve çiftçiye yardım, gıda yardımları (gıda kolisi, sıcak yemek), aynı ve nakdi yardımlar, sağlık çalışanlarına yardım ve istihdam sağlama. Büyükşehir belediyelerinin halkın salgından korunmasını önlemek ve hastaların desteklenmesini sağlamak için sunduğu hizmetler halk sağlığı alt kodlamasına dahil edilmiştir. Halk sağlığı alanında yapılan çalışmalar kod sayılarına göre büyükten küçüğe sırayla maske ve hijyen kiti dağıtımını, önlemler (dezenfekte, termal kamera ve ısı ölçer), hastalara destek (ambulans ve refakat) ve denetimler olmuştur. Sosyal yaşam alanında sunulan hizmetler ise salgın dolayısıyla yapılamayan faaliyetlerin dijitalleşmesini ifade etmekte olup bu çalışmalar kod sayılarına göre online etkinlikler ile dijital kültür ve eğitim faaliyetleridir. Psikolojik destek bağlamında belediyeler psikolojik danışma hattı sağlamıştır.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi salgın döneminde sosyal belediyecilik faaliyetlerini “Belediyemiz tarafından yürütülen çalışmalar kentsel alt yapı hizmetleri, çevre ve çevre sağlığı, acil yardım, kurtarma ve ambulans, zabıta hizmetleri, halka maske dağıtımını,

hijyen paketi, şifa paketi, esnafımıza maddi destek yardımları olmuştur.” şeklinde açıklamıştır. İzmir Büyükşehir Belediyesi, “...ücretsiz maske ve hijyen kiti dağıtımı, kira borçlarını, su faturalarını ve diğer alacaklarını belli bir süreliğine erteleme, üretici ve çiftçilere ayni ve nakdi yardımlar, Halkın Bakkalı projesi, Askıda iyilik var kampanyası, Ramazan Bayramları yardımları...” ifadesiyle yapılan birçok çalışmayı belirtmiştir.

Samsun Büyükşehir Belediyesi tarafından faaliyetlere örnek olarak “*temel ihtiyaç destek kartı, gıda kolisi yardımları, yakacak, eşya gibi ayni ve nakdi yardımlar, online psiko-sosyal destek hizmetleri, hastanelerde refakat desteği, yardımseverler ile yardıma muhtaçlar arasında köprü kurarak yardımların vatandaşlara ulaştırılması*” verilmiştir. Ankara Büyükşehir Belediyesi ise “*Psikoloji destek hattı hizmeti, işletmeleri kapanan müzisyenlere nakdi yardım, esnafa nakdi yardım, toplu taşıma araçlarının dezenfekte edilmesi, online başkent tiyatroları, öğrencilere ücretsiz internet, el dezenfektan aleti montajı*” şeklinde örnekler vermiştir.

Büyükşehir belediyelerinin sosyal belediyecilik faaliyetlerinin pandemi dönemi öncesine göre nasıl değiştiğini anlamak için “Pandemi öncesine göre yapmış olduğunuz faaliyetlerde farklılaşma oldu mu?” sorusu sorulmuştur. Faaliyetlerin değişmesinde hangi konuların rol oynadığı kodlanmış aşağıdaki şekilde verilmiştir.

Şekil 9. Kovid-19 salgını ile faaliyetler nasıl değişti?

Kovid-19 salgını sonrasında faaliyetlerin nasıl değiştiğine dair soruda verilen cevaplardan maddi kaynaklar temel ihtiyaçlara yönlendirildi, esnafa yardım başladı, sağlık çalışanlarına destekler başladı ve psikolojik destek başladı şeklinde alt kodlar oluşturulmuştur. Alt kodların kodlanma sıklığına göre büyükten küçüğe maddi kaynaklar temel ihtiyaçlara yönlendirildi, esnafa yardım başladı, sağlık çalışanlarına destekler başladı ve psikolojik destek başladı şeklinde sıralanabilir.

Samsun Büyükşehir Belediyesi pandemi sürecinden önceki faaliyetlerden farklı olarak gerçekleştirdikleri faaliyetleri *“Sağlık çalışanlarına ücretsiz toplu ulaşım aracı kullanma hakkı, sağlık çalışanlarına yönelik barınma ve yemek desteği, esnafımıza nakit yardımları ve online psiko-sosyal destek hizmeti”* şeklinde açıklamıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi süreci *“İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin pandemi sürecinde faaliyetlerinde belirli farklılıklar ve dönüşümler oldu. Pandemi öncesine göre belediyenin faaliyetleri ve öncelikleri, sağlık krizinin etkilerini hafifletmeye ve halkın ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak yeniden şekillendi.”* sözleriyle ortaya koymuştur.

Ankara Büyükşehir Belediyesi, *“Pandemi sürecinde başta hizmet sektörü olmak üzere bütün iş kollarına, meslek gruplarına yardımcı olunmuştur. Hayırsever insanlar ile “Veresiye Defteri Kapatma” kampanyası başlatılmış olup, bakkal hesabını kapatamamış vatandaşlara destek sağlanırken, bakkalların da defterleri kapatılarak sektörün devam etmesi sağlanmıştır.”* ifadeleriyle faaliyetlerdeki farklılaşmalara örnekler sunmuştur. Adana Büyükşehir Belediyesi, *“Bu dönemde bütün faaliyetler kovid-19 ile mücadeleye yönelik olmuştur.”* şeklinde sürecin Kovid-19 ile mücadele haline geldiğini belirtmiştir.

4.2.6. Kovid-19 Salgını Sürecinde Büyükşehir Belediyesinin Dezavantajlı Gruplara Yönelik Çalışmaları

Dezavantajlı gruplar sosyal belediyeciliğin faaliyet alanlarıdır. Türkiye’de yerel yönetimler sosyal belediyecilik anlayışı çerçevesine toplumda birçok sebeplerle zorluklar yaşayan kadınlara, yaşlılara, çocuklara, gençlere, engellilere, yoksullara, işsizlere ve afetzedelere yönelik çeşitli koruyucu uygulamalar hayata geçirmektedir (Gürün ve Karaağaç, 2017: 51-52).

Sosyal belediyeciliğin esas uygulanma alanı olarak dezavantajlı gruplara yönelik çalışmaların seyri Kovid-19 salgınında önemli hale gelmiştir çünkü bu grup pandemi sürecinde zor şartlar yaşamıştır. Büyükşehir belediyelerine “Kovid-19 pandemi sürecinde halkın kadın, çocuk, yaşlı, genç ve engelli gibi özel gruplarına yönelik Büyükşehir Belediyenizin sosyal belediyecilik çalışmaları neler olmuştur?” sorusu sorulmuş alınan cevaplar ve yapılan doküman analizleri sonucu bilgiler elde edilmiştir. Süreç boyunca dezavantajlı grupların yanında olmaya çalışan büyükşehir belediyelerinin gerçekleştirdikleri çalışmalar neticesinde yaşlılar, engelliler, çocuklar, gençler, kadınlar, evsizler, göçmenler, işsizler ve sokak hayvanları şeklinde alt kodlar oluşturulmuştur. Gerçekleştirilmiş faaliyetlerin tablosu aşağıda verilmiştir.

Tablo 7

Kovid-19 Sürecinde Dezavantajlı Gruplara Yönelik Çalışmalar

Gruplar	Frekans	Yüzde
Çocuklar	30	24,79
Yaşlılar	27	22,31
Gençler	18	14,88
Engelliler	18	14,88
Kadınlar	11	9,09
Evsizler	7	5,79
Sokak Hayvanları	6	4,96
İşsizler	1	0,83
Göçmenler	3	2,48
Toplam	121	100,00

Bu tabloya göre uygulanan faaliyetlerin çoğunluğu %24,79 ile çocuklara yönelik olmuştur. İkinci olarak yapılan çalışmalarda %22,31’lik oranla yaşlılar gelmiştir. Tablonun devamında gençlere ve engellilere yönelik gerçekleştirilmiş uygulamaların %14,88 ile üçüncü sırada oldukları görülebilir. Ardından yüzdeler sıralamalarına göre kadınlar, evsizler, sokak hayvanları ve göçmenlere yönelik uygulamalar gelmiştir. En az uygulama gerçekleştirilmiş dezavantajlı grup %0,83’lük oranla işsizler olmuştur.

Ankara Büyükşehir Belediyesi, “Kovid-19 süreci her yaş grubundan insanı farklı nedenlerle olumsuz olarak etkilemiştir. Belediyemiz, sorunları çözebilmek için her gruba ayrı odaklanmıştır.”, “Başkent Mobil uygulamasına “Mor Buton” eklenerek kadına şiddetin önlenmesine katkı sağlanmıştır.” ve “Sokakta yaşayan patili dostlarımız da kuru mama ile

beslenmiş, göllerdeki balıklarımız da yemlenmiştir.” şeklinde dezavantajlı gruplara yönelik yaptığı çalışmaları açıklamıştır.

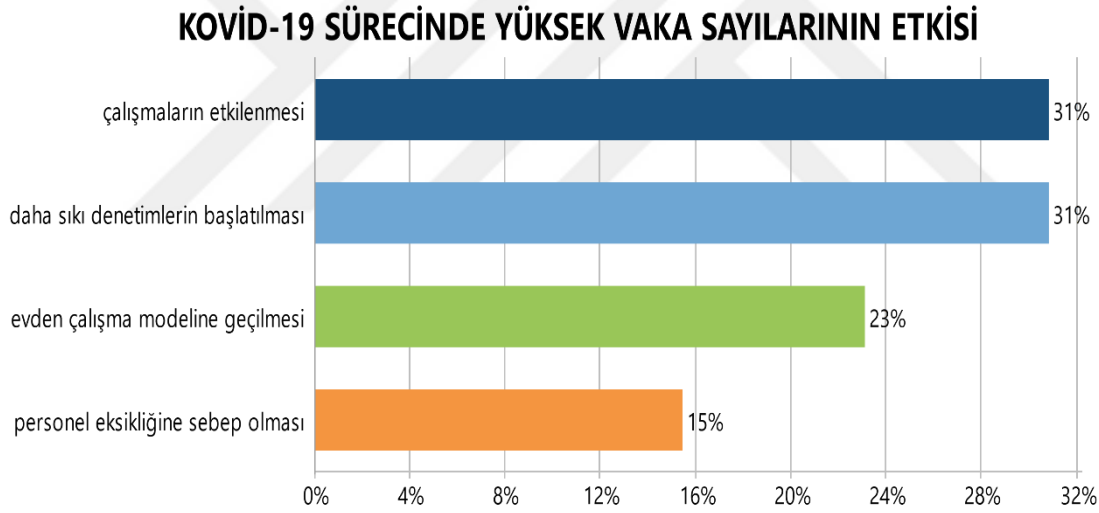
İstanbul Büyükşehir Belediyesi salgın dönemindeki çalışmaların artışını *“İstanbul Büyükşehir Belediyesi, pandemi sürecinde dezavantajlı gruplara yönelik sosyal belediyeçilik faaliyetlerinde artış gösterdi. Pandeminin etkilerinin daha fazla hissedildiği dönemde, belediye bu gruplara yönelik destekleri ve hizmetleri artırdı.”* ifadesiyle belirtirken yapılan çalışmalara *“...tablet dağıtımı ve eğitim desteği sağlanması, ...işaret diliyle bilgilendirme videolarının hazırlanması ve paylaşılması, ...65 yaş ve üstü vatandaşların acil ihtiyaçlarının karşılanması, ...Kovid-19 döneminde şiddet gören kadınlar için Kadın Dayanışma Evi açılması, ... farklı dillerde bilgilendirme materyallerinin hazırlanması”* şeklinde örnekler vermiştir.

Erzurum Büyükşehir Belediyesi, *“yaşlılara refakat hizmeti, engellilerin ihtiyaçlarının giderilmesi, kimsesizlere kalacak yer temini, kadınlara online meslek edindirme kursları, çocuklara online eğitimler”* gibi uygulamalar gerçekleştirmiştir (Erzurum Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2020: 132-403). İzmir Büyükşehir Belediyesi, *“İzmir ili sınırlarında ikamet eden, hizmet almak için kendisi ya da yakını müracaat etmiş olan, sosyo-ekonomik yoksulluk ve yoksunluk içinde bulunan, günlük yaşam faaliyetlerini tek başına sürdüremeyen hasta, yaşlı, engelli olan ihtiyaç sahibi kişilere ev temizliği, kişisel bakım, psikolojik destek, kuaför hizmeti ve küçük onarım hizmeti verilmektedir.”* ifadelerini kullanmıştır.

Samsun Büyükşehir Belediyesi, *“Dezavantajlı gruplar içerisinde bulunan kadın, çocuk, engelli, yaşlı mülteci vb. vatandaşlarımıza yönelik yapmış olduğumuz yardımlarımız pandemi sürecinde hizmet verilen kişi sayısında ve talepte bulunan kişilere verilen hizmetler adetinde 3 katına yakın bir artış gerçekleşmiştir.”* şeklinde dezavantajlı gruba yönelik faaliyetlerin arttığını belirtmiştir. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, *“Eğitim ve kültür faaliyetleri kapsamında ilk olarak planlanmış olan eğitim ve kültür faaliyetlerinin iptal edilmesi veya ertelenmesi sağlanmıştır. Bu eğitimler online olarak devam etmiştir halkı bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları web sayfalarından yapılmış olup, birçok alandaki aktiviteler online olarak yapılmıştır.”* şeklinde ifade etmiştir.

4.2.7. Kovid-19 Salgını Sürecinde Büyükşehir Belediyesinin Sosyal Belediyecilik Faaliyetlerine Vaka Sayılarının Etkisi

Büyükşehir belediyelerinin nüfus yönünden büyük olması salgın hastalıkların yayılma hızı açısından oldukça tehlikelidir. Kovid-19 salgını belirli dönemlerde pik yapmıştır bu durumdan en çok etkilenen büyük kentler olmuştur. Vaka sayılarının yükseldiği dönemlerde gerçekleştirilen faaliyetlerin nasıl etkilendiğini anlamak için görüşmelerde “Vaka sayılarının en yüksek verilere ulaştığı dönemlerde sosyal belediyecilik çalışmalarınız nasıl etkilenmiştir?” şeklinde soru sorulmuş ve belgeler taranmıştır. Bu tema altında çalışmaların etkilenmesi, daha sıkı denetimlerin başlatılması, evden çalışma modeline geçilmesi ve personel eksikliğine sebep olması şeklinde alt kodlar oluşturulmuş sütun grafiği aşağıda verilmiştir.

Şekil 10. Kovid-19 salgını sürecinde büyükşehir belediyesinin sosyal belediyecilik faaliyetlerine vaka sayılarının etkisi

Kovid-19 sürecinde vaka sayılarının sosyal belediyecilik faaliyetlerini nasıl etkilediğine dair en çok kullanılan ifadeler %31 ile çalışmaların etkilenmesi ve daha sıkı denetimlerin başlatılması olmuştur. Vaka sayılarının yükselmesiyle daha sıkı denetimlere başvurulmuş olup uygulanan çalışmalarda aksamalara sebebiyet vermiştir. İkinci en yüksek sonuç %23'lük oranla evden çalışma modeline geçilmesidir. Özellikle belirtilen durumlar çocuklu kadın personellerin ve sağlık anlamında risk grubunda bulunan çalışanların evden

çalışma modeline geçilmesi uygun bulunmuştur. Son olarak %15 ile belirtilen sonuç personel eksikliğine sebep olmasındır. Vaka sayılarının artması çalışanların da hastalanmasına ve personel eksikliğine yol açmıştır.

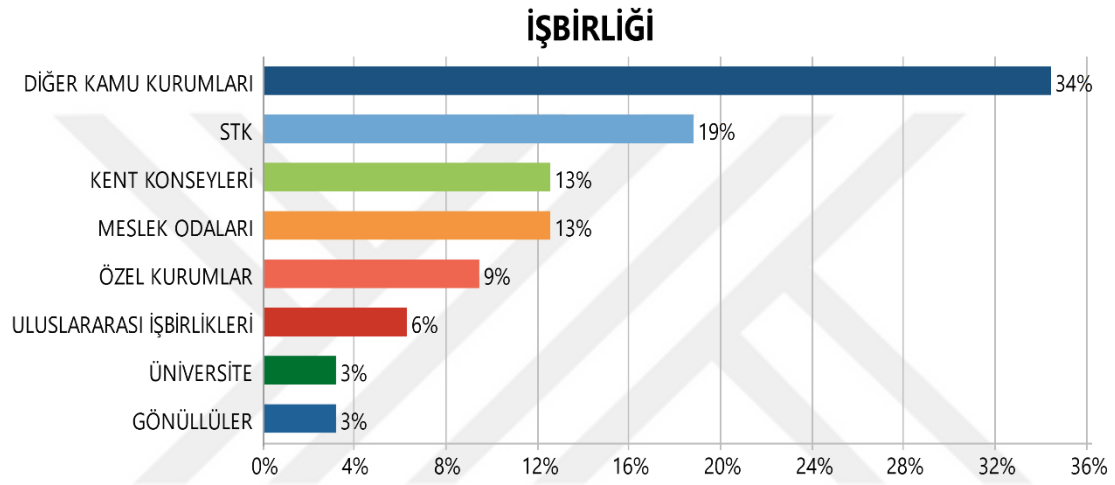
Samsun Büyükşehir Belediyesi, yaşanan zor süreci “salgının pik dönemlerinde hastalığa yakalanma sayısında artış yaşanmıştır. Bu durum hizmetlerin sunumunu zorlaştırmakla beraber hizmet verilen kişilerle temas halinde olunması hem personel hem de vatandaş açısından tehlike oluşturmuştur.” ifadesiyle açıklamıştır. Böylece sürecin hizmet sunumlarına etki ettiği belirtilmiştir. İzmir Büyükşehir Belediyesi vaka sayılarının arttığı dönemlerde yaptıkları çalışmaları “personelimizin sağlık ve çalışabilirliğinin güvence altına alınması amacıyla kurum içinde ve çalışma sisteminde birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Personel için uzaktan çalışma gibi esnek çalışma sistemi yürürlüğe konmuştur.” şeklinde belirtmiştir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi, “Vakaların en çok arttığı dönemde, Belediyemiz 7/24 esasıyla çalışmaya devam etmiştir. Belediye personelimizin salgına yakalanmaması amacıyla İçişleri Bakanlığı genelgesi doğrultusunda 12 yaş altı çocuğu olan kadın personelimiz ile kronik hasta ve engelli personellerimize idari izin verilmiştir.” biçiminde vaka sayılarının yükselmesi ile gerçekleştirdikleri faaliyetlere örnek sunmuştur. Adana Büyükşehir Belediyesi ise “mesai saatleri esnedi ... en çok çalışan birim yine sosyal hizmet ve yardımlar oldu” ifadesiyle vaka sayılarının sosyal belediyeciliği arttırdığına vurgu yapmıştır.

4.2.8. Kovid-19 Salgını Sürecinde Büyükşehir Belediyelerinin İşbirlikleri

Yönetişim, çok aktörlü yönetim sürecidir. Karar alma, planlama veya faaliyetlerin hayata geçirilmesi noktasında farklı kurum, kuruluş ve bireylerin ortaklaşa çalışmasına yönetim denilmektedir. Öncelikle kamu, özel ve sivil ortaklığı olarak gelişen kavram ilerleyen süreçlerde farklı kuruluşlarla çeşitlenmiştir. Böylece daha büyük bir organizasyon haline gelerek demokratik bir şekilde yönetim gerçekleştirilmektedir (Kjaer, 2004: 1-10). Kovid-19 salgını tüm dünyada yardımlaşmanın ve bütünleşmenin önemini bir kez daha göstermiştir. Büyükşehir belediyelerinin bu süreçte diğer kurum ve kuruluşlarla gerçekleştirdiği işbirlikleri sürecin ağırlığını hafifletmesi açısından önemli olmuştur.

Gerçekleştirilen işbirliklerini öğrenmek için “Kovid-19 pandemi sürecinde büyükşehir belediyenin merkezi hükümet, kent konseyleri, sivil toplum kuruluşları (STK) ve özel kurumlarla ilişkileri nasıldı? Bir işbirliği söz konusu oldu mu?” sorusu görüşmelerde sorulmuş alınan cevaplara ek olarak yapılan doküman analizleriyle elde edilen bilgilerle kodlamalar yapılmıştır. Oluşturulan kodlar diğer kamu kurumları, STK, kent konseyleri, meslek odaları, özel kurumlar, uluslararası işbirlikleri, üniversite ve gönüllüler şeklindedir. Elde edilen sütun grafiği aşağıda verilmiştir.

Şekil 11. İşbirliği

Yapılan kodlama sonucuna göre büyükşehir belediyeleri salgın sürecinde %34 ile en çok diğer kamu kurumları ile işbirliği yapmıştır. Bu kamu kurumları merkezi yönetim ve diğer büyükşehir belediyeleri ile ilçe belediyeleridir. En çok işbirliği yapılan ikinci alt kod %19'luk oranla sivil toplum kuruluşları olmuştur. Üçüncü sıra olarak %13 ile kent konseyleri ve meslek odaları belirtilmiştir. Devamında %9 uluslararası işbirlikleri gelmektedir. Uluslararası olarak belirtilen kurumlar genelde diğer ülkelerde bulunan büyük kent yönetimleridir. Yapılan işbirlikleri arasında en son sırada üniversiteler ve gönüllüler gelmiştir.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi gerçekleştirdikleri işbirliklerini “*GBB başkanlığında sivil toplum kuruluşları ve gönüllülerin birlikteliğiyle yardımlaşma ve koordinasyon merkezi kurulduğu ve valiliğin gerçekleştirmiş olduğu gıda yardımlarına lojistik olarak destek sağlanmıştır.*” ifadeleriyle açıklamıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi

ise “İBB, Kovid-19 pandemi sürecinde merkezi hükümet, kent konseyleri, sivil toplum kuruluşları ve özel kurumlarla işbirliği içinde çalışmıştır. İşbirliği, salgının etkilerini en aza indirmek ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gerçekleştirilmiştir.” şeklinde süreç içindeki işbirliklerine örnek vermiştir.

İzmir Büyükşehir Belediyesi, “İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin çalışmalarının etkinliğini artırmak amacıyla Dış İlişkiler ve Turizm Dairesi Başkanlığı, uluslararası gelişmelerin takibine yönelik çalışmalara başlamıştır. İzmir Büyükşehir Belediyesi bünyesinde gerçekleştirilen çalışmalar da uluslararası ağlara eklenerek kentlerin Kovid-19 mücadelelerine katkı sunulmuştur.” şeklinde uluslararası işbirliklerine örnekler vermiştir (İzmir Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2020).

4.2.9. Büyükşehir Belediyesinin Kovid-19 Salgın Yönetimi

Tarihte meydana gelen olağanüstü hallerin yönetilmesi kriz yönetimi olarak adlandırılmaktadır. Yönetim, bireyleri ortak bir hedefe yönlendirme süreciyken kriz ise bir örgüt veya toplumun yaşadığı zor bir durumu ifade etmektedir. Kriz yönetimi ise olağan dışı durumda sorunların saptanması ve çözüme ulaştırılması süreci olarak tanımlanabilir (Demirtaş, 2000: 351-363). Kovid-19 salgınında sorumluluk üstlenen birçok kurum bu süreci kriz yönetimi ile atlatmıştır.

Büyükşehir belediyelerinin büyük bir sınavdan geçtiği Kovid-19 salgını sürecinde yaşadıkları durumunu genel çerçevede anlamak için büyükşehir belediyelerine “Görev yaptığınız büyükşehir belediyesini pandeminin zor koşullarını yönetme sürecini genel özetler misiniz?” sorusu sorulmuştur. Gelen cevaplar ve incelenen kaynaklardan hareketle salgın yönetimini anlatırken kullanılan kavramlar kodlanmıştır. Salgın yönetim süreciyle ilgili kullanılan kelimelerin bulutu yapılmış aşağıda sunulmuştur.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ise “Covid-19 kapsamında GBB hizmetlerini salgın şartlarına göre revize ederek gerçekleştirmiştir. GBB salgın döneminde gerçekleştirdiği faaliyetler bilgilendirme çalışmaları, kültürel faaliyetler, sosyal yardımlar ve sağlık ile ilgili çalışmalar ve birçok alanda hizmetler yapılmıştır.” şeklinde salgın dönemini özetlemiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi salgın dönemini şu şekilde özetlemiştir:

“İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Covid-19 pandemisiyle mücadele sürecinde çeşitli önlemler alarak zor koşulları yönetmeye çalışmıştır. Sağlık hizmetlerini güçlendirmek amacıyla sağlık personelinin ve ekipmanların takviye etmiş, test merkezleri ve aşı merkezleri kurmuştur. Aynı zamanda ekonomik olarak zor durumda olan vatandaşlara sosyal yardım ve destek sağlamış, gıda kolisi dağıtımları, maddi yardımlar ve fatura destekleri gibi programlar uygulamıştır. Psikolojik destek için telefonla danışmanlık hizmetleri sunmuş ve vatandaşların psikolojik sorunlarıyla başa çıkmalarına yardımcı olmuştur. İstihdam ve ekonomik destek amacıyla iş imkanları oluşturulmuş, çiftçilere destek sağlanmış ve ihtiyaç sahiplerine gıda yardımı yapılmıştır. Eğitim alanında uzaktan eğitime destek verilmiş, tablet dağıtımları ve internet erişimi sağlanarak öğrencilerin eğitim süreçleri desteklenmiştir. Toplu ulaşım hizmetlerinde sosyal mesafe kuralları, hijyen tedbirleri ve maske zorunluluğu gibi önlemler alınmıştır. Ayrıca, halkı doğru bilgilendirmek ve farkındalık oluşturmak için bilgilendirme kampanyaları düzenlenmiş ve vatandaşlara yönelik bilgilendirici materyaller sunulmuştur. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, bu geniş kapsamlı yaklaşımıyla pandemi sürecinde zor koşulları yönetmeye ve vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıştır.”

İzmir Büyükşehir Belediyesi’ne göre salgın sürecini şu şekilde yönetilmiştir:

“Türkiye’nin ilk ve tek belediye hastanesi olan Eşrefpaşa Hastanesi ile Toplum Sağlığı Dairesi Başkanlığı gibi birimleriyle; İzmirliyle koruyucu, önleyici ve nitelikli bir sağlık hizmeti sunulmaktadır. Pandemi sürecinde de bu etkin yapı oldukça yardımcı olmuştur. İzmir Büyükşehir Belediyesi; hem kendi birimleri arasında, hem de İzmir kenti genelinde, farklı pek çok çalışmasında olduğu gibi toplum sağlığı, risk yönetimi ve krizlerle ilgili ciddi bir koordinasyon sürecine önderlik etmektedir. İzmir Büyükşehir Belediyesi, yeni koronavirüs pandemisinin ortaya çıkardığı sağlık, ekonomik ve sosyal sorunlara karşı alınacak tedbirler ve

etkili çözüm üretmek için “Kriz Belediyeciliği” adı verilen ve Türkiye’de örneği olmayan bir uygulama gerçekleştirmiştir.”

Samsun Büyükşehir Belediyesi salgın yönetiminin özetini şu şekilde yapmıştır:

“Samsun; Kurtuluş Savaşı meşalesinin yakıldığı şehir olarak her zaman zor durumlarda bir arada ve omuz omuza zorlukların üstesinden gelmeyi bilmiş bir şehirdir. Büyükşehir Belediyesi olarak bu şiarda halkımızın pandemi sürecini asgari düzeyde sıkıntı ile geçirmesi konusunda büyük bir gayret ve samimiyetle çalıştık. Büyükşehir Belediyemiz; Huzurevi ve yaşlı bakım hizmetleri olarak yaşlılarımıza, sosyal yardımlar olarak sosyal ve ekonomik açıdan muhtaç olan vatandaşlarımıza, hastane ulaşımı ve medikal malzeme destekleri açısından engellilerimize, bilgisayar, tablet ve kırtasiye desteği açısından öğrencilerimize, barınma evi desteği ile kimsesiz ve sokakta kalmış vatandaşlara, bunun yanında sağlık çalışanları ve esnaflara yapılan sosyal ve ekonomik yardımlara, zabıta hizmetlerinden defin hizmetlerine kadar sosyal belediyeciliğin her alanında üstün bir gayret ve başarı göstererek samsun halkına hizmet vermiştir.”

Büyükşehir belediyelerinin çoğu karşılaştıkları bu zorlu süreçte tecrübeli personelleri ve birlik olma güçleriyle hızlı kararlar almak zorunda kalmış ve yoğun çalışmalar gerçekleştirmiştir. Büyükşehir belediyelerinin sosyal hizmet ve sosyal yardım birimleri etkin faaliyetler yürütmüştür. Bu süreçte halkla iletişim önem kazanmış ve farkındalık oluşturulmaya çalışılmıştır. Büyükşehir belediyeleri salgında önleyici, koruyucu ve denetleyici kurum olma görevi üstlenmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyal belediyecilik, yerel yönetimlerin kamu harcamalarını sosyal alanlara yönlendirerek muhtaçların ihtiyaçlarını karşılamasını ve sosyal dayanışmanın sağlanmasını ifade etmektedir. Yerel düzeyde sosyal adaletin güçlenmesi için çalışmaların planlanmasını ve uygulanmasını sağlamaktadır. Sosyal belediyecilik, kamu kurumlarına birlikçi ve bütünlükçü olma sorumluluğunu yüklemektedir. Toplumda yer alan yaşlı, engelli, kadın, çocuk, genç ve sokak hayvanları gibi dezavantajlı kesimlerin topluma yeniden kazandırılması noktasında büyük önem taşımaktadır. Tarihsel süreçte devletin küçülmesiyle sosyal devlet anlayışının yerele yansması olarak gelişmiştir. 19. yüzyılda İngiltere’de “belediye sosyalizmi” adıyla başlamış ve 20. yüzyılın son çeyreğinde neredeyse tüm dünyada uygulanır hale gelmiştir.

Türkiye’de batılı anlamda ilk sosyal belediyecilik çalışmaları 1970’li yıllarda görülmeye başlanmıştır. Sosyal tesisler ve kültür merkezleri bu dönemde yapılmıştır. 1980’lere gelindiğinde daha merkezîyetçi bir devlet yapısı olduğundan bu dönemde yeterince gelişme sağlanamamıştır. 1990’lı yıllar desantralizasyon ve yerelleşme anlayışı ile sosyal belediyecilik büyükşehirlerde geniş uygulanma alanı bulmuştur. Bu dönemde huzurevleri, sağlık merkezleri, aşevleri ve meslek kazandırma kursları büyükşehir belediyeleri tarafından gerçekleştirilen sosyal belediyecilik uygulamaları olmuştur. 2000’li yıllar Türkiye’de sosyal belediyeciliğin hukuki bir altyapıya ulaştığı dönem olmuştur. 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu’nda ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu’nda sosyal belediyecilik ile ilgili uygulamalar yerel yönetimlerin görevleri arasına girmiştir.

Kovid-19, solunum ve temas yoluyla bulaşan akciğeri etkileyen bir hastalıktır. Kovid-19 salgınında ilk vaka 31 Aralık 2019 tarihinde DSÖ’ye iletilmiştir. Hastalık hızla yayılarak 30 Ocak 2020 tarihinde “acil durum”, 11 Mart 2020’de “pandemi” olarak ilan edilmiştir. Önce ülkeler arasında hastalığın yayılımını önlemek için yasaklamalar getirilmiş ardından ulusal şartlarda eğitim, seyahat, çalışma hayatı ve sosyal alanlar geçici süreliğine

kapatılmıştır. Bu durum hem bireysel hem toplumsal sorunlara yol açmıştır. Salgın sürecindeki durumlar, dezavantajlı kesimin yaşam koşullarını daha da zorlaştırmıştır. Salgının etkileriyle savaşmak adına gerçekleştirilen faaliyetler sosyal belediyeciliğin önemini tekrar gündeme getirmiştir. Salgın özellikle yoğun nüfuslu kentlerde yüksek vaka ve ölüm sayılarına sebep olmuştur. Bu süreçte büyükşehir belediyelerinin yürüttüğü sosyal belediyecilik projeleri hayati önem taşımıştır.

Bu çalışmada öncelikle literatür taraması yapılarak kuramsal çerçeve sunulmuştur. Konuyla ilgili olarak önceki çalışmalar ile ilgili bilgiler verilmiştir. Çalışmanın devamında Kovid-19 salgını sürecinde büyükşehir belediyelerinin sosyal belediyecilik faaliyetlerinin hangi açılardan önem kazandığını tespit etmeye yönelik araştırma yapılmıştır. Araştırma örneklemini olarak seçilen Akdeniz Bölgesi'nden Adana Büyükşehir Belediyesi, İç Anadolu Bölgesi'nden Ankara Büyükşehir Belediyesi, Doğu Anadolu Bölgesi'nden Erzurum Büyükşehir Belediyesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Marmara Bölgesi'nden İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Ege Bölgesi'nden İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Karadeniz Bölgesi'nden Samsun Büyükşehir Belediyesi'nde Kovid-19 salgını sürecinde gerçekleştirilen sosyal belediyecilik uygulamaları değerlendirilmiştir. Araştırma görüşme ve doküman analizi ile yapılmıştır. Görüşmede 9 soru sorulmuştur. Elde edilen bilgiler MAXQDA Nitel Analiz Programı ile analiz edilmiştir.

Yedi büyükşehir belediyesi ile yapılan görüşmeler ve doküman analizi sonucunda sosyal belediyecilik tanımlarında en sık kullanılan kavramların sosyal, çözüm ve sağlık olduğu görülmektedir. Sıklık derecesine göre diğer kavramlar ise kalkınma, kaynak yaratmak, dezavantajlı, kalite odaklı, adalet, sosyal doku, rehabilitasyon, ihtiyaç, desteklemek, sürekli, hızlı, üretim, adil, eşit, insan, spor, eğitim, bakım, üretici, istihdam, kırsal, kentsel, risk, kültür, yaşam ve ittifak olmuştur. Büyükşehir belediyeleri sosyal belediyecilik yaklaşımıyla genel çerçevede toplumsal eşitliği desteklemek için çeşitli hizmetler sunmaktadır.

Çalışma sonucunda sosyal belediyeciliğin Kovid-19 salgınından olumlu etkilendiği tespit edilmiştir. Çalışmada salgın döneminde büyükşehir belediyelerinin sosyal belediyecilik faaliyetlerinin olumlu etkilenme nedeninin sosyal yardım ve projelerdeki artış olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışma kapsamında Kovid-19 salgını sürecinde sosyal yardım

ve projelerdeki artışın sosyal belediyeciliği olumlu etkilediği sonucu Henden Şolt (2021)'un bulguları ile desteklenmektedir. Çalışmada salgın sürecinde sosyal belediyeciliğin önem kazandığı sonucuna ulaşılmıştır. Öner ve Çam (2021)'ın çalışmasında sosyal belediyeciliğin pandemi sürecinde güçlü bir şekilde gündeme gelmesi bu çalışmayı desteklemektedir. Çalışma sonucunda Kovid-19 salgını sürecinde sosyal belediyeciliğin önem kazanmasının sebebi vatandaşların ihtiyaçlarıdır.

Çalışmada pandemi sürecinde yerel yönetimlerin acil müdahalede bulunarak sosyal belediyeciliğin önem kazandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bilgili (2020)'nin çalışmasında belirtilen salgında yerel yönetimlerin hızlıca hareket ederek pandeminin zor şartlarıyla mücadelede önemli kurumlar haline alması bu bulguyu desteklemektedir. Çalışma sonucunda pandemi sürecinde sosyal hizmetlere olan talep artmıştır. Urhan ve Arslankoç (2021)'un İstanbul ilçe belediyeleri üzerine yapmış olduğu çalışmasındaki bulguları bu sonucu desteklemektedir.

Çalışmada pandemi sürecinde büyükşehir belediyelerinin çalışmalarında gelişmiş sosyal belediyecilik algısının avantaj sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma sonucunda pandemi sürecinde büyükşehir belediyelerinin çalışmalarına kısıtlamalar ve sosyal mesafenin dezavantaj oluşturduğu tespit edilmiştir. Salgın kısıtlamaları sebebiyle büyükşehir belediyelerinin faaliyetlerini halka duyurması önemli hale gelmiştir. Bu sebeple halkı bilgilendirmek için kullanılan birçok araç kullanılmıştır. Çalışmada pandemi sürecinde büyükşehir belediyelerinin SMS ve telefon yoluyla halkı bilgilendirdiği bulgusuna varılmıştır.

Çalışmada Kovid-19 pandemi sürecinde büyükşehir belediyeleri sosyal dayanışma, halk sağlığı, sosyal yaşam ve psikolojik destek ana başlıklarında sosyal belediyecilik uygulamalarını hayata geçirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal dayanışma çerçevesinde büyükşehir belediyeleri esnafa ve çiftçiye yardım etmiş, gıda kolisi ve sıcak yemek gibi gıda yardımları yapmış, ayni ve nakdi yardımlar gerçekleştirmiş, sağlık çalışanlarına maddi ve manevi destekleyici hizmetler sunmuş ve bu dönemde işsiz kalan vatandaşlara istihdam sağlamıştır. Kovid-19 salgını sürecinde halk sağlığının büyük tehdit altında olmasıyla büyükşehir belediyeleri salgının yayılımını önleyici hizmetler sunmuştur. Öncelikle maske ve hijyen kiti dağıtımı yapılmış, dezenfekte çalışmaları gerçekleştirilmiş, hastalığa

yakalananlara destek sağlanmış ve denetimler sıklaştırılmıştır. Kovid-19 salgını, sosyal yaşama büyük etkilerde bulunmuştur bu durumla mücadele etmek için büyükşehir belediyeleri online etkinlikler, dijital kültür ve eğitim faaliyetleri gerçekleştirmiştir. Bu dönemden psikolojik olarak etkilenen bireyler için psikolojik danışma hattı devreye sokulmuştur.

Çalışmada Kovid-19 sürecinde büyükşehir belediyelerinin gerçekleştirdiği çalışmalar ve örnekler sunulmuştur. Bilgiç (2020)'in makalesindeki 30 büyükşehir belediyesinin uygulamaları bu çalışmadaki büyükşehir belediyelerinin faaliyetleri ile örtüşmektedir. Çalışmada yedi büyükşehir belediyelerinin pandemi sürecindeki faaliyetleri içerisinde İstanbul, Ankara ve İzmir Büyükşehir Belediyeleri için verilen örnekler Peker ve Köseoğlu (2021)'un çalışmasında elde edilen uygulama örnekleri ile benzerlik göstermektedir.

Sosyal belediyeciliğin Kovid-19 salgını öncesi ve sonrası değerlendirilmesinin yapılabilmesi için salgın sürecinde faaliyetlerin nasıl değiştiğini tespit etmek gerekmiştir. Bu nedenle çalışmada salgın sonrasında faaliyetlerin hangi alanlara yönlendirildiği incelenmiştir. Çalışmada Kovid-19 salgınından sonra maddi kaynakların temel ihtiyaçlarına yönlendirilerek sosyal belediyeciliğin diğer dönemlere kıyasla önemli hale gelmesi sonucuna ulaşılmıştır. Çimen (2021)'in makalesi çalışmanın bu sonucunu desteklemektedir.

Sosyal belediyeciliğin temel uygulama alanı olarak dezavantajlı gruplar pandemi sürecinde daha da zor şartlarda yaşamak zorunda kalmıştır. Çalışmanın bir diğer sonucu ise pandemi sürecinde büyükşehir belediyelerinin dezavantajlı gruplardan en çok çocuklara yönelik faaliyet göstermiş olmasıdır. Büyükşehir belediyeleri bu süreçte eğitim faaliyetlerinin durdurulmasıyla öğrenimini evden gören çocuklarda meydana gelen fırsat eşitsizliğini gidermek için sıklıkla çocuklara yönelik hizmetler sunmuştur. Kovid-19 salgınında bulaş riski en yüksek grup olan yaşlılara yönelik birçok faaliyet büyükşehir belediyeleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Büyükşehir belediyeleri belirttiği şekilde gerçekleştirilen faaliyet yüzde dilimlerine göre sırayla gençler, engelliler, kadınlar, evsizler, sokak hayvanları, göçmenler ve işsizler için salgın sürecinin olumsuzluklarını gidermek adına projeler hayata geçirmiştir.

Kovid-19 hastalığı tüm dünyada nüfusun yoğun olduğu kentlerde hızla yayılım göstererek bu kentlerde hastalığa yakalanma oranlarının ve ölüm oranlarının yüksek olmasına sebep olmuştur. Vaka sayılarının belirli dönemlerde pik yapmasıyla büyükşehir belediyelerinin faaliyetlerinin de etkilendiği söylenebilir. Çalışmada vaka sayılarının en yüksek olduğu dönemlerde büyükşehir belediyelerinin çalışmalarının etkilendiği ve daha sıkı denetimlerin başlatıldığı bulgusu elde edilmiştir.

Pandemi sürecinde ortaya çıkan olumsuz süreçlerle mücadele etmek için birlik ve bütünlük içerisinde çalışmak önem kazanmıştır. Süreç içerisinde tüm kurum, kuruluş ve bireylerin birbirleriyle yardımlaşması salgını ve olumsuz etkilerini yenmek için önemli bir husus haline gelmiştir. Büyükşehir belediyelerinin gerçekleştirdiği işbirlikleri çalışma kapsamında incelenmiştir. Çalışma sonucunda büyükşehir belediyelerinin en çok diğer kamu kurumları ile işbirliğinde bulunduğu tespit edilmiştir. Salgında büyükşehir belediyeleri sivil toplum kuruluşları, kent konseyleri, meslek odaları, özel kurumlar, üniversiteler ve gönüllülerle dayanışma çalışmaları yürütmüştür. Büyükşehir belediyeleri pandemi koşullarında uluslararası kurumlarla fikir ve projeler üzerinde birbirlerine danışmanlık yapmışlardır.

Büyükşehir belediyeleri salgın sürecinin yönetimini özetlerken bu sürecin tam bir mücadele olduğunu belirtmiştir. Acil müdahaleler, yoğun çaba ve gayretlerle çalışmalar gerçekleştirildiğini ifade etmişlerdir. Halkın bilgilendirilmesinin ve farkındalık yaratılmasının önem kazandığı vurgulanmıştır. Özetle bu dönemle koruyucu, önleyici, vatandaş odaklı kriz belediyeciliği haline gelinmiştir. Salgında büyükşehir belediyeleri yardımlaşma, işbirliği ve destekle halkın yanında olmuştur. Türkiye’de birçok büyükşehir belediyesi gerçekleştirdiği faaliyetlerle uluslararası arenada ödül kazanmıştır.

Sonuç olarak Kovid-19 salgını sürecinde büyükşehir belediyelerinin sosyal belediyecilik faaliyetleri birçok açıdan önem kazanmıştır. Dezavantajlı kesimin yaşadığı olumsuzluklarla mücadele etmek, halkın sağlığını korumak için denetimler yapmak ve önlemler almak, zor durumda kalan bireylerin ihtiyaçlarını gidermek, sosyal yaşantıyı pandemi koşullarına uyarlamak, psikolojik açıdan etkilenen vatandaşların ruhsal durumunu iyileştirmek ve sağlık çalışanlarının içinde bulunduğu zorlu dönemde yanında olmak büyükşehir belediyelerinin salgın sürecindeki önemli çalışmalarıdır. Tüm dünyada etkiler

yaratan Kovid-19 salgını büyükşehir belediyeleri için de büyük bir sınav olmuştur. Böylece salgında sosyal belediyecilik faaliyetlerinin ne denli önemli olduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamda büyükşehir belediyelerine yol gösterecek öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- Büyükşehir belediyelerinin görev ve sorumlulukları arasında yer alan acil durum planlamaları incelenmiş salgın gibi olağanüstü durumlar için planlama yapılmadığı tespit edilmiştir. Büyükşehir belediyeleri bulaşıcı hastalıklar için acil durum planlamaları yapmalıdır.
- Salgın sürecinde büyükşehir belediyelerinin dezavantaj olarak belirttiği hastalık sebebiyle yaşanan personel eksikliği bu süreçte en az faaliyet gösterilen dezavantajlı grup olan işsizler ile giderilebilirdi. Büyükşehir belediyeleri gelecekte benzer bir salgın durumunda işsizlere yönelik ortak projeler gerçekleştirmelidir.
- Salgın gibi kriz dönemlerinde bilgi iletişim sistemlerinin etkin kullanılması için öncesinde teknolojik inovasyon sağlanmalıdır.
- Salgın ile ilgili yerel veri tabanları oluşturulmalı ve bunlar kamuoyu ile paylaşılmalıdır.
- Bu süreçte başarı sağlamış ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar incelenerek ve örnek alınmalıdır.
- Salgında avantaj haline gelen gelişmiş sosyal belediyecilik algısı daha geniş kitlelere ulaştırılmalıdır.
- Bu süreçte sosyal belediyecilik adına sağlanan kazanımlarda kalıcılık oluşturulmalıdır.
- Büyükşehir belediyelerinin yürüttüğü çalışmalar merkezi yönetim tarafından maddi açılardan desteklenmelidir.
- Sosyal belediyecilik faaliyetleri için daha fazla sivil toplum örgütleri, özel sektör, diğer kamu kurumları, üniversiteler ve gönüllülerle iş birliği yapılmalıdır.
- Kapsamlı sosyal doku çalışmalarıyla yerel halkın ihtiyaç analizi yapılmalıdır.
- Birimler arası koordinasyon eksiklikleri giderilmelidir.
- Yaşanabilecek tüm olağanüstü durumlar öncesinde halk bilinçlendirilmelidir.
- Sosyal belediyecilik uygulamaları kurumca her düzeye entegre edilmelidir.
- Sosyal hizmet ve sosyal yardım birimlerine daha çok önem verilmelidir.
- Dezavantajlı bireylerin sosyal ve ekonomik durumlarında iyileştirmeler yapılmalıdır.

- Yerel halk ve büyükşehir belediyelerinin iletişim yolları güçlendirilmelidir.
- Kentler daha hijyenik ve temiz hale getirilmelidir.
- Büyükşehir belediyeleri üzerine yapılacak akademik çalışmaların önü açılmalıdır.
- Sonraki çalışmalarda pandemi sürecinde mücadele eden birçok ülkelerin yerel yönetimlerinin çalışmalarına daha kapsamlı bir şekilde değinilmelidir.
- Diğer büyükşehir belediyelerinin Kovid-19 sürecindeki sosyal belediyecilik faaliyetleri üzerine karşılaştırmalı analize dayanan çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu, Kabul Tarihi: 26.05.1981, Resmî Gazete Yayın Tarihi: 29.05.1981, Sayı: 17354.

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Kabul Tarihi: 21.07.1983, Resmî Gazete Yayın Tarihi: 23.07.1983, Sayı: 18113.

2872 Sayılı Çevre Kanunu, Kabul Tarihi: 09.08.1983, Resmî Gazete Yayın Tarihi: 11.08.1983, Sayı: 18132.

3030 Sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun, Kabul Tarihi: 27.06.1984, Resmî Gazete Yayın Tarihi: 09.07.1984, Sayı: 18453.

442 Sayılı Köy Kanunu, Kabul Tarihi: 18.03.1924, Resmî Gazete Yayın Tarihi: 07.04.1924, Sayı: 68.

5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, Kabul Tarihi: 10.12.2003, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi: 24.12.2003, Sayı, 25326.

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, Kabul Tarihi: 10.07.2004, Resmî Gazete Yayın Tarihi: 23.7.2004, Sayı: 25531.

5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, Kabul Tarihi: 22.02.2005, Resmî Gazete Yayın Tarihi: 04.03.2005, Sayı: 25745.

5393 Sayılı Belediye Kanunu, Kabul Tarihi: 03.07.2005, Resmî Gazete Yayın Tarihi:13.07.2005, Sayı: 25874.

6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kabul Tarihi: 12.11.2012, Resmî Gazete Yayın Tarihi: 06.12.2012, Sayı: 28489.

Adana Büyükşehir Belediyesi 2020 Faaliyet Raporu (2021). Erişim Tarihi: 10.02.2023.
https://www.adana.bel.tr/panel/uploads/yillikfaaliyetraporlari_v/files/abb-yillik-faaliyet-2020.pdf

Adana Büyükşehir Belediyesi 2021 Faaliyet Raporu (2022). Erişim Tarihi: 10.02.2023.
https://www.adana.bel.tr/panel/uploads/yillikfaaliyetraporlari_v/files/2021y%C4%B1%C4%B1_son_faaliyet_raporu.pdf

Adana Büyükşehir Belediyesi/ Adana Büyükşehir Belediyesi'nin Covid-19 dayanışması sürüyor, vatandaşa desteğin kapsamı genişliyor. Erişim Tarihi: 10.05.2023.
<https://www.adana.bel.tr/tr/haber/adana-buyuksehir-belediyesi-nin-covid-19-dayanismasi-suruyor--vatandasa-destegin-kapsami-genisliyor->

Adana Büyükşehir Belediyesi/ Birimlerimiz. Erişim Tarihi: 15.06.2023.
<https://www.adana.bel.tr/tr/birimlerimiz>

Adana Büyükşehir Belediyesi/ Büyükşehir salgında vatandaşın yanında. Erişim Tarihi: 10.05.2023.
<https://www.adana.bel.tr/tr/haber/buyuksehir-salginda-vatandasin-yaninda>

Adana Büyükşehir Belediyesi/ Büyükşehir, Covid-19 salgınına karşı mücadeleyi sürdürüyor. Erişim Tarihi: 10.05.2023. <https://www.adana.bel.tr/tr/haber/buyuksehir--covid-19-salginina-karsi-mucadeleyi-surduruyor>

Adana Büyükşehir Belediyesi/ Büyükşehir, Covid-19'la mücadelede yeni yöntemler geliştiriyor. Erişim Tarihi: 10.05.2023. <https://www.adana.bel.tr/tr/haber/buyuksehir-covid-19-la-mucadelede-yeni-yontemler-gelistiriyor>

Adana Büyükşehir Belediyesi/ Covid-19 testi pozitif çıkan ihtiyaç sahibi vatandaşlara kahvaltı ve sıcak yemek. Erişim Tarihi: 10.05.2023.
<https://www.adana.bel.tr/tr/haber/covid-19--testi-pozitif-cikan-ihtiyac-sahibi-vatandaslara-kahvalti-ve-sicak-yemek>

Adana Büyükşehir Belediyesi/ Misyon-Vizyon-İlkeler. Erişim Tarihi: 15.06.2023.
<https://www.adana.bel.tr/tr/yonetim/misyon-vizyon-ilkeler>

Adana Büyükşehir Belediyesi/ Tarihçe. Erişim Tarihi: 15.06.2023.
<https://www.adana.bel.tr/tr/yonetim/tarihce>

Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği, Bakanlar Kurulu Kararının Tarihi:
26.08.2013, Yayımlandığı Resmî Gazetenin Tarihi: 18.12.2013, No: 28855.

Akkuş, M. S. (2020). “Koronavirüs ve Covid-19”. *Aksaray University Journal of Medical Sciences*, 1 (2), s. 8-12.

Aktan, C. C. ve Özkıvrak, Ö. (2008). *Sosyal Refah Devleti*. İstanbul: Okutan Yayıncılık.

Aktepe, Ç. (2020). “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Sosyal Belediyecilik”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara.

Ankara Büyükşehir Belediyesi/ Ankara Tek Yürek. Erişim Tarihi: 05.05.2023.
<https://ankaratekyurek.com/>

Ankara Büyükşehir Belediyesi/ Misyon-Vizyon. Erişim Tarihi: 15.06.2023.
<https://www.ankara.bel.tr/kurumsal/misyon-vizyon>

Ankara Büyükşehir Belediyesi/ Tarihçe. Erişim Tarihi: 15.06.2023.
<https://www.ankara.bel.tr/kurumsal/tarihce>

Ankara Büyükşehir Belediyesi/ Teşkilat Şeması. Erişim Tarihi: 15.06.2023.
<https://www.ankara.bel.tr/teskilat-semasi>

Auriemma, V. and Iannaccone, C. (2020). “COVID-19 Pandemic: Socio-Economic Consequences of Social Distancing Measures in Italy”. *Front Sociol*, 5:575791, s. 1-8. DOI: 10.3389/fsoc.2020.575791

- Avrupa Konseyi. (1985). Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı. Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, Strazburg, Fransa. Erişim Tarihi: 13.07.2023. <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/12/16/AvrupaYerelYönetimlerOzerklikSarti.pdf>
- Aygen, M. (2014). “Sosyal Belediyecilik Üzerine Bir İnceleme: Elâzığ Belediyesi Örneği”, *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), s. 173-192.
- Aykaç, B. ve Altunok, H. (2014). “Türk Yönetim Sistemini Etkileyen Yabancı Uzman Raporları Üzerine Bir İnceleme: Mook ve Podol Raporlarında Yöneticilik”. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), s. 1-18.
- Bakır, M. A. (2019). “Kentsel Yoksullukla Mücadelede Sosyal Belediyecilik Faktörü ve Bir Uygulama; Belediyelerin Gıda Yardımlarının Memnuniyeti Analizi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Yapı Sosyal Değişme Anabilim Dalı, İstanbul.
- Baltacı, A. (2019). “Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?”. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), s. 368-388.
- Benli, C. (2021). Covid-19 ve Salgın Hastalıklar: Küreselleşmeye Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Ticaret Anabilim Dalı, Ankara.
- Berg, B. L. ve Lune, H. (2019). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, (çev. Asım Arı). Eğitim Yayınevi, Konya.
- Berkün, S. (2017). “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Anlayışı”. *Şarkiyat*, 9(2), s. 582-598.
- Beyaz, Z. (2021). “Kapitalizmin Pandemi Sömürüsü Bağlamında Salgın Hastalıklara Bir Bakış”. *Çalışma ve Toplum*, 2021/1, s. 181-204.

- Beyazıt, E. ve Güneş, M. (2016), “Yeni Yerel Yönetim Yasalarının Sosyal Politikaya Katkıları”. *International Journal of Academic Value Studies*, 2 (3), s. 78-89.
- Bilgiç, A. K. (2020). “COVID-19 ile Mücadele Sürecinde Yerel Yönetimlerin Genel Görünümü”. *İdealkent*, 11(31), s. 2084-2112. DOI: 10.31198/idealkent.817322
- Bilgili, M. Y. (2020). “Merkezi Yönetim, Yerel Yönetimler ve Koronavirüs (COVID-19) Salgını”. *Turkish Studies*, 15(6), s. 219-235. DOI: <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44465>
- Budak, F. ve Korkmaz, Ş. (2020). “COVID-19 Pandemi Sürecine Yönelik Genel Bir Değerlendirme: Türkiye Örneği”. *Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi*, (1), s. 62-79.
- Can, Y. (2021). “Covid-19 Pandemisi Döneminde Geliştirilen Kamu Politikaları: Karşılaştırmalı Bir İnceleme”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Acil Durum ve Afet Yönetimi Anabilim Dalı, Bitlis.
- Çalı, H. (2012). “Avrupa Kentsel Şartı Çerçevesinde Güvenli Kent ve Yerel Yönetimler”. *Türk İdare Dergisi*, 475, s. 9-32.
- Çelik, A. (2014). “Sosyal Belediyecilik Anlayışı: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Örneği”. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1), s. 1-20.
- Çelik, E. G. (2013). “Yerel Yönetimlerin Sosyal Politikalara Etkisi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, İzmir.
- Çetinkaya, Ö. (2017). *Mahalli İdareler Maliyesi*. Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- Çiftçi, E. ve Çoksüer, F. (2020). “Yeni koronavirüs infeksiyonu: COVID-19”. *FLORA*, 25(1), s. 9-18.

- Çimen, H. (2021). “Dünyayı Sarsan Pandemi (Covid-19) Sürecinde Türkiye’de Sosyal Yardımların Önemi Yeniden Düşünmek”. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22 (2), s. 15-38.
- Çöpoğlu, M. (2014). “Sosyal Belediyecilik ve Sorunları”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), s. 223-247.
- Demirtaş, H. (2000). “Kriz yönetimi”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 23(23), s. 353-373.
- Dünya Sağlık Örgütü/ Türkiye. Erişim Tarihi: 26.12.2021. <https://www.who.int/turkiye>
- Ebel, R. D. ve Péteri, G. (Eds.). (2007). *The Kosovo Decentralization Briefing Book*. Printed in Pristina, Kosovo.
- Emrealp, S. (1998). “Yerel gündem 21”. *Öneri Dergisi*, 2(10), s. 27-28.
- Erdem, İ. (2011). *Yerel Siyaset ve Belediyecilik*. İlke Yayıncılık, İstanbul.
- Erdoğan, M. (2021). “Kent Konseyi Konusunda Yazılan Lisansüstü Tezlerinin İçerik Analizi”, içinden *İnsan ve Toplum Bilimlerinde Akademik Çalışmalar*. (s. 237-251). Livre de Lyon: Lyon.
- Ergun, T., Ö. Bozkurt ve Sezen S. (1998). *Kamu Yönetimi Sözlüğü*. TODAİE Yayınları, Ankara.
- Erkul, H. (2013). *Türkiye’de Yerel Yönetimler*. Detay Yayınları, Ankara.
- Eryılmaz, B. (2017). *Kamu Yönetimi* (6. Baskı). Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
- Erzurum Büyükşehir Belediyesi 2020 Faaliyet Raporu (2021). Erişim Tarihi: 10.02.2023. <https://erzurum.bel.tr/DOSYA/2020faaliyetrapor.pdf>

Erzurum Büyükşehir Belediyesi 2021 Faaliyet Raporu (2022). Erişim Tarihi: 10.02.2023.
<https://erzurum.bel.tr/DOSYA/29.4.2022-16-48-132021-FAALIYET-RAPORU.pdf>

Erzurum Büyükşehir Belediyesi 2021 Performans Programı (2020). Erişim Tarihi:
10.02.2023. <https://www.erzurum.bel.tr/DOSYA/2021yiliPerformansProgrami.pdf>

Erzurum Büyükşehir Belediyesi/ Büyükşehir Covid-19 Mücadelesinde Takdir Topluyor.
Erişim Tarihi: 25.06.2023. <https://www.erzurum.bel.tr/GuncelHaber-buyuksehir-covid-19-mucadelesinde-takdir-topluyor/30/818726.html>

Erzurum Büyükşehir Belediyesi/ Büyükşehir Nerede, Dezenfeksiyon Orada. Erişim Tarihi:
25.06.2023. <https://www.erzurum.bel.tr/GuncelHaber-buyuksehir-nerede-dezenfeksiyon-orada/30/818725.html>

Erzurum Büyükşehir Belediyesi/ Büyükşehir'den 65 Yaş Üstü Vatandaşlara Özel İlgi. Erişim
Tarihi: 25.06.2023. <https://www.erzurum.bel.tr/GuncelHaber-buyuksehir-den-65-yas-ustu-vatandaslara-ozel-ilgi/30/816725.html>

Erzurum Büyükşehir Belediyesi/ Kurumsal Yapı. Erişim Tarihi: 15.06.2023.
https://erzurum.bel.tr/IcerikDetay-kurumsal_sema/4048/I.html

Erzurum Büyükşehir Belediyesi/ Tarihçe. Erişim Tarihi: 15.06.2023.
https://erzurum.bel.tr/IcerikDetay-erzurum_tarihi/19/I.html

Erzurum Büyükşehir Belediyesi/ Vizyon & Misyon. Erişim Tarihi: 15.06.2023.
https://erzurum.bel.tr/IcerikDetay-vizyon_ve_misyon/6/I.html

Etiler, N. (2020). “Yerel Yönetimler ve Salgınlarla Mücadele”. Türk Tabipler Birliği, *Covid-19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu*, s. 67-73.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi/ Misyon, Vizyon ve İlkeler. Erişim Tarihi: 15.06.2023.
<https://www.gaziantep.bel.tr/tr/misyon-vizyon-ve-ilkeler>

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi/ Tarihi. Erişim Tarihi: 15.06.2023.
<https://www.gaziantep.bel.tr/tr/gaziantepi-kesfet/gaziantep-tarihi>

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi/ Teşkilat Şeması. Erişim Tarihi: 15.06.2023.
<https://www.gaziantep.bel.tr/tr/teskilat-semasi>

Genç, Y., Çavuşoğlu, O. ve Çöpoğlu, M. (2020). “Sosyal Politika Geliştirmede ve Sosyal Hizmet Uygulamalarında Yerelleşme: Sakarya Büyükşehir Belediyesi Sosyal Gelişim Merkezi Örneği”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(46), s. 235-272.

Gostin, L. O. (2020). “The great coronavirus pandemic of 2020 - critical lessons”. *Jama*, 324(18), s. 1816-1817.

Göktürk, İ. (2021). Tarihsel Süreçte Önemli Salgın Hastalıklar ve Covid-19’un Sektörel Açından Ekonomik Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalı, Van.

Gözler, K. (2016). *Anayasa Hukukunun Esasları* (8. Baskı). Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.

Güler, M. (2013). *Toplumcu Belediyecilik Yerel Yönetimlerde Sosyal Demokrasi Teorik Yaklaşımlar; Türkiye Uygulamaları*. (s.125-135) (Edit. Kamalak, İ. ve Gül, H.). Kalkedon Yayınları: İstanbul.

Gündoğan, E. (2013). “Katılımcı Demokrasi ve Kamu Yönetimi”. K. Özden (ed.) içinde *Yerel Yönetimlerde Güncel Sorunlar ve Tartışmalar*. (s. 41-56). Seçkin Yayınları: Ankara.

Gürün, F. ve Kararağaç, Ş. (2017). “Sosyal Belediyecilik Anlayışı Üzerinden Engellilere Yönelik Hizmetler”. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 12(48), s. 43-62.

- Güven, A. ve Yazar, B. (2021). Tüm Canlılar İçin Sosyal Belediyecilik. *Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), s. 17-40.
- Hamamcı, C. (2016). “Toplumcu Belediyecilik”. *Ankara Üniversitesi Yayınları*, 534, s. 161-173.
- Hameed, A., İnan, F. M. ve Develi, A. (2020). “Ankara-Keçiören Belediyesi’nin Sosyal Belediyecilik Uygulamaları Açısından İncelenmesi: 2015-2019 Dönemi Örneği”. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), s. 228-253.
- Haşlak, İ. ve Es, M. (2021). “Kent ve Sosyal Refah”. *Sakarya İktisat Dergisi*, 10(2), s. 180-198.
- Henden Şolt, H. B. (2021). “Covid-19 Pandemisinde Kentlerde Yaşanan Değişimler ve Kentsel Hizmetler”. *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(15), s. 39-47.
- Himsworth, C. (2019). *European Charter of Local Self-Government: A Treaty for Local Democracy*. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü. (2022) 2022 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu. İçişleri Bakanlığı, Ankara.
- İçişleri Bakanlığı/ Mülki İdare Birimleri. Erişim Tarihi: 05.01.2022. <https://www.icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx>
- İpek, S. ve Çıplak, B. (2016). “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik ve Sosyal Bütçe Uygulamaları: Çanakkale Belediyesi Örneği”. *Yönetim Bilimleri Dergisi*. 14 (27), s. 201-215.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2020 Faaliyet Raporu (2021). Erişim Tarihi: 10.02.2023. <https://ibb.istanbul/BBImages/Slider/Image/faaliyet-raporu-2020.pdf>

İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2021 Faaliyet Raporu (2022). Erişim Tarihi: 10.02.2023.
<https://ibb.istanbul/BBImages/Slider/Image/2021-faaliyet-raporu.pdf>

İstanbul Büyükşehir Belediyesi/ Kurumsal. Erişim Tarihi: 15.06.2023.
<https://www.ibb.istanbul/icerik/Kurumsal>

İstanbul Büyükşehir Belediyesi/ Tarihçe. Erişim Tarihi: 15.06.2023.
<https://www.ibb.istanbul/icerik/belediye-tarihcesi>

İstanbul Büyükşehir Belediyesi/ Yönetim Şeması. Erişim Tarihi: 15.06.2023.
<https://www.ibb.istanbul/Home/OrganizasyonSema>

İzmir Büyükşehir Belediyesi 2020 Faaliyet Raporu (2021). Erişim Tarihi: 10.02.2023.
https://www.izmir.bel.tr/YuklenenDosyalar/Dokumanlar/43_30042021_044242_20_faaliyet-raporu.pdf.pdf

İzmir Büyükşehir Belediyesi 2021 Faaliyet Raporu (2022). Erişim Tarihi: 10.02.2023.
https://www.izmir.bel.tr/YuklenenDosyalar/Dokumanlar/43_29042022_120114_2042022111147186_1.pdf.pdf

İzmir Büyükşehir Belediyesi Covid-19 Dirençlilik Eylem Planı (2020). Erişim Tarihi: 13.06.2023.
https://www.izmir.bel.tr/CKYuklenen/Covid19DirenclilikEylemPlani_TR.pdf

İzmir Büyükşehir Belediyesi/ Birimlerimiz. Erişim Tarihi: 15.06.2023.
<https://www.izmir.bel.tr/tr/Birimler/289>

İzmir Büyükşehir Belediyesi/ İzmir belediye tarihçesi. Erişim Tarihi: 15.06.2023.
<https://www.izmir.bel.tr/tr/IzmirBelediyesiTarihcesi/11/32>

İzmir Büyükşehir Belediyesi/ vizyon-misyon. Erişim Tarihi: 15.06.2023.
<https://www.izmir.bel.tr/tr/StratejikPlanlar/123/44>

- Kalaycı, S. (2021). “Sosyal Hizmetlerin Yerel Yönetimlerde Örgütlenmesi Üzerine Bir Değerlendirme”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(52), s. 689-714.
- Kamalak, İ. ve Gül, H. (2013). *Yerel Yönetimlerde Sosyal Demokrasi, Toplumcu Belediyecilik, Teorik Yaklaşımlar Türkiye Uygulamaları* (6. Baskı). İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- Kara, E. (2020). “KOVID-19 Pandemisindeki Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Hizmet İşgücünün İşlevi”. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(1), s. 28-34.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, (36. Basım). Nobel Yayıncılık: Ankara.
- Kaya, F. (2016). “Türkiye Cumhuriyeti'nde Yapılan İdari Reform Çalışmalarının Karşılaştırmalı Analizi”. *Dumlupınar University Journal of Social Science/Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (48), s. 165-181.
- Kayan, K. (2015). “Görev, Yetki ve Sorumluluklar Açısından 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun Getirdiği Yenilikler ve Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin Uygulamaları”. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (9), s. 199-224.
- Keleş, R. (2016). *Yerinden Yönetim ve Siyaset* (10. Baskı). Cem Yayınevi, İstanbul.
- Kesgin, B. (2012). “Kentsel Yoksulluğa Yönelik Yerinden ve Yerel Müdahale: Sosyal Belediyecilik”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012(26), s. 169-180.
- Kjaer, A. M. (2004). *Governance*. Polity Press, Malden.
- Kocaoğlu, M., Aydoğan, C. ve Akkuş, Ö. K. (2017). “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme”. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), s. 157-169.

- Koçak, O. ve Kavi, E. (2014). “Sosyal Politika Aktörü Olarak Sosyal Girişimci Belediyecilik”. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 3(6), s. 26-49.
- Koçak, S. Y. ve Kavsara, V. (2012). 5302 Sayılı Kanun Sonrasında İl Özel İdarelerinde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 10(20), s. 61-92.
- Koray, M. (2005). *Sosyal Politika*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Koray, M. ve Temiz, H. E. (2014). “Merkezi Yönetimle İlişkiler, Kısıtlar ve Harcamalar Çerçevesinde Sosyal Belediyecilik ve Dört Büyükşehir Belediyesi Açısından Uygulamalar”. *Çalışma ve Toplum*, 3(42), s. 11-60.
- Liu, W., Yue, X. G. and Tchounwou, P. B. (2020). “Response to the COVID-19 epidemic: the Chinese experience and implications for other countries”. *International journal of environmental research and public health*, 17(7), s. 1-6.
- Maden, C. (2012). “Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Esenler Belediyesi Örneği”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Yalova.
- Ndwandwe, D. and Wiysonge, C. S. (2021). “Covid-19 Vaccines”. *Current opinion in immunology*, 71, s. 111-116.
- Oğuztürk, H. (2009). “Domuz Gribi (İnfluenza A/H1N1)”. *Akademik Acil Tıp Dergisi*, 8 (2), s. 7-8.
- Oktay, T. (2001). Tanzimat Dönemi İstanbul’da Bir Belediye Örgütlenmesi Örneği “Altıncı Daire-i Belediye”. *Öneri*, 4 (15), s. 157-166.
- On Birinci Kalkınma Planı. (2019-2023). Resmî Gazete: 23.07.2019, Sayı :30840-mükerrer.
- Onar, A. (2020). “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamalarının Değerlendirilmesi: Lüleburgaz Belediyesi Örneği”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale

Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Çanakkale.

Osten, N. (1944). “İdare Hukuku Bakımından Türkiye’de Komün”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(2), s. 232-253.

Öner, D. (2021). Salgın Hastalıkların Ekonomik Etkileri: Covid 19 Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, Sivas.

Öner, Ş. (2020). “Küresel Pandemi (COVID-19) ve Kent Yönetimlerinin Tepkisi: Londra Belediyesi Örneği”. *Social Sciences Research Journal*, 9 (4), 75-94.

Öner, Ş. ve Çam, B. (2021). “Covid-19 Sürecinde Yükselen Sosyal Belediyecilik: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği”. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 19(Özel Sayı), s. 137-163.

Önez Çetin, Z. (2021). “Ülke Örnekleri Üzerinden Covid-19 Sürecinde Yerel Yönetim Uygulamaları ve Önlemleri”. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 2(1), s. 55-80.

Özden, K. (2013). *Yerel Yönetimlerde Güncel Sorunlar ve Tartışmalar*. Seçkin Yayınları: Ankara.

Özden, K. ve Özmat. M. (2014). “Salgın ve Kent: 1347 Veba Salgınının Avrupa’da Sosyal, Politik ve Ekonomik Sonuçları”. *İdealkent*, 12 (4), s. 60-87.

Özden, K. ve Zorlu, M. (2010). “Yerel Yönetimlerde Açılım: 1580 Sayılı Belediye Kanunu ile 5393 Sayılı Belediye Kanunu Arasındaki Farklar”. *Yerel Siyaset*, 36, s. 39-46.

Özdere Sözer, S. (2021). Türkiye’deki Salgın Hastalıkların Türk Ekonomisine Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı, İstanbul.

- Özer, M. A. (2013). “Yerel Yönetimler Reformunda Reform: 6360 Sayılı Kanun’un Düşündürdükleri”. *Yerel Politikalar Dergisi*, s. 97-126.
- Öztürk, B. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinde Sosyal Hizmet Perspektifinden Beliren Yetişkinler; “Çevrimiçi Grup Çalışması Örneği”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- Öztürk, H. (2012). “Değişen Sosyal Devlet Anlayışı ve Sosyal Belediyecilik”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Isparta.
- Parıldar, H. (2020). “Tarihte bulaşıcı hastalık salgınları”. *Tepecik Eğit. ve Araşt. Hast. Dergisi*, 30(Ek sayı), s.19-26.
- Peker, D. ve Köseoğlu, İ. (2021). “Koronavirüs (Covid-19) Salgınında Krizle Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü: Beş Büyükşehir Belediyesinde Bir Analiz”. *Assam Uluslararası Hakemli Dergi*, 8(18), 87-102.
- Pektaş, E. K. (2010). “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar”. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 5(1), s. 4-22.
- Peteet, J. R. (2020). “Covid-19 Anxiety”. *Journal of Religion and Health*, 59 (5), 2203-2204.
- Remuzzi, A. and Remuzzi, G. (2020). “COVID-19 and Italy: what next?”. *The lancet*, 395(10231), s. 1225-1228.
- Sağlık Bakanlığı. Erişim Tarihi: 26.12.2021. <https://www.saglik.gov.tr/>
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç., ve Nas, E. (2021). “Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi”. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), s. 227-250. DOI: <http://doi.org/10.33400/kuje.843306>

Sallan Gül, S. (2013). *Toplumcu Belediyecilik Yerel Yönetimlerde Sosyal Demokrasi Teorik Yaklaşımlar; Türkiye Uygulamaları*. (s. 87-97). (Edit. Kamalak, İ. ve Gül, H.). Kalkedon Yayınları: İstanbul.

Saltık, H. S., Kale, M. ve Hasırcıoğlu, S. (2014). “Ebola Virüs Hastalığı”. *Göller Bölgesi Aylık Hakemli Ekonomi ve Kültür Dergisi*, 20(2), s. 36-40.

Samsun Büyükşehir Belediyesi/ Tarihçe. Erişim Tarihi: 15.06.2023.
<https://samsun.bel.tr/icerik/tarihce>

Samsun Büyükşehir Belediyesi/ Yönetim Şeması. Erişim Tarihi: 15.06.2023.
<https://samsun.bel.tr/icerik/yonetim-semasi>

Sarı, M. (2014). “442 Sayılı Köy Kanunu Çerçevesinde Cumhuriyet Dönemi Köye Yönelik Çalışmalar”. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 7 (XIX), s. 509-534. DOI:
<http://dx.doi.org/10.14225/Joh603>

Sevinç, İ. (2015). “Sosyal Belediyecilik Uygulamalarında Kent Bilgi Sistemlerinin Kullanımı: Konya Büyükşehir Belediyesi Örneği”. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 22(1), s. 201-218.

Sezik, M. (2017). “Büyükşehirlerin Sosyal Belediyecilik Yaklaşımlarına Bir Örnek Olarak Madde Bağımlılığı ile Mücadele Çalışmaları”. *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 2(1), s. 51-63.

Stoker, G. (1988). *The Politics of Local Government*. Macmillan, Hampshire.

Şahin, H. (2020). “Sosyal Belediyecilik Anlayışının Benimsenmesi: Bursa Büyükşehir Belediyesi Örneği”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Bursa.

Şengün, E. (2019). “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Örneği”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Isparta.

Taşdelen, S. (2017). “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları: Antalya Büyükşehir Belediyesi Örneği”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Isparta.

Tokgöz, E. (2021). Covid-19 Sürecinde Kamu Yönetiminde Merkezi Yönetimin Diyalojik Halkla İlişkileri: Bakanlıkların Web Sayfaları ve Twitter Hesaplarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Elâzığ.

Toprak, D. (2015). “Uygulamada Ortaya Çıkan Farklı Refah Devleti Modelleri Üzerine Bir İnceleme”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), s. 151-175.

Tozaj, L. (2013). “The European Urban Charter and the Reality of Albanian Cities”. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 2(8), s. 560-563.

Tuğaç, Ç. (2020). “Kentsel Sürdürülebilirlik ve Kentsel Dirençlilik Perspektifinden Tarihteki Pandemiler ve Covid-19 Pandemisi”. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Salgın Hastalıklar Özel Sayısı, 259-292.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü. Erişim Tarihi: 26.12.2021. <https://sozluk.gov.tr/>

Türkiye Cumhuriyeti (1961). 1961 Anayasası. Resmî Gazete, 9 Temmuz 1961, No. 334.

Türkiye Cumhuriyeti (1982). 1982 Anayasası. Resmî Gazete, 7 Kasım 1982, No. 17863.

Urhan, G. ve Arslankoç, S. (2021). “COVID-19 Pandemi Sürecinde Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler: İstanbul İlçe Belediyeleri Örneği”. *Çalışma ve Toplum*, 2(69), s. 945-980.

- Tüzün, H., Demirköse, H., Özkan, S., Dikmen, A. U. ve İlhan, M. N. (2020). “COVID-19 Pandemisi ve Risk İletişimi”. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, Özel sayı, s. 1-8.
- Uslu, H. (2011). “Sosyal Politika Açısından Belediyeler ve Sosyal Belediyecilik”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, İstanbul.
- Ünlü, U. (2016). “Sosyal Belediyecilik Anlayışının E-Belediyecilik Uygulamalarına Entegre Edilmesi”. *Sayıştay Dergisi*, (102), s. 63-89.
- Yayman, H. (2005). “Türkiye’nin İdari Reform Politikası”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Yönetim Bilimi) Anabilim Dalı, Ankara.
- Yelboğa, N. ve Bayır Aslan, Ş. (2020). “Sosyal Sorun Olarak Salgın Hastalıklar ve Sosyal Çalışmanın Halk Sağlığını Koruma/Geliştirme Görevi”. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(1), s. 43-49.
- Yeşil, Y. (2019). “Sosyal Belediyecilik Uygulamaları Kapsamında Kapaklı Belediyesi Tarafından Dezavantajlı Gruplara Yönelik Verilen Faaliyetlerin İncelenmesi”. *Kesit Akademi Dergisi*, (20), s. 74-85.
- Yıldırım, B. ve Şahin, F. (2019). “Esping-Andersen’in Refah Devleti Sınıflandırması ve Makro Sosyal Hizmet Uygulamaları Temelinde Türkiye’nin Konumu”. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9 (11), s. 2525-2554. DOI: 10.26466/opus. 542395
- Yılmaz, M. (2021). “Kovid-19 Pandemisinin Türkiye’deki Kentsel Yoksulluğa Etkileri”. *Anasay*, (17), s. 181-196.
- Yılmaz, Ö. (2017). “1847-1848 Kolera Salgını ve Osmanlı Coğrafyasındaki Etkileri”, *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, VI/1, s. 23-55. DOI: <https://doi.org/10.26650/jes371499>

Yolun, M. (2020). “Tarihin En Ölümcül Virüsünün Yeniden Hatırlanması: İspanyol Gribi'nin Kısa Bir Öyküsü”. *Toplumsal Tarih*, (316), s. 74-80.

Yönten, A. ve Şimşek, Ç. (2016). “Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Olgusunu Anlamak: Samsun Üzerine Bir İnceleme”. *Strategic Public Management Journal*, 2 (3) , 76-89 .
DOI: 10.25069/spmj.290628

EKLER

EK 2

GÖRÜŞME SORULARI

1. Büyükşehir belediyenizin sosyal belediyeçiliğe yaklaşımını nasıl tanımlarsınız?
2. Kovid-19 pandemi süreci, büyükşehir belediyenizin sosyal belediyeçilik anlayışını nasıl etkilemiştir? Pandemi ile ‘sosyal belediyeçilik’ önem kazandı mı?
3. Kovid-19 pandemi sürecinde sosyal belediyeçilik hizmet sunumlarında karşılaştığınız zorluklar nelerdir? (Örneğin yeterli personel, kaynak ya da halkla iletişim vb.) Ne gibi avantaj ve dezavantajlara sahiptir?
4. Kovid-19 pandemi sürecinde halkı sosyal belediyeçilik faaliyetlerinden nasıl haberdar ettiniz?
5. Kovid-19 pandemi sürecindeki sosyal belediyeçilik faaliyetleri neler olmuştur? Pandemi öncesine göre yapmış olduğunuz faaliyetlerde farklılaşma oldu mu?
6. Kovid-19 pandemi sürecinde halkın kadın, çocuk, yaşlı, genç ve engelli gibi özel gruplarına yönelik büyükşehir belediyenizin sosyal belediyeçilik çalışmaları neler olmuştur? Sosyal belediyeçilik faaliyetlerinde bu gruplara yönelik herhangi bir artış gerçekleşti mi?
7. Büyükşehir belediyelerinin nüfus yönünden büyük olması salgın hastalıkların yayılma hızı açısından oldukça tehlikelidir. Vaka sayılarının en yüksek verilere ulaştığı dönemlerde sosyal belediyeçilik çalışmalarınız nasıl etkilenmiştir?
8. Kovid-19 pandemi sürecinde büyükşehir belediyenizin merkezi hükümet, kent konseyleri, sivil toplum kuruluşları ve özel kurumlarla ilişkileri nasıldı? Bir işbirliği söz konusu oldu mu?
9. Görev yaptığınız büyükşehir belediyesini pandeminin zor koşullarını yönetme sürecini genel özetler misiniz?